

de Kinderombudsman.

ALS JE HET ONS VRAAGT

Thuis in 2020

de Kinderombudsman.

Als je het ons vraagt. Thuis in 2020

© De Kinderombudsman, 20 november 2020.

Rapportnummer: KOM009/2020

Onderzoeksteam

Alexandra de Jong

Marit Hopman

Kinderombudsvrouw

Margrite Kalverboer

INHOUDSOPGAVE

VOORWOORD "THUIS IN 2020"	4
1. WAAROM DIT RAPPORT?	8
1.1 OVER KINDERRECHTEN	8
1.2 HET WERK VAN DE KINDEROMBUDSMAN.....	9
1.3 OPBOUW RAPPORT.....	10
2. WAT HEBBEN WE GEDAAN?	11
2.1 ONDERZOEKSVRAGEN	11
2.2 DE VRAGENLIJST	11
2.3 DE WERKBEZOEKEN	13
2.4 ANALYSE VAN DE ANTWOORDEN	13
INTERMEZZO – EEN VERGELIJKING MET VOORGAANDE JAREN, MULTIPROBLEMATIEK & REPRESENTATIVITEIT VAN DE RESULTATEN	16
3. ALS JE NIET THUIS WOONT	19
3.1 KINDEREN IN EEN PLEEGGEZIN	19
3.2 KINDEREN IN EEN OPEN INSTELLING	24
3.3 KINDEREN IN EEN GESLOTEN INSTELLING.....	28
3.4 CONCLUSIE: HOE ERVAREN KINDEREN HUN LEVEN ALS ZE NIET THUIS WONEN?	34
4. ALS HET MOEILIJK IS THUIS	374
4.1 KINDEREN MET WEINIG GELD THUIS.....	37
4.2 KINDEREN MET RUZIE EN GEWELD THUIS	41
4.3 KINDEREN MET GESCHIEDEN OUDERS DIE NIET MEER GOED MET ELKAAR OMGAAN	45
4.4 KINDEREN MET EEN ZIEKE OUDER	50
4.5 CONCLUSIE: HOE ERVAREN KINDEREN HUN LEVEN ALS HET THUIS MOEILIJK IS?	54
5. KINDEREN DIE AANGEVEN DAT ER GEEN PROBLEMEN ZIJN	573
5.1 OMSCHRIJVING VAN DE KINDEREN DIE AANGEVEN DAT ER GEEN PROBLEMEN ZIJN	57
5.2 CONCLUSIE: HOE ERVAREN KINDEREN HUN LEVEN ALS ER GEEN PROBLEMEN ZIJN	63
6. EINDCONCLUSIE	65
7. AANBEVELINGEN	70
8. KORTE REFLECTIE	74
BIJLAGE 1 – VRAGENLIJST VOOR JONGEREN	75
BIJLAGE 2 – OVERZICHT VAN DE GEMIDDELDEN OP DE OMGEVINGSVOORWAARDEN EN CIJFER VOOR HET LEVEN VOOR ALLE GROEPEN	85
BIJLAGE 3 – OVERZICHT VAN DE VERANDERINGEN TIJDENS DE CORONAMAATREGELEN VOOR ALLE GROEPEN	86
BIJLAGE 4 – OVERZICHTGEGEVENS VAN KINDEREN MET MEERDERE PROBLEMEN IN HUN THUISSITUATIE	87
BIJLAGE 5 – INFOGRAPHIC DE DAG VANDAAG	88

VOORWOORD "THUIS IN 2020"

"je hebt een fijne liefdevolle sfeer nodig. Gezelligheid, Knuffelen. En dat mensen niet snel boos worden. En ook de normale dingen van het leven. Dus normaliseren." *(meisje, 13 jaar, in een gezinshuis)*

Voor u ligt het rapport "Als je het ons vraagt. Thuis in 2020". Iedere twee jaar vraagt de Kinderombudsman aan zoveel mogelijk kinderen in Nederland een inkijk te geven in hun leven. Op 20 november, de Dag voor de Rechten van het Kind, publiceren we hun bevindingen. Dit jaar hebben bijna 2000 kinderen via een (online) vragenlijst aan onze oproep gehoor gegeven. Ze schreven over wat hen bezighoudt en welke impact de coronamaatregelen op hun leven hebben. Ze schreven ook wat zij zouden aanpakken als zij zelf de Kinderombudsman of -vrouw zouden zijn. En met welk cijfer ze hun leven waarderen.

Ruim 1200 kinderen geven hun leven een heel hoog cijfer. En hoewel de coronamaatregelen ook hun leven op punten stilzet of bemoeilijkt, kunnen zij er - meestal met hun ouders- soms zelfs een positieve draai aan geven. Dat geldt niet voor de meeste andere kinderen die de vragenlijst hebben ingevuld; de kinderen die thuis met problemen opgroeien of die niet thuis opgroeien. Zij hebben het vaker moeilijk en soms zelfs heel erg moeilijk. Hoe ziet je leven eruit als je in een instelling woont? Of als je thuis woont en er is te weinig geld of er is sprake van ruzie en geweld? Wat is dan de impact van de corona-maatregelen en hoe moet er bij een volgende lockdown rekening worden gehouden met jou?

Omdat de Kinderombudsman speciaal opkomt voor de kinderen die het in Nederland het moeilijkst hebben, lichten we in dit rapport de ervaringen van twee groepen kinderen eruit. Die van de kinderen die aangaven dat er bij hen thuis een enkel specifiek probleem speelt, zoals bijvoorbeeld armoede of geweld. En die van de kinderen die niet thuis wonen. Waarom deze keuze? We weten dat meervoudige problematiek in de thuissituatie moeilijk is aan te pakken. En meervoudige problematiek begint vaak met een enkel probleem. Als we dit enkelvoudige probleem herkennen, kunnen we mogelijk handelen voor het erger wordt. Een vorm van 'secundaire' preventie. Van de kinderen die niet thuis opgroeien weten we dat ze vaak extra kwetsbaar zijn, omdat ze met veel problemen te maken hebben.

Net als eerder bezochten we ook dit jaar kinderen op locatie. We gingen naar een azc en een jeugdgevangenis. De bezoeken in een gezinshuis en behandellocatie moesten digitaal. Kinderen vertelden ons hoe het is om op hun plek te wonen en wat 'thuis' voor hen betekent. "Mensen die om mij geven, dat is belangrijk voor mij". "Bij je familie zijn, een vaste plek om te wonen, aandacht voor elkaar" vertelden kinderen uit het gezinshuis en de behandelsetting. In een jeugdgevangenis is het thuisgevoel veel moeilijker te realiseren. Maar toch hadden ook deze jongeren suggesties.

Coronamaatregelen hebben voor kwetsbare kinderen veel impact. Zo worden de kinderen die in een instelling wonen, geconfronteerd met maatregelen die voor iedereen gelden, maar die voor hen extra pijnlijk zijn. Dat je je moeder niet mag knuffelen -ook als je haar 6 weken niet gezien hebt- omdat bezoek achter plexiglas plaatsvindt. Of omdat je tijdens de lockdown helemaal geen bezoek mag ontvangen.

Daarmee kom ik op het beleid. Bij alle maatregelen die we in dit land nemen, moeten we rekening houden met wat deze voor de meest kwetsbare kinderen in onze samenleving betekenen. Dat vraagt het Kinderrechtenverdrag van ons. Gezamenlijk staan we er dan ook voor, dat kwetsbare kinderen -ook tijdens corona- zo thuis mogelijk en zo perspectiefvol mogelijk kunnen opgroeien.

Ik wil alle kinderen die aan dit onderzoek hebben meegewerkt bedanken.

Margrite Kalverboer
De Kinderombudsvrouw

CONCLUSIES

GROTE VERSCHILLEN TUSSEN GROEPEN

De meeste kinderen zijn tevreden over hun leven. Tegelijkertijd zien we binnen de groep kinderen grote verschillen. Zo geven kinderen die zonder problemen opgroeien en hun leven gemiddeld het cijfer 8,3. Voor kinderen die opgroeien met een probleem in de thuissituatie is dat een 7,2 en kinderen die niet thuis wonen geven hun leven gemiddeld een 6,4.

KINDEREN IN EEN INSTELLING MEEST ONTEVREDEN OVER HUN LEVEN

Van de kinderen die niet thuis opgroeien, geven kinderen in gesloten instellingen hun leven het meest vaak een onvoldoende. Zij geven hun leven gemiddeld een 5,6. Van de andere kinderen die niet thuis wonen, zijn de kinderen in een pleeggezin het meest positief, gevolgd door de kinderen die in een open instelling verblijven.

DE CORONAMAATREGELEN WAREN HET ZWAARST VOOR DEZE KINDEREN

Kinderen die in een instelling wonen konden hun ouders en vrienden een tijdlang niet zien. En de kinderen die met thuis ruzie en geweld te maken hebben, vertelden dat er meer ruzie was.

ANGST EN STRESS VOOR KINDEREN ZONDER PROBLEMEN

Veel kinderen die in de vragenlijst geen van de uitgevraagde problemen hebben aangekruist, vertellen ons dat zij wel angst, onzekerheid en stress in hun leven ervaren. Dit heeft de Kinderombudsman eerder gezien in 2016. Uit de antwoorden van de kinderen blijkt dat dit jaar, in 2020, kinderen hoge eisen aan zichzelf stellen als het gaat om school of contact met leeftijdsgenoten.

GOEDE ZORG EN GEZONDHEID IS BELANGRIJK VOOR KWETSBARE KINDEREN

Kinderen die niet thuis wonen en kinderen met een probleem in de thuissituatie, vinden 'goede zorg en gezondheid' een belangrijk onderwerp voor de Kinderombudsman om mee aan de slag te gaan. Veel van deze kinderen noemen dit omdat zij zelf jeugdhulp of zorg krijgen en dit niet altijd goed gaat. Bijvoorbeeld omdat er lange wachtlijsten zijn of de juiste hulp niet beschikbaar is.

RUZIE EN GEWELD HEEFT GROTE IMPACT OP HET LEVEN KINDEREN

Kinderen die thuis opgroeien met ruzie en/of geweld, zijn veel minder tevreden dan kinderen die met andere problemen thuis opgroeien, zoals het hebben van weinig geld thuis of het hebben van gescheiden ouders die niet meer goed met elkaar omgaan. Zij geven hun leven gemiddeld een 6,6.

BIJ EEN NIEUWE LOCKDOWN WILLEN KINDEREN:

- Goed (online) onderwijs voor alle kinderen
- Activiteiten (buiten) organiseren om zo vrienden te kunnen zien
- Kinderen met ruzie en geweld thuis willen graag naar school

AANBEVELINGEN

VERBETER HET LEVEN VAN KINDEREN DIE IN EEN INSTELLING OPGROEIEN

Natuurlijk willen kinderen liever niet in een instelling wonen. Maar als dat echt nodig is, vraag kinderen dan wat zij nodig hebben om het daar zo fijn mogelijk te hebben. We vragen daarom de jeugdzorginstellingen om met kinderen samen te kijken hoe ze het leven op de groep kunnen verbeteren.

PRAAT MET KINDEREN OVER RUZIE EN GEWELD THUIS

Kinderen praten niet makkelijk uit zichzelf over problemen zoals ruzie en geweld thuis. Volwassenen moeten dit faciliteren. We vragen scholen, maar ook hulpverleners om regelmatig met kinderen te praten over hun leven, wat hen bezighoudt en hoe het thuis gaat. Het is belangrijk dat kinderen daarbij leren wat een 'normale opvoeding' is en wat niet.

PRAAT MET KINDEREN OVER MENTALE PROBLEMEN

De kinderen in dit onderzoek met problemen vertellen ons dat er meer aandacht moet zijn voor de mentale gezondheid van kinderen. Dit is ook belangrijk voor de kinderen zonder problemen die wel angst en stress ervaren. We vragen gemeenten, scholen en hulpverleners om hier vaker met kinderen over te praten en hulp te regelen als dat nodig is.

VERBETER DE JEUGDHULP

Versillende kinderen in dit onderzoek vertellen ons dat ze veel last hebben van wachtlijsten, wisselende hulpverleners en dat sommige hulp niet eens beschikbaar is. We vragen daarom het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport om samen met gemeenten en jeugdhulporganisaties dit aan te pakken.

WAT MOET ER BETER BIJ EEN NIEUWE LOCKDOWN?

- Beleidsmakers: zet het belang van het kind voorop!
- Zorg dat scholen openblijven voor kinderen die dat nodig hebben
- Zorg dat bezoek mogelijk blijft voor kinderen in een instelling
- Organiseer (buiten)activiteiten voor kinderen die in een instelling wonen of thuis problemen ervaren

1. WAAROM DIT RAPPORT?

De Kinderombudsman wil weten wat er speelt in de levens van kinderen¹ in Nederland. Met de verhalen die kinderen ons vertellen, wil de Kinderombudsman aan andere organisaties laten zien wat kinderen belangrijk vinden, welke problemen zij zien en wat zij nodig hebben. Daarom vragen we dit iedere twee jaar aan zoveel mogelijk kinderen in Nederland. We doen dit door een vragenlijst uit te zetten en door kinderen te bezoeken. We noemen dit de Kinderrechtentour. Deze tour vond dit jaar in aangepaste vorm voor de 3^e keer plaats.

In 2016 startte de Kinderombudsman voor het eerst met de Kinderrechtentour, gevolgd door een tour in 2018. Dit gebeurt in een cyclus van twee jaar. In Europees Nederland, maar ook in Caribisch Nederland. Tijdens de werkbezoeken gaan we op bezoek bij kinderen van wie we verwachten dat ze tegen extra problemen in hun leven kunnen aanlopen. En gaan we ook op zoek naar kinderen die uit zichzelf geen contact met ons opnemen. Bijvoorbeeld omdat ze de Kinderombudsman niet kennen. In 2020 verliep de tour anders dan voorheen. De vragenlijst stond veel langer open dan andere jaren en na de eerste twee live werkbezoeken zijn we overgegaan op werkbezoeken online. Gelukkig leverden de online bezoeken ook mooie gesprekken op met relevante informatie over het leven van kinderen en jongeren in Coronatijd. De bevindingen uit de vragenlijst staan centraal in dit rapport.

Het thema dat we begin 2020 voor de Kinderrechtentour kozen is 'Thuis in 2020'. Van Corona was in Nederland toen nog geen sprake. We konden niet voorzien hoe drastisch het virus het leven van kinderen en jongeren in Nederland zou beïnvloeden en hoe passend het gekozen thema is. Want door de coronamaatregelen is in 2020 'thuis' misschien wel het belangrijkste thema in het leven van kinderen en jongeren geworden. Wat betekent 'thuis' in Coronatijd als je uit huis geplaatst bent, als je ouders gescheiden zijn en niet goed met elkaar omgaan, als je ouders toch al vaak ruzie maken en nu samen thuis zijn? Of juist als je het thuis altijd leuk hebt gehad? Omdat veel kinderen en jongeren nu gedwongen 'thuis' zijn, is het voor de Kinderombudsman belangrijk om te weten te komen wat er in hun leven speelt. Vooral in de levens van kinderen die een bijzondere thuissituatie hebben. Over deze kinderen gaat dit rapport.²

1.1 Over kinderrechten

Alle kinderen in Nederland hebben rechten. Die rechten krijgen kinderen vanzelf als ze geboren worden. Al deze rechten staan in het Kinderrechtenverdrag. Kinderrechten zijn

¹ In het Kinderrechtenverdrag wordt iedereen tot 18 jaar een kind genoemd. Kinderrechten gelden dus voor kinderen (tot 12 jaar) en jongeren (vanaf 13 tot 18 jaar). Wij zullen daarom in dit rapport verder ook spreken over 'kinderen'. Als de leeftijd van belang is, geven we dit duidelijk aan.

² Over de resultaten van de vragenlijst is voor het eerst in mei 2020 gepubliceerd in de vorm van een Quickscan, omdat het belangrijk was zo snel mogelijk te zien wat de intelligente lockdown in het leven van (kwetsbare) kinderen betekent. Daarna is de dataverzameling door gegaan. De Kinderombudsman (2020). Als je het ons vraagt? Een QuickScan van de ervaringen van kinderen en jongeren ten tijde van Corona, Den Haag: De Kinderombudsman.

nodig om ervoor te zorgen dat kinderen een goed leven hebben en zich goed kunnen ontwikkelen. Kinderen hebben bijvoorbeeld recht op voldoende eten, kleding en een veilig huis om in te wonen. Maar ook om naar school te gaan en om geholpen te worden als ze ziek zijn of problemen hebben. Ouders of verzorgers moeten in de eerste plaats zorgen dat kinderen krijgen waar ze recht op hebben. Als dat niet lukt, dan moet de overheid daarbij helpen.

Het recht op gelijke behandeling, op leven en ontwikkeling, op participatie en op het belang van het kind als eerste overweging

In het Kinderrechtenverdrag staat dat kinderen gelijke rechten hebben en gelijk moeten worden behandeld. Verder staat in het verdrag dat 'het belang van het kind een eerste overweging moet zijn'. Dit betekent dat als er een besluit over een kind wordt genomen er gekeken moet worden naar wat het beste is voor het kind. Andere belangen wegen dan minder zwaar. Een voorbeeld hiervan is een besluit over bepaalde zorg voor een kind. Stel een kind heeft erg dure zorg nodig en de organisatie wil deze zorg niet meer geven, omdat het veel geld kost. Bij het besluit om dit wel of niet te doen, moet de organisatie eerst onderzoeken wat het beste is voor de kinderen, die deze zorg nodig hebben en of er alternatieven zijn. Daarna mag er pas naar andere belangen worden gekeken. Volgens het Kinderrechtenverdrag moeten de belangen van het kind het zwaarst wegen bij zo'n besluit, maar ze zijn niet per definitie doorslaggevend.

Om te bepalen wat in het belang van een kind is, moeten kinderen zelf hun mening kunnen geven over wat zo'n beslissing in hun eigen leven betekent. Dit is belangrijk omdat kinderen het recht hebben op een zo goed mogelijk leven en een zo goed mogelijke toekomst. Dit noemt het Kinderrechtenverdrag 'het recht op leven en ontwikkeling'. Het recht van kinderen om hun mening te geven, noemen we 'het recht om gehoord te worden' of 'het recht op participatie'. De mening van kinderen moet serieus genomen worden: er moet goed geluisterd worden naar wat het kind belangrijk vindt. Dan moet bekeken worden of dat ook goed is voor het kind. Wanneer het niet goed is voor een kind, dan moet dat goed uitgelegd worden aan het kind. Dat betekent dus niet dat altijd precies gedaan wordt wat kinderen willen. Maar wat ook de uiteindelijke beslissing is, kinderen hebben altijd het recht om mee te denken over de beslissing en op een goede uitleg van die beslissing.

1.2 Het werk van de Kinderombudsman

Ieder kind kan in zijn of haar leven in een kwetsbare situatie belanden. Een situatie waarin kinderrechten geschonden worden. De Kinderombudsman bevordert de naleving van kinderrechten in Nederland en het Caribisch deel van het Koninkrijk.

Een betere naleving van kinderrechten is hard nodig. Want ook in Nederland worden kinderrechten geschonden. Kinderen worden hierdoor in hun ontwikkeling beperkt. De Kinderombudsman is er voor de kinderen van wie hun rechten geschonden worden. Zij – en hun ouders/verzorgers – kunnen hun situatie lang niet altijd zelf veranderen. Daarom beweegt de Kinderombudsman de betrokken partijen om die situatie(s) voor kinderen te verbeteren. Daarbij betreft de Kinderombudsman jongeren bij al haar

activiteiten, om zo de problematiek vanuit de belevingswereld van de jongeren zelf zichtbaar te maken.

Een van de manieren waarop de Kinderombudsman dat doet, is door zelfstandig onderzoek uit te voeren. Het onderzoek van de Kinderombudsman draagt bij aan een overzicht van de kinderrechtensituatie. Vanuit dat overzicht stelt de Kinderombudsman prioriteiten en kaart zij – op eigen initiatief – kinderrechtenissues aan. Dat doet zij bij iedereen die een rol speelt of kan spelen bij de bevordering en naleving van de kinderrechten. Zoals het kabinet, het parlement, colleges van B&W, gemeenteraden, bestuurders, beleidsmakers, organisaties in het jeugdveld en uitvoerende professionals.

Contact met de Kinderombudsman

Als je als kind denkt of vindt dat jouw rechten niet worden gerespecteerd, kunnen we advies geven over manieren waarop je voor je rechten kunt opkomen. Als je een goed idee hebt om kinderrechten te verbeteren, horen we dat ook graag! Ook volwassenen kunnen ons met klachten of vragen over kinderrechten bereiken. Als we denken dat een organisatie misschien kinderrechten geschonden heeft, kunnen we een klacht verder onderzoeken.

Wil je ons bereiken? Bel van maandag tot vrijdag tussen 12.00 en 17.00 uur het gratis nummer 0800 – 876 54 32, of stuur een email naar ombudswerk@dekinderombudsman.nl.

1.3 Opbouw rapport

In dit rapport beschrijven we hoe kinderen die opgroeien in een bijzondere thuissituatie hun leven ervaren. In hoofdstuk 2 beschrijven we allereerst hoe we de informatie uit de vragenlijst geanalyseerd hebben. Hierna volgt een intermezzo waarin we kort ingaan op de ervaringen van de hele groep van 1994 kinderen, die de vragenlijst uiteindelijk heeft ingevuld. We vergelijken deze kort met onze bevindingen in 2016 en 2018. In hoofdstuk 3 gaan we in op de ervaringen van kinderen die niet thuis wonen. Dit zijn kinderen die opgroeien in een pleeggezin of in een (open of gesloten) instelling. In hoofdstuk 4 beschrijven we de ervaringen van kinderen, die het thuis moeilijker hebben omdat er een probleem speelt. Bijvoorbeeld omdat er sprake is van armoede, van een complexe scheiding of een zieke ouder. In deze beide hoofdstukken worden de ervaringen van deze kwetsbare groepen kinderen vergeleken met de ervaringen van kinderen die geen problemen in hun leven ervaren.³ Deze vergelijking maken we om de grootste knelpunten in hun levens scherper te krijgen. In hoofdstuk 5 gaan we dieper in op de groep kinderen die aangegeven heeft geen problemen in hun leven te hebben. Ook zij kunnen knelpunten in hun leven ervaren en ook voor deze groep kinderen wil de Kinderombudsman dat hun rechten gewaarborgd zijn. We eindigen het rapport in hoofdstuk 6 met onze belangrijkste conclusies en in hoofdstuk 7 met onze aanbevelingen.

³ We noemen deze kinderen 'kinderen die geen problemen ervaren' omdat deze kinderen in de vragenlijst hebben aangegeven geen van de genoemde problemen te hebben. Dit betekent niet dat zij geen andersoortige problemen of knelpunten kunnen ervaren.

2. WAT HEBBEN WE GEDAAN?

In dit hoofdstuk beschrijven we hoe we dit onderzoek hebben opgezet, en welke verschillende analyses we gedaan hebben. Ook worden in dit hoofdstuk de onderzoeksvragen beschreven, waar we met dit onderzoek antwoord op willen geven.

Omdat het thema van de Kinderrechtentour dit jaar "thuis" is, richt dit rapport zich specifiek op de kinderen die niet thuis wonen, of opgroeien in een moeilijke thuissituatie. Dit zijn voor een deel kinderen die niet bij hun biologische ouders wonen, maar die opgroeien in een pleeggezin of in een open of gesloten instelling. Voor een ander deel zijn dit kinderen die hebben aangegeven een probleem in hun thuissituatie te hebben. Ze groeien wel bij hun ouders op, maar er is bijvoorbeeld sprake van weinig geld of een zieke ouder. We vergelijken de ervaringen van deze kinderen met die van kinderen die aangeven geen problemen te ervaren.

2.1 Onderzoeksvragen

In dit rapport staat de volgende onderzoeksvraag centraal:

Hoe ervaren kinderen die niet thuis wonen of opgroeien met een probleem in de thuissituatie hun leven en wat vinden zij belangrijk voor de toekomst, in vergelijking met kinderen die zonder problemen opgroeien?

Deze onderzoeksvraag is opgedeeld in verschillende deelvragen:

- Wat is de ervaren kwaliteit van leven van kinderen die niet thuis wonen of opgroeien met een probleem in de thuissituatie, in vergelijking met kinderen die zonder problemen opgroeien?
- Hoe hebben de coronamaatregelen het leven beïnvloed van kinderen die niet thuis wonen of opgroeien met een probleem in de thuissituatie, in vergelijking met kinderen die zonder problemen opgroeien?
- Wat is volgens kinderen die niet thuis wonen of opgroeien met een probleem in de thuissituatie belangrijk voor de toekomst, in vergelijking met kinderen die zonder problemen opgroeien?

2.2 De vragenlijst⁴

De vragenlijst van dit jaar is gebaseerd op de vragenlijst van de Kinderrechtentour in 2018. Er zijn twee extra vragen over Corona aan de vragenlijst toegevoegd, om de impact van de lockdown op het leven van kinderen en jongeren te kunnen inschatten. Van de vragenlijst zijn twee versies gemaakt, een voor jongere kinderen (8-12 jaar) en een versie voor oudere kinderen (13-18 jaar). Deze versies verschillen alleen in taalgebruik. Daarnaast is er een papieren versie beschikbaar gesteld voor kinderen in gesloten instellingen, waarbij enkele vragen voor hun specifieke situatie zijn aangepast.

⁴ De Kinderombudsman houdt ook de rechten van kinderen op Bonaire, Sint-Eustatius en Saba in de gaten. Samen vormen deze eilanden Caribisch Nederland. De vragenlijst voor Caribisch Nederland staat nog open tot half november 2020. Het rapport hiervan verschijnt in de eerste helft van 2021.

In de vragenlijst zijn een aantal demografische gegevens uitgevraagd, persoonlijke omstandigheden, problemen die kinderen zelf ervaren en andere problemen die er in hun leven spelen. Ook zijn er 14 vragen over de kwaliteit van hun leven in de vragenlijst opgenomen. Deze kwaliteit van leven wordt bepaald door 14 omgevingsvoorwaarden.⁵ De kwaliteit van de omgevingsvoorwaarden hangt samen met het welzijn van kinderen. In het algemeen is het zo dat hoe hoger de kwaliteit van deze 14 omgevingsvoorwaarden is, hoe beter het welzijn en ontwikkelingsperspectief van het kind.⁶

Ook wordt er in de vragenlijst aan kinderen gevraagd om een cijfer aan hun leven te geven. En kunnen zij bij verschillende vragen vertellen wat er goed gaat in hun leven, wat er moeilijk is in hun leven en beter kan en wat zij zouden doen als ze Kinderombudsman of -vrouw waren. De vragenlijst wordt anoniem ingevuld. Dit betekent dat er niet naar namen of persoonsgegevens is gevraagd. Een voorbeeld van de vragenlijst die we gebruiken staat in bijlage 1.

Kwetsbare kinderen⁷

Kinderen kunnen in de vragenlijst aangeven met welke problemen ze in hun leven te maken hebben. We spreken van kinderen met problemen als zij in de vragenlijst hebben aangegeven, dat ze kwetsbaarheden hebben in hun persoonlijke ontwikkeling en/of dat ze kwetsbaarheden hebben op de plaats waar ze opgroeien. Het gaat dan bij kinderen zelf om jeugdhulp of op een wachtlijst staan voor jeugdhulp, psychische problemen, een lichamelijke aandoening, gevlucht zijn naar Nederland, speciaal onderwijs volgen, of een keer aangehouden zijn door de politie. Bij kwetsbaarheden in de thuissituatie gaat het om armoede, een complexe scheiding, ruzie thuis, een zieke of verslaafde ouder of een ouder die overleden is.

Verspreiden van de vragenlijst

Tussen 17 april en 30 september 2020 heeft de online vragenlijst opengestaan op onze website. We hebben op verschillende manieren aandacht gevraagd voor de vragenlijst. Bijvoorbeeld via social media: Facebook, Instagram en Twitter. Ook hebben we kinderen proberen te bereiken via verschillende jongerenorganisaties, jeugdzorginstellingen en justitiële jeugdinstanties. Daarnaast hebben we leerlingenraden van scholen gevraagd om de vragenlijst te verspreiden en is er een item in De Dag Vandaag⁸ verschenen.

⁵ De voorwaarden voor een goede ontwikkeling zijn adequate verzorging (1), veiligheid (2), liefde en aandacht van ouders (3), structuur, regels en ondersteuning (4), goed voorbeeld gedrag van ouders (5), interesse van ouders (6) stabiliteit en continuïteit in de opvoeding en verzorging (7), veiligheid in de buurt (8), respect (9), een sociaal netwerk van andere volwassenen (10), school en vrije tijdsbesteding (11), contact met leeftijdgenoten en vrienden (12), goed voorbeeldgedrag van andere volwassenen (13), zekerheid en continuïteit in de leefomstandigheden (14).

⁶ M. Kalverboer & E. Zijlstra (2006). Het belang van het kind in het Nederlands recht, Voorwaarden voor ontwikkeling vanuit een pedagogisch perspectief. Uitgeverij SWP: Amsterdam.

⁷ Vaak gaat het hier om kinderen die opgroeien in een kwetsbare situatie. Voor de leesbaarheid spreken we in dit rapport over kinderen met en zonder problemen.

⁸ De Dag Vandaag geeft leerlingen en leerkrachten het startsein voor de schooldag. Het is een digitale agenda waar elke dag drie nieuwe items geplaatst worden. Zie ook www.dedagvandaag.nl.

2.3 De werkbezoeken

Het thema van de Kinderrechtentour dit jaar was 'thuis'. Bij het organiseren van de werkbezoeken hebben we daarom gekozen voor groepen kinderen, die in een bijzondere thuisomgeving opgroeien. De veranderende coronamaatregelen hebben het plannen van de werkbezoeken bemoeilijkt. Waar we in voorgaande jaren minimaal 10 werkbezoeken hebben gerealiseerd, zijn dat er dit jaar uiteindelijk vier geworden. We hebben de volgende groepen kinderen bezocht:

- Minderjarige asielzoekers die verblijven in een proces opvang locatie (POL) of Pre-POL⁹
- Kinderen die in een gezinshuis wonen
- Jongeren die in een justitiële jeugdinstelling verblijven
- Jongeren die in een instelling op een behandelgroep verblijven

Van de vier werkbezoeken hebben er twee fysiek plaatsgevonden en twee digitaal. In voorgaande jaren zijn de werkbezoeken altijd meegenomen in de analyse. Doordat we dit jaar maar een beperkt aantal werkbezoeken hebben kunnen afleggen vanwege de coronamaatregelen nemen we de werkbezoeken niet mee in de analyse, maar wel ter illustratie door middel van quotes. De informatie uit deze werkbezoeken nemen we verder mee in het reguliere werk van de Kinderombudsman.

2.4 Analyse van de antwoorden¹⁰

In dit rapport staan kinderen die niet thuis wonen of die opgroeien in een moeilijke thuissituatie centraal. Tijdens de analyse van de antwoorden hebben we ons dan ook specifiek gericht op deze groepen kinderen, die de vragenlijst hebben ingevuld. We hebben hun antwoorden vergeleken met die van kinderen die aangeven zonder problemen op te groeien. Het gaat bij de analyse van de antwoorden om de volgende groepen:

1. Kinderen die niet thuis wonen, maar in een pleeggezin, open instelling of gesloten instelling verblijven.
2. Kinderen die een probleem hebben in de thuissituatie, zoals weinig geld in het gezin, ruzie en geweld in het gezin, opgroeien tussen gescheiden ouders die niet meer normaal met elkaar omgaan of opgroeien in een gezin met een zieke ouder.
3. Kinderen die aangeven zonder problemen op te groeien.

Deze verschillende groepen kinderen worden behandeld in dit rapport. In de eindconclusie wordt de groep kinderen die zonder problemen opgroeit, gebruikt als controle groep, waartegen de resultaten van de andere groepen kinderen zijn afgezet.

⁹ In een POL of Pre-POL wachten asielzoekers op het begin van de asielprocedure. Dat zijn afzonderlijke centra en soms delen van een regulier asielzoekerscentrum. Deze locaties zijn soberder dan reguliere asielzoekerscentra.

¹⁰ We geven hier een beknopt overzicht van de analyses. Voor meer informatie over de analyse en gebruikte statistische toetsen kan contact worden opgenomen met de onderzoekers.

Respondenten

Kinderen die niet thuis wonen

Voor dit onderzoek beschouwen wij kinderen die in een pleeggezin, open instelling of gesloten instelling verblijven als "kinderen die niet thuis wonen". Dit doet niet in alle gevallen recht aan de ervaringen van kinderen zelf. Sommige kinderen wonen al zo lang bij hun pleeggezin, dat zij deze juist als "thuis" beschouwen, en niet de situatie bij hun biologische ouders. Omdat het opgroeien in een pleeggezin afwijkt van de meest reguliere vorm van opgroeien – namelijk bij één of beide biologische ouders – beschouwen wij deze groep toch als kinderen die niet thuis wonen. Daarnaast is er binnen deze groep vaak een diversiteit aan ervaringen, waar we op deze manier recht aan kunnen doen.

Kinderen met één probleem in de thuissituatie

Bij de analyses van de groep kinderen met een moeilijke thuissituatie, focussen we op één specifiek probleem. Kinderen die meerdere problemen in de thuissituatie ervaren, worden dus buiten beschouwing gelaten (n=86, 4,3%).¹¹ Deze keuze hebben we vooral gemaakt, omdat we op die manier meer zicht krijgen op wat de impact is van specifieke problemen op het leven van kinderen. Dit kan bijvoorbeeld anders zijn, als er sprake is van armoede dan wanneer er sprake is van een complexe scheiding. Bovendien weten we uit een eerder onderzoek al dat een stapeling van problemen de ervaren kwaliteit van leven van deze kinderen verlaagt.¹²

Andere kinderen die de vragenlijst hebben ingevuld

De focus in dit rapport op kinderen die niet thuis wonen en kinderen met een probleem in de thuissituatie betekent dat een aantal kinderen die de vragenlijst wel hebben ingevuld, niet in dit rapport aan bod komen. Het gaat hierbij om 306 kinderen (15,3%) die om verschillende redenen buiten de scope van dit onderzoek vallen. Dit kan zijn omdat de groep niet binnen de focus van het onderzoek past of omdat de groepsaantallen dermate klein zijn dat er geen betrouwbare uitspraken over deze groepen gedaan kunnen worden. Deze 306 kinderen bestaan uit de volgende groepen:

- Kinderen met persoonlijke problemen zoals psychische problemen, jeugdhulp of een lichamelijke aandoening (n=262, 13%).
- Kinderen met een verslaafde ouder (n=17, 0,8%).
- Kinderen die in een asielzoekerscentrum verblijven (n=6, 0,3%).
- Kinderen die zelfstandig wonen (n=3, 0,15%).
- Kinderen die opgroeien in een andere woonsituatie en aangeven geen problemen te ervaren (n=18, 0,9%). Deze kinderen hebben zoveel verschillende situaties beschreven dat hier geen duidelijk lijn in te trekken is (optie 'anders' bij vraag 4 uit de vragenlijst, zie bijlage 1).

De informatie die deze groep kinderen ons gegeven heeft, zal in toekomstig onderzoek van de Kinderombudsman een plek krijgen

¹¹ Voor een kort overzicht van de resultaten van deze groep zie bijlage 4.

¹² De Kinderombudsman (2019). *Ik ben meer dan mijn problemen*. Den Haag: De Kinderombudsman

Uitgevoerde analyses

Door middel van beschrijvende statistiek, een kwalitatieve analyse van de open vragen en een aantal statistische toetsen zijn de antwoorden voor de verschillende groepen op de vragenlijst geanalyseerd.

Bij de analyse van de gesloten vragen hebben we de gemiddelde scores van de kinderen die niet thuis wonen en de kinderen die het thuis moeilijk hebben, vergeleken met de gemiddelde scores van de kinderen zonder problemen. We betrekken in de analyse de achtergrondkenmerken van de kinderen en jongeren, de problemen die zij ervaren, het cijfer voor hun leven en de vragen over de kwaliteit van hun leven (de 14 omgevingsvoorwaarden).

Daarnaast hebben we de specifieke coronavragen, de open vragen over wat er goed gaat in hun leven en wat er beter kan en de vraag over wat het kind of de jongere zou doen als hij of zij Kinderombudsman of -vrouw was geanalyseerd. Bij de beschrijving van de resultaten bespreken we de thema's, die kinderen en jongeren het vaakst genoemd hebben.

Representativiteit

Kinderen hebben zelf gekozen om de vragenlijst in te vullen. Hierdoor kan het zijn, dat bepaalde groepen kinderen over- of ondervertegenwoordigd zijn. Dit betekent dat bepaalde groepen kinderen die de vragenlijst hebben ingevuld groter of kleiner zijn, dan in heel Nederland. Bijvoorbeeld heel veel meisjes en maar weinig jongens. We hebben onderzocht of de groep uit de vragenlijst op bepaalde kenmerken overeenkomt met alle kinderen in Nederland. We hebben gekeken naar de kenmerken: geslacht, leeftijd en type onderwijs.

INTERMEZZO – EEN VERGELIJKING MET VOORGAANDE JAREN, MULTIPROBLEMATIEK & REPRESENTATIVITEIT VAN DE RESULTATEN

Met de meeste kinderen gaat het in Nederland – gelukkig – goed. Nederlandse kinderen behoren zelfs, gemiddeld genomen, tot de gelukkigste kinderen in de wereld.¹³ Dat geldt ook voor de meeste kinderen die de vragenlijst hebben ingevuld. Zij benoemen geen problemen of zijn ondanks hun problemen toch gelukkig. In voorgaande jaren hebben we ons voornamelijk op deze groep kinderen gericht. Dit jaar hebben we voor het thema 'thuis' gekozen. Daarom richten we ons in dit rapport op kinderen die niet thuis wonen en kinderen die een probleem hebben in de thuissituatie. Dat betekent dat er in dit rapport geen algemeen beeld van kinderen geschetst wordt. Voordat we ons verder richten op de kinderen die niet thuis wonen en de kinderen met een moeilijke thuissituatie, willen we toch een kort algemeen beeld schetsen.

Van de 1994 kinderen die in 2020 de vragenlijst van de Kinderombudsman hebben ingevuld, leren we dat het ook nu gemiddeld genomen met de kinderen goed gaat. Zij geven bijvoorbeeld hun leven een gemiddeld rapportcijfer van 7,8 en van de 14 omgevingsvoorwaarden zijn er voor hen gemiddeld genomen 13 voldoende tot goed.¹⁴ Dit komt overeen met wat we eerder dit jaar in de QuickScan hebben gezien.¹⁵ Ook toen gaven kinderen hun leven gemiddeld een 7,8. In vergelijking met de Kinderrechtentour van 2016 en 2018 gaven kinderen dit jaar aan dat het zelfs iets beter met hen gaat.¹⁶ In 2016 gaven kinderen gemiddeld een 7,4 en in 2018 gemiddeld een 7,7. Dit jaar is dat dus een half punt tot één tiende punt hoger.

Dit algemene beeld zegt echter niet iets over de ervaringen van specifieke groepen kinderen in Nederland, zoals kinderen die niet thuis wonen of die thuis een probleem ervaren. Juist van deze groepen kinderen wilden we weten hoe het hen vergaat en hoe zij 2020 ervaren hebben. In dit onderzoek worden de kinderen met meerdere problemen in de thuissituatie niet besproken. We richten ons op de kinderen met één probleem in de thuissituatie omdat we de impact van het probleem willen zien op hun kwaliteit van leven. Gezien de impact die multiproblematiek op het welzijn van kinderen heeft, willen we toch een korte schets geven van hun kwaliteit van leven. Deze kinderen (n=86) geven hun leven gemiddeld een 6,5 en hebben gemiddeld 10 van de 14 omgevingsvoorwaarden met voldoende tot goed beoordeeld.¹⁷

¹³ UNICEF Innocenti, 'Worlds of Influence: Understanding what shapes child well-being in rich countries', Innocenti Report Card 16, UNICEF Office of Research – Innocenti, Florence, 2020.

¹⁴ De resultaten van deze groep zijn terug te vinden in de infographic van De Dag Vandaag waarmee de resultaten zijn teruggekoppeld aan de scholen en kinderen die via De Dag Vandaag de vragenlijst van de Kinderombudsman hebben ingevuld (zie bijlage 5).

¹⁵ De Kinderombudsman (2020). Als je het ons vraagt? Een QuickScan van de ervaringen van kinderen en jongeren ten tijde van Corona, Den Haag: De Kinderombudsman.

¹⁶ De Kinderombudsman (2018). Als je het ons vraagt. Kinderrechtentour 2018. Den Haag: De Kinderombudsman; De Kinderombudsman (2016). Als je het ons vraagt. De Kinderombudsman op Kinderrechtentour. Den Haag: De Kinderombudsman.

¹⁷ In bijlage 4 is een kort overzicht van de resultaten van deze groep opgenomen.

De volgende hoofdstukken gaan over de groepen kinderen die centraal staan in dit onderzoek. We beginnen met de groep kinderen die niet thuis wonen. Het gaat dan om kinderen die in een pleeggezin wonen, kinderen die in een open instelling wonen en kinderen die in een gesloten instelling of jeugdgevangenis wonen. In het daaropvolgende hoofdstuk richten we ons op kinderen die wel thuis wonen, maar die thuis een probleem hebben, zoals armoede of gescheiden ouders die niet normaal met elkaar om kunnen gaan. Als laatste groep kijken we naar de kinderen die geen van de problemen hebben benoemd, die je in de vragenlijst kon aankruisen. Deze groep gebruiken we door de hoofdstukken heen wel als referentie in de grafieken, maar zullen we pas in hoofdstuk 5 in detail bespreken.

Zeggen onze resultaten iets over alle kinderen in Nederland?

De groep kinderen die onze vragenlijst heeft ingevuld is op geslacht, leeftijd en type onderwijs geen goede afspiegeling van de hele populatie kinderen (8 tot en met 18 jaar) in Nederland. Er zitten te veel jongeren (13 t/m 18 jaar) en meisjes in onze groep. Ook zitten er in onze groep meer Havo/VWO leerlingen en kinderen die naar het Praktijkonderwijs gaan. Dit maakt dat de resultaten van de vragenlijst niet representatief zijn voor alle kinderen die in Nederland wonen. Wel krijgen we door de antwoorden op de vragenlijst een idee van wat specifieke groepen kinderen ervaren en wat zij willen. We kunnen aan de hand van de resultaten besluiten verder onderzoek te doen om precies uit te zoeken wat er aan de hand is en of afzonderlijke groepen wellicht wel representatief zijn.

ALS JE NIET THUIS WOONT

129

Het aantal kinderen

14,1

De gemiddelde leeftijd

6,4

Het gemiddelde rapportcijfer dat zij aan hun leven geven met een spreiding van 5,6 tot 7.

WAT ZOU JE DOEN ALS JE KINDEROMBUDSMAN- OF VROUW WAS?:

1. Goede zorg en gezondheid voor kinderen
2. Een veilig thuis voor alle kinderen
3. Vrijheid en inspraak voor kinderen

WAT BETEKENEN DE CORONA-MAATREGELEN VOOR MIJ?:

1. Ik miste mijn vrienden of het krijgen van bezoek
2. Ik leerde minder dan op school
3. Ik had meer tijd om leuke dingen te doen

"Thuis is de plek waar je het fijnste voelt. Je kan daar blijven, het is niet tijdelijk. Ik kan mij hier niet 100% thuis voelen."

Meisje, 16 jaar, in een leefgroep

3. ALS JE NIET THUIS WOONT

3.1 Kinderen in een pleeggezin

Bij sommige kinderen is de (biologische) thuissituatie om één of meerdere redenen zo lastig, dat zij niet meer bij hun (biologische) ouder(s) wonen. Een deel van deze kinderen wordt dan geplaatst in een pleeggezin, dat de opvoeding en verzorging van de ouders overneemt.

3.1.1 Omschrijving van de kinderen in een pleeggezin

Van de kinderen die de vragenlijst van de Kinderombudsman hebben ingevuld, hebben 59 kinderen aangegeven in een pleeggezin te wonen. Dit betreft 23 jongens (39%) en 36 meisjes (61%). Deze kinderen zijn gemiddeld 13,2 jaar oud, waarbij het jongste kind 8 jaar is en het oudste kind 18 jaar. De 59 kinderen zijn vrij gelijkmatig verdeeld over de verschillende leeftijden.

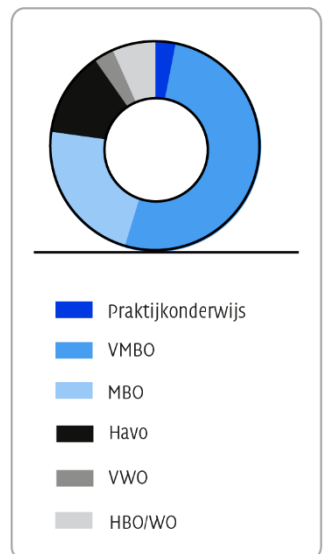
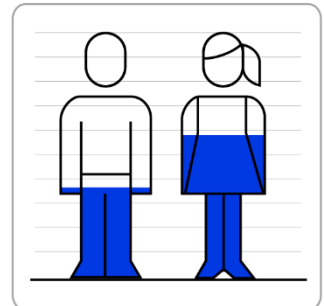
Vrijwel alle kinderen gaan naar de basis- of middelbare school. Van de kinderen die naar de middelbare school gaan, gaan 16 kinderen (50%) naar het VMBO, vier kinderen (12,5%) naar de HAVO en één kind naar het VWO (3,1%). Twee kinderen gaan al naar het HBO/WO (6,2%). Er is één kind dat aangegeven heeft niet naar school te gaan, maar te werken. Ook is er één kind dat niet naar school gaat maar ook niet werkt, en één kind dat naar een dagbesteding gaat en al twee jaar niet meer naar school geweest is.

Ervaren kwetsbaarheden

Kinderen die opgroeien in een pleeggezin hebben in hun leven vaak problemen meegemaakt, waardoor zij kwetsbaarder zijn dan kinderen die deze problemen niet hebben meegemaakt. In de vragenlijst hebben 41 van de 59 kinderen aangegeven één of meerdere persoonlijke problemen te hebben (69,5%) en 27 van de 59 kinderen hebben aangegeven uit een problematische thuissituatie te komen (45,8%)¹⁸. Bij bijna 65% van de kinderen (n=38) is er sprake van één of twee problemen, maar bijna 17% (n=10) geeft ook aan geen problemen, zelf of in de (vroegere) thuissituatie te hebben. Hieronder gaan we verder in op de problemen die kinderen zelf dan wel in hun (vroegere) thuissituatie ervaren.

Problemen van kinderen zelf

Bijna de helft van de kinderen geeft aan jeugdhulp of jeugd-GGZ te krijgen (n=28, 47,5%) en drie kinderen (5,1%) geven aan nog geen hulp te krijgen, maar op een wachtlijst te staan. Zes kinderen geven aan psychische problemen te hebben (10,2%). Ook geven 10 kinderen (16,9%) aan naar speciaal onderwijs te gaan. Overige kwetsbaarheden bij kinderen komen

¹⁸ Hierbij kan het zijn dat kinderen refereren naar het huidige pleeggezin in plaats van naar de situatie in hun biologische gezin. Dit aantal is dus mogelijk een onderschatting.

minder vaak voor. Een-derde van de kinderen (n=18, 30,5%) geeft aan geen eigen problemen te hebben. In tabel 1 staan de problemen van kinderen uitgewerkt.

Rangorde	Problemen van kinderen zelf	Aantal en percentage
1	Ik krijg jeugdhulp of jeugd-ggz	28 (47,5%)
2	Geen van deze punten geldt voor mij	18 (30,5%)
3	Ik ga naar speciaal onderwijs	10 (16,9%)
4	Ik heb psychische problemen	6 (10,2%)
5	Ik krijg nog geen hulp, maar sta op een wachtlijst	3 (5,1%)
6	Ik ben in het afgelopen jaar een keer aangehouden door de politie	2 (3,4%)
7	Ik kom uit een ander land en ben naar Nederland gevlucht	1 (1,7%)
7	Ik heb een lichamelijke ziekte of aandoening	1 (1,7%)

Tabel 1: Overzicht van problemen bij kinderen zelf, van kinderen die in een pleeggezin wonen.

Problemen in de (vroegere) thuissituatie

Het merendeel van de kinderen geeft aan geen problemen in de thuissituatie te hebben (n=32, 54,2%). We kunnen uit de vragenlijst niet afleiden of kinderen deze vraag beantwoord hebben met het pleeggezin in het achterhoofd of met hun vroegere (biologische) thuissituatie. Voor de overige 27 kinderen (46,8%) geldt dat zij wel aangeven één of meerdere problemen in de thuissituatie te hebben of te hebben ervaren. De belangrijkste problemen die door kinderen aangegeven worden, is dat er sprake is van een verslaafde ouder of een ouder met psychische problemen (n=17, 28,8%) of dat één van de ouders is overleden (n=11, 18,6%). Andere problematische thuissituaties komen minder vaak voor. Een overzicht is opgenomen in tabel 2.

Rangorde	Problemen in de (vroegere) thuissituatie	Aantal en percentage
1	Geen van deze punten geldt voor mij	33 (55,9%)
2	Een van mijn ouders is verslaafd (niet roken) of heeft een psychische ziekte	17 (28,8%)
3	Een van mijn ouders is overleden	11 (18,6%)
4	Mijn ouders zijn gescheiden. Ze kunnen ook niet meer normaal met elkaar omgaan	5 (8,5%)
5	Er is thuis vaak ruzie, waarbij soms gescholden, geslagen of geschopt wordt	4 (6,8%)
6	We hebben thuis weinig geld	3 (5,1%)
7	Een van mijn ouders heeft een lichamelijke ziekte	1 (1,7%)

Tabel 2: Overzicht van problemen in de (vroegere) thuissituatie, van kinderen die in een pleeggezin wonen

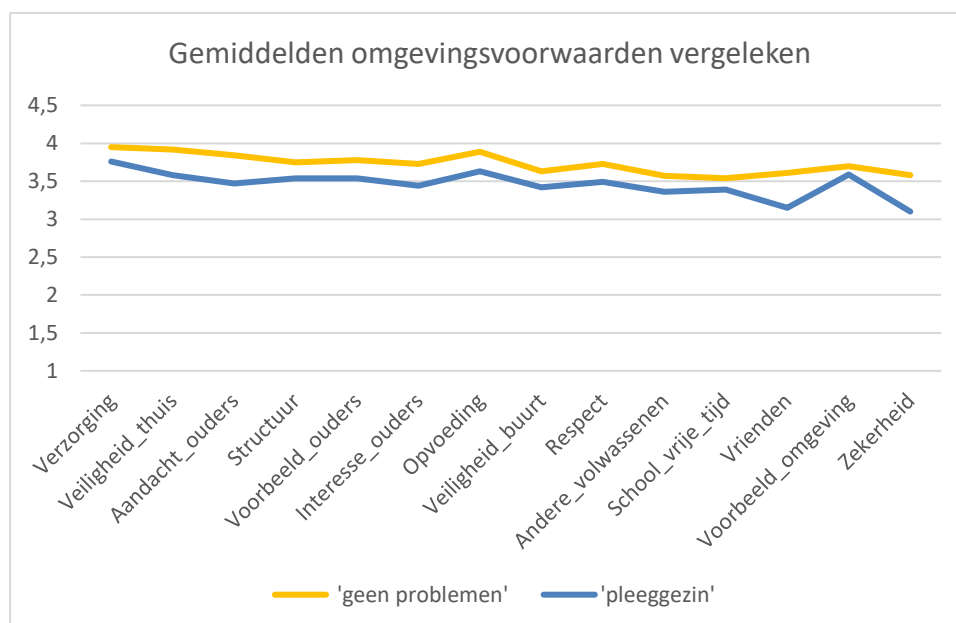
3.1.2 Wat is de kwaliteit van mijn leven?

Gemiddeld rapportcijfer: 7

Kinderen die in een pleeggezin wonen en de vragenlijst van de Kinderombudsman hebben ingevuld, geven hun leven gemiddeld een 7 als rapportcijfer. Hierbij geven negen kinderen hun leven een onvoldoende (15,3%).

Van de 14 omgevingsvoorwaarden beschouwen zij er gemiddeld 12,4 als voldoende of goed. Hierbij is er weinig verschil tussen de zeven omgevingsvoorwaarden, die gaan over de thuissituatie en de zeven voorwaarden, die gaan over de bredere sociale omgeving. Voor beiden worden ongeveer zes van de zeven omgevingsvoorwaarden als voldoende tot goed beschouwd door pleegkinderen.

Uit de gemiddelden op de 14 omgevingsvoorwaarden blijkt dat de omgevingsvoorwaarden die gaan over contact met vrienden en over de zekerheid in hun leven het laagst scoren. Het hoogst scoren de omgevingsvoorwaarden 'verzorging' en 'opvoeding'. In grafiek 1 zijn de gemiddelden van de kinderen die opgroeien in een pleeggezin weergegeven, afgezet tegen de gemiddelden van kinderen die geen problemen in hun leven ervaren.

Grafiek 1: Gemiddelden op de omgevingsvoorwaarden van kinderen die opgroeien in een pleeggezin in vergelijking met kinderen die geen problemen ervaren

3.1.3 Hoe heb ik het afgelopen jaar ervaren?

Wat betekenden de coronamaatregelen voor mij?

Gemis van vrienden

Voor kinderen die opgroeien in een pleeggezin was voor een groot deel van de kinderen het gemis aan contact met vrienden de belangrijkste verandering (n=32, 54,2%). Voor veel kinderen brachten de coronamaatregelen ook positieve veranderingen.

Meer tijd om te spelen, leuk online contact en goede ondersteuning van pleegouders

Zo geven ook 32 kinderen (54,2%) aan dat ze meer tijd hadden om te spelen. Daarnaast noemen 24 kinderen (40,7%) dat zij leuk online contact hadden met vrienden en 21

kinderen (35,6%) geven aan, dat hun (pleeg)ouders hun goed konden helpen met hun huiswerk.

Ik leerde minder dan op school

Daar staat tegenover dat 18 kinderen (30,5%) ook aangeven minder te leren dan op school. Een overzicht is weergegeven in tabel 3.

Rangorde	Verandering	Aantal en percentages
1	Ik miste mijn vrienden	32 (54,2%)
1	Ik had meer tijd om te spelen	32 (54,2%)
2	Ik had leuk online contact met vrienden	24 (40,7%)
3	Mijn ouders konden mij goed helpen met mijn huiswerk	21 (35,6%)
4	Ik leerde minder dan op school	18 (30,5%)
5	Anders	9 (15,3%)
6	Ik had meer aandacht van ouders	7 (11,9%)
7	Ik kon mijn schoolwerk niet maken	5 (8,5%)
7	Er was thuis meer ruzie	5 (8,5%)

Tabel 3: Overzicht van de impact van de coronamaatregelen voor kinderen in een pleeggezin

[Wat gaat er goed in m'n leven?](#)

Relaties met mensen om me heen

"Ik vind mijn pleeggezin wel gezellig. Ik zie soms mijn moeder en mijn stiefvader, daar word ik blij van"

Veel kinderen die opgroeien in een pleeggezin geven aan dat de relatie met thuis/ouders één van de dingen is die goed gaan in hun leven (n=17, 28,8%). Ook geven 10 kinderen (16,9%) aan dat in meer algemene zin de relatie met de mensen om hen heen goed gaat. Een van de kinderen omschrijft dit als: *"Als ik ergens mee zit kan ik bij mijn pleegouders terecht"*.

[Wat kan er beter in mijn leven?](#)

Emotionele veiligheid en stabiliteit thuis

"Dat ik maar geen rust van mijn echte moeder krijg waar ik wil blijven wonen tot mijn 18de. Als ik zeg bij pleegouders dan wordt zij boos. De gezinsvoogd en de rechter zijn er nu mee bezig"

Tegelijkertijd geeft een even groot deel van de kinderen (n=18, 30,5%) aan, dat de emotionele veiligheid en stabiliteit thuis beter kan. Bij deze kinderen lijken er vooral problemen te spelen in het contact met de biologische familie, missen ze hun biologische familie of speelt de impact van een verleden met problemen nog door. Zo vertelt een van de kinderen: *"Mijn moeder is overleden en haar mis ik heel erg. Mijn vader zie ik bijna niet, het gaat ook niet zo goed met hem en hij wil niet geholpen worden. Mijn zus woont begeleid op zichzelf en we waren altijd samen. Haar mis ik ook erg"*.

3.1.4 Wat vind ik belangrijk voor de toekomst?

Wat zou ik doen als ik Kinderombudsman of -vrouw zou zijn?

Een veilig, liefdevol thuis voor ieder kind en goede zorg en gezondheid

"Dat er goed wordt gezorgd voor alle kinderen en voor alle kinderen een goede plek is. Ook zou er voor alle kinderen genoeg eten, drinken en geld moeten zijn"

Kinderen die in een pleeggezin wonen, noemen twee onderwerpen met name die zij zouden oppakken als zij Kinderombudsman of -vrouw zouden zijn. Zij zouden zorgen voor 'een veilig thuis' voor alle kinderen (n=11, 18,6%) en voor 'goede zorg en gezondheid' (n=9, 15,3%). In relatie tot 'een veilig thuis' wordt bijvoorbeeld in meer algemene zin beschreven dat: *"Iedereen verdient een liefdevolle thuis"*. Het onderwerp 'goede zorg en gezondheid' beslaat een vrij breed scala aan issues die kinderen op zouden pakken, al hebben veel van de issues te maken met pleegzorg. Zo is het voor kinderen belangrijk dat er continuïteit is in de pleegzorgbegeleiding en er niet te veel gewisseld wordt van medewerker. Ook willen kinderen er vertrouwen in hebben, dat er goed onderzoek gedaan wordt en er een goede afweging gemaakt wordt in de besluitvorming over of een kind in een pleeggezin blijft of weer terug naar huis kan: *"Dat er meer onderzoek komt of kinderen terug kunnen naar hun echte ouders. Als dat echt niet gaat na onderzoek dan is het niet anders"*.

Wat is belangrijk bij een nieuwe lockdown?

Meer en/of goede online lessen

"beter onderwijs online. gewoon echt lessen van 60 min en niet allemaal aanpassingen maken. zorg dat het onderwijs online bijna net zo goed is als het onderwijs normaal! hier zit nu nog een te groot verschil in"

Als er in de toekomst een nieuwe lockdown zou komen vanwege de coronamaatregelen, dan hebben kinderen die in een pleeggezin wonen ook duidelijke ideeën over waar er volgens hen dan rekening mee moet worden gehouden. Het belangrijkste onderwerp voor hen is dat er meer en/of goede online lessen worden verzorgd vanuit het onderwijs (n=8, 13,6%).

Kunnen blijven sporten en voldoende andere activiteiten

"iets te doen waardoor kinderen niet alleen maar maanden lang in hun bed blijven liggen en zichzelf heel slecht voelen"

Ook de vrije tijdsbesteding is belangrijk daar een aantal kinderen aangeeft dat het belangrijk is dat kinderen moeten kunnen blijven sporten of dat er andere activiteiten georganiseerd worden (n=4, 6,8%). Een van de kinderen noemt hierbij: *"Iedereen moet iets krijg om mee te gaan sporten of gymen bijvoorbeeld dumbbells of een voetbal"*. Activiteiten zijn voor kinderen tijdens een lockdown belangrijk, omdat het verveling tegengaat en het ook kan voorkomen dat het met kinderen mentaal slechter gaat.

3.2 Kinderen in een open instelling

Soms groeien kinderen op in een instelling. Ook hierbij speelt dat de thuissituatie dermate problematisch is dat kinderen niet bij hun (biologische) ouders kunnen wonen. Daarnaast kunnen zij om verschillende redenen niet opgroeien in een pleeggezin: dit kan zijn omdat er te weinig pleeggezinnen beschikbaar zijn of omdat de kinderen zelf gedragsproblemen laten zien, waardoor opgroeien in een gezinssituatie lastig is. Het kan ook zijn dat er praktische redenen zijn om in een instelling op te groeien, bijvoorbeeld als ouders een reizend beroep hebben zoals schippers. Uit de antwoorden op de vragen in de vragenlijst blijkt, dat de kinderen die de vragenlijst ingevuld hebben allen in een instelling wonen, omdat er sprake is van een problematische thuissituatie.

3.2.1 Omschrijving van de kinderen in een open instelling

Er zijn 26 kinderen die in de vragenlijst hebben aangegeven in een open instelling te wonen. Het betreft 14 kinderen (53,8%) die aangeven een jongen te zijn en 12 kinderen (46,2%) die aangeven een meisje te zijn. De gemiddelde leeftijd van deze groep kinderen is 14,2 jaar, waarbij de jongste kinderen 10 jaar zijn en de oudste kinderen 18 jaar.

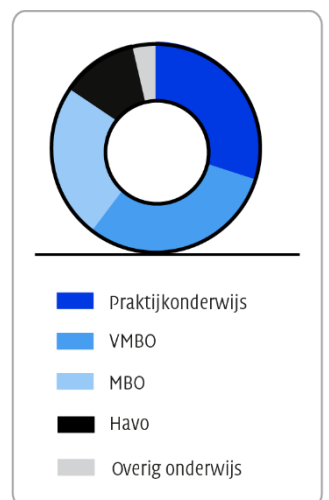
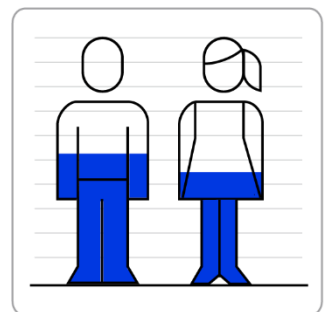
Vrijwel alle 26 kinderen gaan naar school, waarvan 14 kinderen naar de middelbare school gaan (53,8%) en 4 kinderen naar de basisschool gaan (15,4%). Hiervan gaan vijf kinderen naar het VMBO (26,3%) en twee kinderen naar de HAVO (10,5%). Een paar kinderen hebben andersoortig onderwijs, zoals speciaal onderwijs of onderwijs binnen de instelling. Er is één kind dat aangeeft niet meer naar school te gaan, maar te werken (3,8%).

Ervaren kwetsbaarheden

Van de 26 kinderen die in een open instelling wonen, geven slechts twee kinderen aan dat er in hun leven geen problemen spelen; niet bij henzelf en niet in hun vroegere thuissituatie. Dit betekent dat er voor 24 kinderen (92,3%) sprake is van één of meerdere problemen. Hierbij lijken vooral problemen bij deze kinderen zelf een belangrijke factor te zijn.

Problemen van kinderen zelf

Zoals benoemd geven 24 kinderen (92,3%) aan dat er bij henzelf één of meerdere problemen spelen. De belangrijkste hierbij is dat 19 kinderen (73,1%) aangeven jeugdhulp of jeugd-GGZ te ontvangen. Daarnaast geeft één kind (3,8%) aan nog geen hulp te krijgen, maar wel op een wachtlijst te staan. Ook geeft de helft van de kinderen aan naar speciaal onderwijs te gaan (n=13, 50%). Opvallend is dat bijna een derde van de kinderen (n=8, 30,8%) aangeeft in het afgelopen jaar aangehouden te zijn door de politie. Het overgrote deel van de kinderen ervaart één (n=9, 34,6%) of twee (n=11,

42,3%) problemen. Een overzicht van de problematiek bij deze kinderen is opgenomen in tabel 4.

Rangorde	Problemen van kinderen zelf	Aantal en percentage
1	Ik krijg jeugdhulp of jeugd-ggz	19 (73,1%)
2	Ik ga naar speciaal onderwijs	13 (50%)
3	Ik ben in het afgelopen jaar een keer aangehouden door de politie	8 (30,8%)
4	Ik heb psychische problemen	3 (11,5%)
5	Ik heb een lichamelijke ziekte of aandoening	2 (7,7%)
5	Geen van deze punten geldt voor mij	2 (7,7%)
6	Ik krijg nog geen hulp, maar sta op een wachtlijst	1 (3,8%)
7	Ik kom uit een ander land en ben naar Nederland gevlucht	--

Tabel 4: Overzicht van de problemen bij kinderen zelf, van kinderen die in een open instelling wonen

Problemen in de (vroegere) thuissituatie

Hoewel ongeveer een derde van de kinderen aangeeft niet uit een thuissituatie met problemen te komen (n=9, 34,6%), zijn de meeste kinderen uit deze groep opgegroeid in een thuissituatie die om één of meerdere problemen spelen. Een van de punten die relatief vaak door kinderen benoemd is (n=11, 42,3%), is dat hun ouders gescheiden zijn en niet meer normaal met elkaar om kunnen gaan ('complexe scheiding'). Andere veel genoemde punten zijn armoede (n=8, 30,8%) en ruzie en geweld thuis (n=6, 23,1%). Ook geven een aantal kinderen aan dat één van hun ouders een lichamelijke ziekte heeft (n=5, 19,2%) en/of dat één van hun ouders een verslaving of psychische ziekte heeft (n=3, 11,5%). Voor één kind (3,8%) geldt dat een ouder overleden is.

Rangorde	Problemen in de (vroegere) thuissituatie	Aantal en percentage
1	Mijn ouders zijn gescheiden. Ze kunnen ook niet meer normaal met elkaar omgaan	11 (42,3%)
2	Geen van deze punten geldt voor mij	10 (38,5%)
3	We hebben thuis weinig geld	8 (30,8%)
4	Er is thuis vaak ruzie, waarbij soms gescholden, geslagen of geschopt wordt	6 (23,1%)
5	Een van mijn ouders heeft een lichamelijke ziekte	5 (19,2%)
6	Een van mijn ouders is verslaafd (niet roken) of heeft een psychische ziekte	3 (11,5%)
7	Een van mijn ouders is overleden	1 (3,8%)

Tabel 5: Overzicht van de problemen in de vroegere thuissituatie, van kinderen die in een open instelling wonen

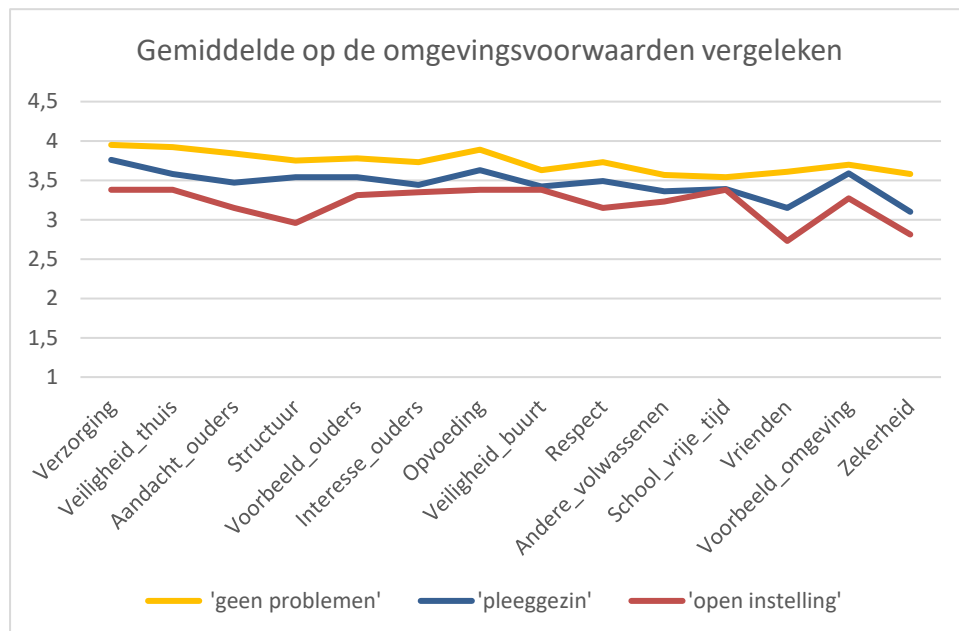
3.2.2 Wat is mijn kwaliteit van leven?

Rapportcijfer: 6,3

Het gemiddelde rapportcijfer dat de 26 kinderen uit een open instelling aan hun leven geven is een 6,3. Acht kinderen (30,8%) geven hun leven een onvoldoende. Het

gemiddelde op de 14 omgevingsvoorwaarden is 11,2, wat wil zeggen dat bij deze groep kinderen zo'n 11 voorwaarden als voldoende tot goed beoordeeld worden. De zeven omgevingsvoorwaarden die gaan over de thuissituatie worden iets beter beoordeeld, dan de zeven omgevingsvoorwaarden die gaan over de bredere sociale omgeving (respectievelijk zes en vijfenhalf als voldoende tot goed).

Bij de omgevingsvoorwaarden zien we dat – gemiddeld genomen – de omgevingsvoorwaarden over het contact met vrienden en over de ervaren zekerheid in hun leven het laagst scoren. De omgevingsvoorwaarden over opvoeding, verzorging, ervaren veiligheid en school en vrije tijd worden gemiddeld genomen het hoogst gescoord. In grafiek 2 zijn de omgevingsvoorwaarden van de kinderen in een open instelling afgezet tegen de kinderen die geen problemen in hun leven ervaren en de kinderen die in een pleeggezin opgroeien.

Grafiek 2: Gemiddelden op de omgevingsvoorwaarden van kinderen in een open instelling in vergelijking met kinderen in een pleeggezin en kinderen die geen problemen ervaren

3.2.3 Hoe heb ik het afgelopen jaar ervaren?

Wat betekenden de coronamaatregelen voor mij?

Vrienden en contact met familie gemist en minder geleerd op school

De kinderen in een open instelling hebben vooral de negatieve aspecten ervaren van de coronamaatregelen. Zo geven 17 kinderen (65,4%) aan dat zij hun vrienden gemist hebben en 16 kinderen (61,5%) noemen dat zij minder leerden dan op school. In de aanvullende informatie noemen nog eens zes kinderen (23,1%) dat zij het contact met hun familie gemist hebben.

Rangorde	Verandering	Aantal en percentages
1	Ik miste mijn vrienden	17 (65,4%)
2	Ik leerde minder dan op school	16 (61,5%)
3	Anders	13 (50%)
4	Ik had leuk online contact met vrienden	7 (26,9%)
4	Ik kon mijn schoolwerk niet maken	7 (26,9%)
5	Ik had meer tijd om te spelen	6 (23,1%)
6	Ik had meer aandacht van ouders	4 (15,4%)
6	Mijn ouders konden mij goed helpen met mijn huiswerk	4 (15,4%)
7	Er was thuis meer ruzie	2 (7,7%)

Tabel 6: Overzicht van de impact van de coronamaatregelen voor kinderen in een open instelling

Wat gaat er goed in mijn leven?

Relaties met ouders en familie gaan goed

"Thuis zijn is fijn"

Dat het contact met familie belangrijk is voor deze groep kinderen blijkt ook uit hun antwoorden op de vraag wat er goed gaat in hun leven. Negen kinderen (34,6%) beantwoorden deze vraag met het onderwerp 'goede relaties met ouders en familie', en het is daarmee het meest genoemde onderwerp. Dat familie door de kinderen breder geïnterpreteerd wordt dan alleen het (biologische) gezin, blijkt uit een opmerking van een ander kind: *"dat ik blij wordt als ik bij me schoonfamilie ben"*.

Wat kan er beter in mijn leven?

Vrijheid en niet op een leefgroep wonen

"Ik woon al bijna mijn hele leven op groepen, ik ben het zat, ook ben ik al verhuisd...."

'Vrijheid/open wonen' is dan ook het belangrijkste onderwerp dat genoemd wordt op de vraag wat er beter kan in hun leven. Er zijn 10 kinderen (38,5%) die in hun antwoord naar dit onderwerp refereren. Omdat andere onderwerpen veel minder vaak genoemd worden, is dit het enige antwoord dat op deze vraag eruit springt. In deze antwoorden geven kinderen eigenlijk vooral aan, dat ze naar huis toe willen. Zo zegt één kind vrij beknopt: *"dat ik op een groep zit en niet bij mijn moeder"*.

3.2.4 Wat vind ik belangrijk voor de toekomst?

Wat zou ik doen als ik Kinderombudsman of -vrouw zou zijn?

Goede zorg, meebeslissen en goede gezondheidszorg

"Nou dat ze gewoon bij alles worden betrokken en dat iets niet zonder hun toestemming wordt gedaan dat er meer respect is voor kinderen dat als een kind zegt ik heb hulp nodig dat er dan ook direct hulp is"

Voor kinderen die in een open instelling wonen, staat het hebben van inspraak én goede zorg en gezondheidszorg hoog op de agenda als zij Kinderombudsman of -vrouw zouden zijn. Vijf kinderen (19,2%) refereren in hun antwoorden naar het mee kunnen beslissen

en inspraak willen hebben in hun eigen leven. Vier kinderen (15,4%) refereren in hun antwoord naar goede (of betere) zorg en gezondheid. Over het onderwerp zorg en gezondheid gaat het kinderen vooral om betere zorg, maar zorg gaat ook over meer dagelijkse activiteiten. Zo wordt er in de antwoorden bijvoorbeeld gerefereerd aan speeltuinen voor kinderen met motorische handicap. Op het gebied van inspraak, gaat het de kinderen niet alleen over inspraak bij zorg, maar ook over inspraak in bredere zin, zoals meer betrokken worden bij de maatschappij. "*Dat ze meer te zeggen hebben in de maatschappij*" is een voorbeeld van zo'n antwoord.

Wat is belangrijk bij een nieuwe lockdown?

Meer en/of betere online lessen en meer activiteiten

"Veel online lessen en ze kunnen veel leuke spelletjes binnen spelen zoals monopoly"

Er zijn slechts twee kinderen die hebben laten weten waarmee, in hun optiek, rekening moet worden gehouden als er weer een lockdown zou komen. Volgens deze twee kinderen moet, vergelijkbaar met bijvoorbeeld de antwoorden van pleegkinderen, gezorgd worden voor meer en betere online lessen, maar ook moet er zorg zijn voor een goede vrijetijdsbesteding, bijvoorbeeld door middel van sport of andere (online) activiteiten.

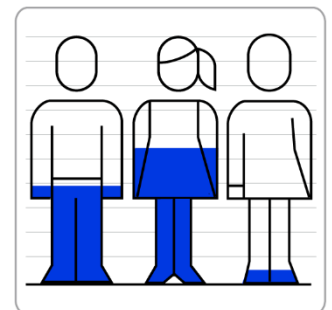
3.3 Kinderen in een gesloten instelling

Voor een groep kinderen in Nederland geldt dat de problemen thuis en/of de problemen van kinderen zelf zo ernstig zijn, dat zij geplaatst moeten worden in een gesloten instelling. Dit betekent dat zij niet naar buiten kunnen wanneer zij willen en onder strenge controle staan van de groepsleiding. Dit zijn de kinderen die in een zogeheten JeugdzorgPlus instelling of die in een jeugdgevangenis wonen.

3.3.1 Omschrijving van de kinderen in een gesloten instelling

In totaal hebben 44 kinderen die in een gesloten instelling wonen de vragenlijst ingevuld. Van deze 44 kinderen hebben 18 kinderen aangegeven een jongen te zijn (40,9%) en 25 kinderen aangegeven een meisje te zijn (56,8%). Een van de kinderen heeft aangegeven 'anders' te zijn dan jongen of meisje (2,3%). De gemiddelde leeftijd van deze kinderen is 15,3 jaar, waarbij de jongste kinderen 13 jaar zijn en het oudste kind 18 jaar.

De kinderen die de vragenlijst hebben ingevuld, wonen voor een groot deel in een gesloten woongroep (n=35, 79,5%). Negen kinderen hebben aangegeven ergens anders te wonen, bijvoorbeeld op een zorgboerderij, behandelgroep of thuis. Omdat uit de antwoorden op de overige vragen

blijkt dat zij wel in een gesloten instelling wonen, nemen we deze kinderen toch mee in de verdere analyses.

Het merendeel van de kinderen volgt een opleiding op VMBO-niveau (n=18, 48,6%) of MBO-niveau (n=7, 18,9%). Een aantal kinderen (n=5, 11,6%) geeft aan een andere opleiding te volgen dan genoemd. Hiervan gaan de meeste kinderen naar een vorm van speciaal onderwijs of maatwerk-onderwijs. Van de 44 kinderen volgt één kind geen onderwijs.

Toen deze kinderen nog thuis woonden, woonden een groot deel van de kinderen bij hun beide ouders (n=13, 29,5%) of alleen bij hun moeder (n=14, 31,8%) of moeder met een nieuwe partner (n=6, 13,6%). Ook zijn er vier kinderen die aangegeven hebben in een pleeggezin gewoond te hebben (9,1%) en woonde één kind bij zijn zus (2,3).

Ervaren kwetsbaarheden

De 44 kinderen die in een gesloten instelling wonen en onze vragenlijst hebben ingevuld, hebben veelal problemen op meerdere terreinen. Deze problemen kunnen henzelf betreffen of ze kunnen opgegroeid zijn in een problematische thuissituatie. Het valt op dat er vijf kinderen (11,4%) zijn, die aangeven geen problemen in hun leven te hebben, ondanks dat zij in een gesloten instelling wonen. Hieronder gaan we verder in op de specifieke problemen die kinderen ervaren, zowel zelf als in de (vroegere) thuissituatie.

Problemen van kinderen zelf

Veel van de kinderen in een gesloten instelling hebben ook een hulpverleningstraject via jeugdhulp of jeugd-GGZ (n=28, 63,6%), terwijl vijf kinderen aangeven op een wachtlijst te staan maar nu nog geen hulp te krijgen (11,4%). In het verlengde hiervan geven ook relatief veel kinderen aan psychische problemen te hebben (n=16, 36,4%). Negentien kinderen geven aan naar het speciaal onderwijs te gaan (43,2%) en 13 kinderen zijn in het afgelopen jaar aangehouden door de politie (29,5%). Dat deze problemen samenhangen blijkt uit het gegeven dat weliswaar 14 kinderen aangeven één eigen probleem te hebben (31,8%), maar meer dan de helft van de kinderen geeft aan twee of meer problemen te hebben (n=24, 54,5%).

Rangorde	Problemen van kinderen zelf	Aantal en percentage
1	Ik krijg jeugdhulp of jeugd-ggz	28 (63,6%)
2	Ik ga naar speciaal onderwijs	19 (43,2%)
3	Ik heb psychische problemen	16 (36,4%)
4	Ik ben in het afgelopen jaar een keer aangehouden door de politie	13 (29,5%)
5	Geen van deze punten geldt voor mij	7 (15,9)
6	Ik krijg nog geen hulp, maar sta op een wachtlijst	5 (11,4%)
7	Ik heb een lichamelijke ziekte of aandoening	3 (6,8%)
8	Ik kom uit een ander land en ben naar Nederland gevlucht	2 (4,5%)

Tabel 7: Overzicht van de problemen bij kinderen zelf, van kinderen die in een gesloten instelling wonen

Problemen in de (vroegere) thuissituatie

Bij de problemen die in de vroegere thuissituatie speelden, valt op dat meer dan de helft van de kinderen te maken heeft gehad met ruzie en geweld thuis (n=24, 54,5%). Daarnaast geven veel kinderen aan dat er sprake is van een scheiding, waarbij ouders niet meer normaal met elkaar om kunnen gaan (n=11, 25%), er sprake is van armoede (n=10, 22,7%) en/of er sprake is van een ouder met psychische problemen of een verslaving (n=10, 22,7%). Problemen in de thuissituatie lijken, in tegenstelling tot problemen van kinderen zelf, iets minder duidelijk samen te hangen. Zo geven 20 kinderen aan één 'probleem' in de (vroegere) thuissituatie te hebben (45,5%), terwijl er bij 15 kinderen (33,1%) sprake is van twee of meer problemen in de (vroegere) thuissituatie.

Rangorde	Problemen in de (vroegere) thuissituatie	Aantal en percentage
1	Er is thuis vaak ruzie, waarbij soms gescholden, geslagen of geschopt wordt	23 (52,3%)
2	Mijn ouders zijn gescheiden. Ze kunnen ook niet meer normaal met elkaar omgaan	11 (25%)
3	We hebben thuis weinig geld	10 (22,7%)
3	Een van mijn ouders is verslaafd (niet roken) of heeft een psychische ziekte	10 (22,7%)
4	Geen van deze punten geldt voor mij	9 (20,5%)
5	Een van mijn ouders heeft een lichamelijke ziekte	5 (11,4%)
6	Een van mijn ouders is overleden	2 (4,5%)

Tabel 8: Overzicht van de problemen in de (vroegere) thuissituatie, van kinderen die in een gesloten instelling wonen

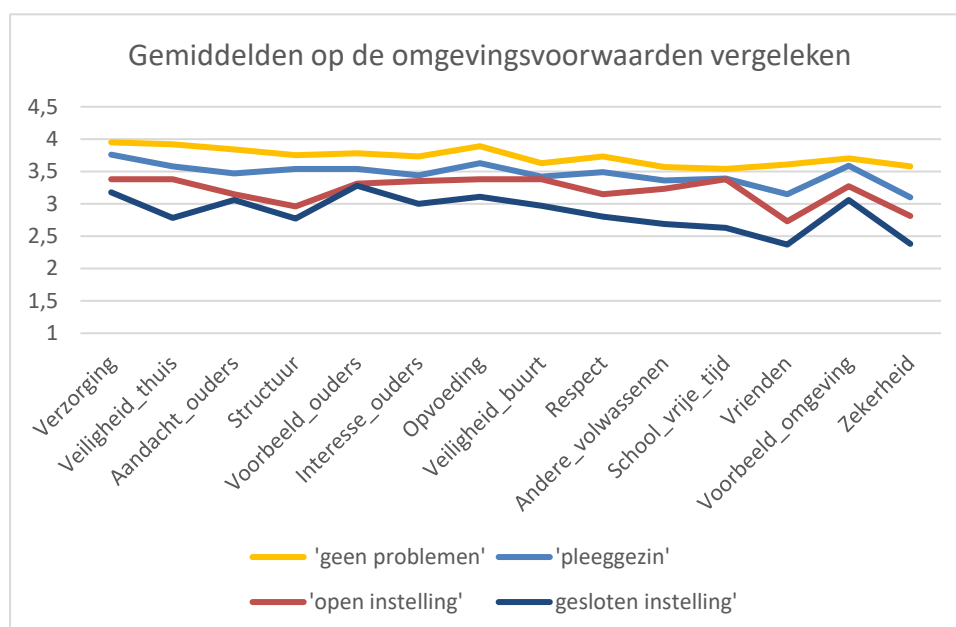
3.3.2 Wat is de kwaliteit van mijn leven?

Rapportcijfer: 5,6

Kinderen die in een gesloten setting wonen, ervaren hun kwaliteit van leven als laag; het gemiddelde rapportcijfer dat zij aan hun leven geven is een 5,6. Hierbij geeft bijna de helft van de kinderen hun leven een onvoldoende (n=19, 44,2%).

Ook op de 14 omgevingsvoorwaarden scoren zij gemiddeld genomen laag; zij beoordelen gemiddeld slechts negen van de 14 omgevingsvoorwaarden als voldoende tot goed (9,3). Hierbij beoordelen zij gemiddeld genomen de zeven omgevingsvoorwaarden die over de bredere sociale omgeving gaan lager, dan op de zeven omgevingsvoorwaarden die – in hun geval – gaan over het leven op de groep; respectievelijk vier uit zeven en vijf uit zeven als voldoende tot goed.

Uit de gemiddelde score van de kinderen per omgevingsvoorwaarde blijkt, dat vooral de omgevingsvoorwaarden 'contact met vrienden' en 'zekerheid in mijn leven' laag scoren. Het hoogst scoren de voorwaarden over het goede voorbeeld, dat ze krijgen van de begeleiding en de verzorging op de groep. Alle gemiddelden staan weergegeven in de grafiek hieronder, waarbij de gemiddelden van kinderen die gesloten zijn geplaatst vergeleken worden met de gemiddelden van kinderen in een pleeggezin en van kinderen in een open instelling.

Grafiek 3: Gemiddelde scores op de 14 omgevingsvoorwaarden van kinderen in een gesloten instelling in vergelijking met kinderen in een pleeggezin, in een open instelling en kinderen die geen problemen ervaren

3.3.3 Hoe heb ik het afgelopen jaar ervaren?

Wat betekenden de coronamaatregelen voor mij?

Zoals voor alle kinderen die de vragenlijst van de Kinderombudsman in 2020 hebben ingevuld, golden ook voor kinderen die in een gesloten instelling wonen verschillende coronamaatregelen. Voor kinderen die in een dergelijke omgeving leven, waren de belangrijkste veranderingen het missen van bezoek en afleiding (n=18, 40,9%) en het minder goed kunnen leren dan op school (n=13, 29,5%). Ook gaf een groot deel van de kinderen aan, dat er meer ruzie was op de groep (n=11, 25%). Evenals kinderen in een

open instelling, heeft de groep kinderen in een gesloten instelling voornamelijk negatieve aspecten van de coronamaatregelen ervaren.

Rangorde	Verandering	Aantal en percentages
1	Ik miste bezoek en afleiding	18 (40,9%)
1	Anders	18 (40,9%)
3	Ik leerde minder dan op school	13 (29,5%)
4	Er was meer ruzie op de groep	11 (25%)
5	Ik kon mijn schoolwerk niet maken	8 (18,2%)
6	Ik had meer tijd om leuke dingen te doen	7 (15,9%)
7	Ik had meer aandacht van mijn begeleiders	5 (11,4%)
8	Ik mag nu meer online contact hebben met vrienden	4 (9,1%)
9	Mijn begeleiders konden mij goed helpen met mijn huiswerk	2 (4,5%)

Tabel 9: Overzicht van de impact van de coronamaatregelen voor kinderen in een gesloten instelling

Wat gaat er goed in mijn leven?

Goede relaties met ouders, familie en vrienden

"dat ik mensen achter me heb die er voor me zijn"

Dat het contact met andere mensen belangrijk is voor deze groep kinderen, blijkt ook uit hun antwoorden op de vraag wat er goed gaat in hun leven. Het vaakst genoemd zijn 'goede relaties met ouders/familie' (n=7, 15,9%), 'goede relaties met vrienden' (n=6, 13,6%) en meer algemeen 'goede relaties met mensen om je heen' (n=5, 11,4%). Deze relaties blijken ook belangrijk te zijn voor het vertrouwen in zichzelf en het vertrouwen in de toekomst van deze groep kinderen. Zo omschrijft een van hen het als *"Veel mensen om mij heen die om mij geven en van mij houden. Ik weet dat ik dingen kan bereiken als ik dat wil"*.

Wat kan er beter in mijn leven?

Open wonen, persoonlijke ontwikkeling en vaardigheden ontwikkelen

"Ik vind het moeilijk om gesloten te zitten terwijl ik niks heb gedaan en dat ik na de zomervakantie niet naar mijn eigen school kan en dat ik mijn moeder, zusje, zus en m'n vrienden heel weinig zie en dat ik nooit even alleen een rondje kan lopen ofzo om m'n stoom een beetje af te blazen"

Wat voor deze groep kinderen beter kan, blijkt uit hun antwoorden op de vraag wat er moeilijk is in hun leven en wat volgens hen beter zou moeten zijn. Voor een groot deel van de kinderen is dit vrijheid en het 'open' kunnen wonen (n=14, 31,8%). Ook zouden ze graag hun eigen gedrag of vaardigheden willen veranderen (n=10, 22,7%). Het niet open kunnen wonen heeft een grote impact op het leven van deze kinderen. Het gaat hierbij niet alleen om de vrijheid van open wonen, maar ook om de vrijheid op de groep en/of binnen de instelling. De aard van de geslotenheid maakt dat kinderen vrijheden kunnen 'verdienen', wat volgens sommige van hen te weinig gebeurt of te lang duurt: *"Ik*

heb geen vrijheden. Ik wil sneller privileges kunnen verdienen, het duurt nu te lang om te halen".

"Veel onzekerheid over mijn toekomst"

De onderwerpen op het gebied van het ontwikkelen van vaardigheden gaan in belangrijke mate over hun wens tot een verandering in hun persoonlijke ontwikkeling, zoals bijvoorbeeld blijkt uit een antwoord als: *"dat ik niet altijd de juiste keuzes kan maken"*. Voor een ander deel gaat het ook over ervaringen uit het verleden die invloed hebben op hoe deze kinderen zich nu voelen. Zo geeft een van de kinderen aan *"Trauma's die opgelost zijn. Vertrouwen in een ander"*. De kinderen die in een gesloten instelling wonen hebben vaak al veel meegemaakt, maar uit hun antwoorden blijkt een motivatie om het in de toekomst anders te doen.

3.3.4 Wat vind ik belangrijk voor de toekomst?

Wat zou ik doen als ik Kinderombudsman of -vrouw zou zijn?

Goede (gezondheids-)zorg en vrijheid

"Meer personeel op de groep zodat er meer aandacht is en meer tijd voor gesprekken met jongeren"

Voor kinderen die in een gesloten setting wonen is het belangrijkste onderwerp, dat zij op zouden pakken als ze Kinderombudsman of – vrouw zouden zijn, de (gezondheids)zorg voor kinderen (n=14, 31,8%). Ook 'vrijheid' is een belangrijk onderwerp voor hen (n=10, 22,7%). Over het verbeteren van de (gezondheids)zorg hebben deze kinderen veel ideeën. Zo is er een wens tot meer aandacht op de groep, maar willen kinderen ook iets doen aan de rol die gezinsvoogden hebben. Net zoals pleegkinderen aangeven graag continuïteit in de pleegzorgwerker te hebben, willen kinderen in een gesloten instelling ook graag dat de gezinsvoogd hen goed kent. Of zoals een van hen aangeeft: *"Gezinsvoogden: maken grote beslissingen maar moeten de kinderen wel eerst goed kennen! Veel depressieve kinderen op instellingen, moet verminderd worden"*.

In het geval van het onderwerp 'vrijheid' gaat het er voor deze groep kinderen vooral om, dat kinderen niet gesloten geplaatst zouden moeten worden. Als ze al gesloten geplaatst worden, zouden er meer mogelijkheden moeten zijn om te 'oefenen' met vrijheden. Zo beschrijft een kind dat gezorgd moet worden *" dat jongeren niet snel meer gesloten komen te zitten"*. Voor een ander is het belangrijk dat *"gesloten is nooit goed voor kinderen en jongeren want hun opvoeding naar zelfstandigheid gaat naar achteren en zeker die van 15 en 16"*.

Wat is belangrijk bij een nieuwe lockdown?

Leuke activiteiten om verveling tegen te gaan en naar huis mogen

"Meer activiteiten, geen verplichte. Meer naar buiten, wandelen, filmavonden"

Voor het geval er weer een keer een nieuwe lockdown komt, is het voor deze groep kinderen belangrijk dat er gezorgd wordt voor leuke activiteiten en dat de verveling

wordt tegengegaan (n=15, 34,1%). Dit is veruit het belangrijkste onderwerp dat door hen genoemd wordt. Hoewel de kinderen in een gesloten setting tijdens de lockdown het contact met familie en vrienden als belangrijkste gemis ervaren hebben, zou er bij een toekomstige lockdown juist gezorgd moeten worden voor meer afleiding en activiteiten. Verveling is ook voor deze groep kinderen een belangrijk issue, zoals een van deze kinderen omschrijft: *"Nou, voor mij als 1 op 1 jongeren zijn er weinig activiteiten en dus verveel ik mij meer dus er zouden meer activiteiten moeten komen"*. Op de tweede plaats staat voor hen 'naar huis mogen gaan' (n=5, 11,4%).

3.4 Conclusie: Hoe ervaren kinderen hun leven als ze niet thuis wonen?

Thuisgevoel is belangrijk voor welzijn

Wat opvalt bij de drie groepen kinderen die niet thuis wonen zijn de grote verschillen in de rapportcijfers voor het leven, dat de afzonderlijke groepen (gemiddeld genomen) geven. Hoe minder 'thuis' kinderen wonen, hoe lager zij hun leven beoordelen: kinderen in een pleeggezin geven hun leven gemiddeld een 7, kinderen in een open instelling gemiddeld een 6,3 en kinderen in een gesloten instelling gemiddeld een 5,6. Ditzelfde geldt voor de gemiddelden op de 14 omgevingsvoorwaarden (respectievelijk 12,4; 11,2 en 9,3). Samengenomen kunnen we op basis hiervan concluderen, dat hoe minder 'thuis' kinderen wonen, hoe lager zij hun kwaliteit van leven beoordelen. In het verlengde hiervan betekent dit, dat een thuisgevoel een belangrijke voorwaarde is voor het welzijn van kinderen. Deze conclusie wordt extra onderbouwd, doordat alle drie de groepen kinderen het contact met familie als belangrijkste punt noemen in wat goed gaat in hun leven.

Sociaal netwerk en afleiding essentieel in hanteren coronamaatregelen

Tussen de drie groepen kinderen in dit hoofdstuk zien we een belangrijk verschil in hoe zij de lockdown en de coronamaatregelen ervaren hebben. Ook hier zien we dat de kinderen die het meest 'thuis' wonen, namelijk in een pleeggezin, deze periode iets minder negatief ervaren hebben, dan de andere twee groepen. Zo geven kinderen in een pleeggezin aan zich goed geholpen te voelen door hun (pleeg) ouders en hebben zij meer tijd gehad om te spelen of leuke dingen te doen. De kinderen in een open of gesloten instelling benoemen in hoofdzaak negatieve aspecten zoals het minder hebben kunnen leren voor school en geconfronteerd worden met meer ruzie op de groep. Tegelijkertijd geven alle drie de groepen kinderen aan, dat het belangrijkste issue ten tijde van de lockdown het missen van vrienden was, waarbij het voor de kinderen in een gesloten instelling gaat om het missen van bezoek in bredere zin. Dit zien we ook terug in de 14 omgevingsvoorwaarden, waarbij alle drie de groepen kinderen (naast 'zekerheid') het laagst scoren op de omgevingsvoorwaarde 'vrienden'. Ook noemen alle drie de groepen, het belang van mogelijkheden om te kunnen sporten of andere activiteiten te kunnen ondernemen, in het geval er weer een nieuwe lockdown komt. Het gaat hierbij niet alleen om het tegengaan van verveling door deze activiteiten, maar ook om het contact met leeftijdsgenoten en het mentaal gezond kunnen blijven, tijdens een lockdown.

Zorg, aandacht en autonomie belangrijke wensen

Kinderen in een pleeggezin, in een open instelling en in een gesloten instelling delen de wens, dat voor alle kinderen in Nederland goede zorg en goede gezondheidszorg geregeld is. Als zij Kinderombudsman of -vrouw zouden zijn, zou dit een van de belangrijkste onderwerpen zijn, die zij op zouden pakken. Tegelijkertijd zien we ook hier verschillen tussen de kinderen die in een pleeggezin wonen en de kinderen die in een (open of gesloten) instelling wonen. Kinderen in een pleeggezin benadrukken het belang van een veilige thuissituatie en benoemen deze emotionele veiligheid en stabiliteit ook als het belangrijkste punt, dat in hun leven beter zou kunnen. Voor kinderen in een instelling zijn inspraak en vrijheid belangrijke issues, zowel in wat beter kan in hun leven, als wat zij belangrijk vinden dat een Kinderombudsman of -vrouw op zou pakken. Dit kan samengevat worden onder de noemer 'autonomie' en is daarmee een wens die – gezien hun woonsituatie en hun leeftijdsfase – begrijpelijk is.

ALS THUIS MOEILIJK IS

236

Het aantal kinderen

13,4

De gemiddelde leeftijd

7,2

Het gemiddelde rapportcijfer dat zij aan hun leven geven met een spreiding van 6,6 tot 7,9.

WAT ZOU JE DOEN ALS JE KINDEROMBUDSMAN- OF VROUW WAS?:

1. Weet ik niet zo goed
2. Goede zorg en gezondheid voor kinderen
3. Goed onderwijs voor kinderen

WAT BETEKENDEN DE CORONA- MAATREGELEN VOOR MIJ?:

1. Ik miste mijn vrienden
2. Ik had meer tijd om leuke dingen te doen
3. Ik leerde minder dan op school

“Mijn verhaal bij mijn moeder kwijt gaat niet echt lukken want ze zegt meestal: ‘ik luister niet naar jouw onzin’. Dan denk ik bij mezelf: ‘ik ga weg, ik stop wel met vertellen.’”

Jongen, 9 jaar, met weinig geld thuis

4. ALS HET MOEILIK IS THUIS

Naast kinderen, die om een verscheidenheid aan redenen niet thuis wonen, zijn er in Nederland ook kinderen die wél thuis wonen, maar binnen de thuissituatie een probleem ervaren. Dit kan zijn omdat er weinig geld is, of omdat er sprake is van ruzie en geweld. Ook kan het zijn dat één van de ouders ziek is of dat ouders gescheiden zijn, maar niet meer normaal met elkaar om kunnen gaan. Gezien dergelijke problemen, kan het voor deze groep kinderen minder prettig zijn om thuis te zijn of wordt thuis niet als "thuis" ervaren. In dit hoofdstuk bespreken we hoe deze groep kinderen hun leven ervaart en wat zij anders zouden willen zien in de toekomst.

4.1 Kinderen met weinig geld thuis

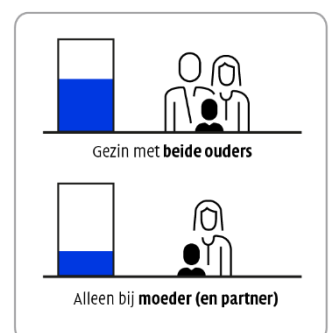
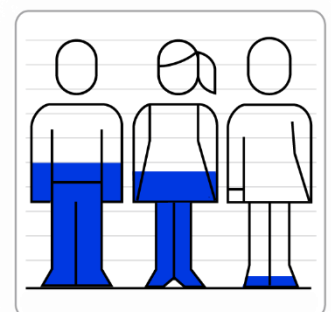
Opgroeien in armoede heeft voor kinderen meerdere nadelige gevolgen. Eén daarvan is dat door de stress van armoede ouders soms weinig tijd en aandacht voor hun kinderen hebben. Ook is het voor deze groep kinderen lastiger om mee te doen in sport- of culturele activiteiten of kunnen zij zich schamen voor het gebrek aan geld en mogelijkheden. Armoede is voor deze kinderen niet een puur financiële aangelegenheid, maar zij hebben ook behoefte aan extra zorg, ondersteuning en extra mogelijkheden om mee te kunnen doen met hun leeftijdsgenoten.¹⁹ De coronamaatregelen kunnen voor deze kinderen ook extra lastig zijn geweest, bijvoorbeeld omdat er thuis geen (goede) computer was om de online lessen te kunnen volgen.

4.1.1 Omschrijving van de groep kinderen met weinig geld thuis

Van de 1994 kinderen die de vragenlijst hebben ingevuld, zijn er 45 kinderen die vertellen dat zij thuis weinig geld hebben (2,3%). Deze groep bestaat uit 23 jongens (51,1%) en 21 meisjes (46,7%). Een van de kinderen heeft aangegeven zich geen jongen of meisje te voelen (2,2%). De gemiddelde leeftijd in deze groep is 13,3 jaar, waarbij de jongste kinderen 8 jaar oud zijn en de oudste 18 jaar.

Een groot deel van deze kinderen groeit op in een gezin met beide ouders (n=23, 51,1%). Elf kinderen (24,4%) groeien alleen op bij hun moeder en twee kinderen alleen bij hun vader (4,4%). Vijf kinderen wonen afwisselend bij hun moeder en vader in het kader van co-ouderschap (11,1%).

Het merendeel van deze kinderen gaat naar de middelbare school of het MBO (n=27, 57,4%). Hiervan volgen zes kinderen (31,6%) praktijkonderwijs en nog eens zes (31,6%) gaan naar het VMBO. Twee kinderen volgen een MBO opleiding (10,5%), vier kinderen gaan naar het VWO of gymnasium (21,1%) en één kind naar de HAVO (5,3%). Enkele kinderen volgen

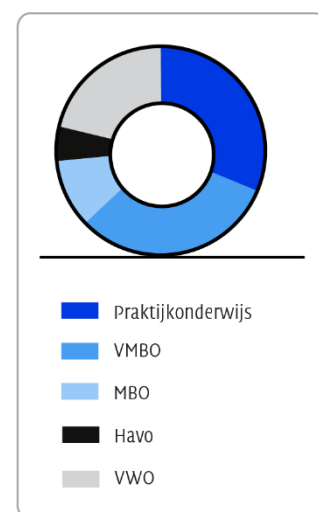
¹⁹ De Kinderombudsman (2017). Alle kinderen kansrijk. Den Haag: De Kinderombudsman

onderwijs op verschillende niveaus tegelijkertijd of gaan naar het speciaal onderwijs. Naast het vervolgonderwijs, gaan tien kinderen naar de basisschool (21,3%). In deze groep geeft één kind aan niet naar school te gaan, maar thuis te zitten.

Ervaren kwetsbaarheden

Van de groep kinderen die thuis weinig geld heeft, zijn er 27 kinderen die, naast de armoede thuis, zelf problemen ervaren (60%). Iets meer dan de helft van deze kinderen ervaart één extra probleem (n=15, 33,3%), de overige 12 kinderen hebben te maken met twee of drie extra problemen (26,7%).

Van de 27 kinderen, die ook eigen problematiek ervaren, hebben acht kinderen te maken met een lichamelijke ziekte (17,85%) en zes met psychische problemen (13,3%). Negen kinderen ontvangen jeugdhulp of volgen een jeugdhulpverleningstraject via de Jeugd-GGZ (20%), terwijl drie kinderen aangeven op een wachtlijst te staan, maar nu nog geen hulp te krijgen (6,7%). Acht kinderen gaan naar het speciaal onderwijs (17,8%) en vier kinderen vertellen dat zij in het afgelopen jaar zijn aangehouden door de politie (8,9%). Daarnaast hebben vier kinderen aangegeven, dat zij vanuit een ander land naar Nederland zijn gevlucht (8,9%).

Rangorde	Problemen van kinderen zelf	Aantal en percentage
1	Geen problemen	18 (40%)
2	Krijgt Jeugdhulp of Jeugd-GGZ	9 (20%)
3	Lichamelijke ziekte of aandoening	8 (17,8%)
3	Volgt speciaal onderwijs	8 (17,8%)
4	Psychische problemen	6 (13,3%)
5	Aangehouden door politie in afgelopen jaar	4 (8,9%)
5	Gevlucht naar Nederland	4 (8,9%)
6	Staat op een wachtlijst voor jeugdhulp of Jeugd-GGZ	3 (6,7%)

Tabel 10: Overzicht van de problemen bij kinderen zelf, van kinderen met weinig geld thuis

4.1.2 Wat is mijn kwaliteit van leven?

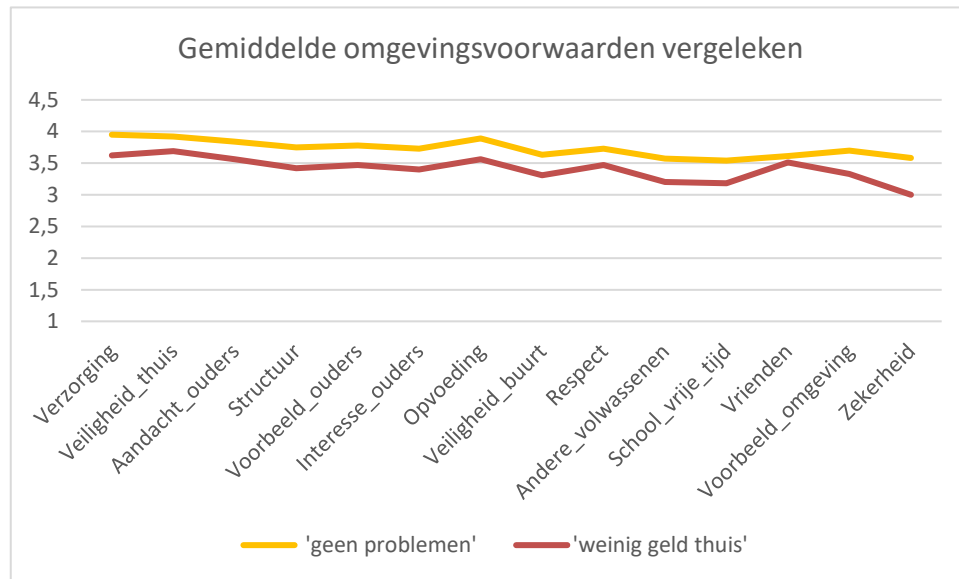
Rapportcijfer: 7

De 45 kinderen die te maken hebben met weinig geld thuis waarderen hun leven met een gemiddeld rapportcijfer van 7. Hiervan geven acht kinderen hun leven een onvoldoende (rapportcijfer 5 of lager, 17,8%).

Van de 14 omgevingsvoorwaarden beoordelen de kinderen met weinig geld thuis 12 omgevingsvoorwaarden als voldoende of goed. Hierbij beoordelen zij de zeven omgevingsvoorwaarden over de thuissituatie hoger, dan de zeven voorwaarden die gaan over de bredere sociale omgeving, maar

gemiddeld genomen beoordelen zij op beide sub-schalen zes van de zeven omgevingsvoorwaarden als voldoende tot goed.

Uit de gemiddelde score op de omgevingsvoorwaarden van de kinderen met weinig geld thuis, blijkt dat de omgevingsvoorwaarden 'school en vrije tijd' en 'zekerheid in mijn leven' het laagst beoordeeld worden. De omgevingsvoorwaarden 'veiligheid thuis' en 'verzorging' worden het hoogst beoordeeld. Grafiek 4 laat de gemiddelden zien op de omgevingsvoorwaarden van deze groep kinderen.

Grafiek 4: gemiddelde scores op de omgevingsvoorwaarden van kinderen met weinig geld thuis in vergelijking met kinderen die geen problemen ervaren

4.1.3 Hoe heb ik het afgelopen jaar ervaren?

Wat betekenden de coronamaatregelen voor mij?

Gemis van vrienden en minder leren dan op school

Tijdens de verschillende coronamaatregelen hebben de kinderen met weinig geld thuis vooral het contact met hun vrienden gemist (n=24, 53,3%). Meerdere kinderen geven daarnaast aan dat ze minder thuis leren dan op school (n=17, 37,8%).

Meer tijd om te spelen

Ook gaven meerdere kinderen aan dat ze het fijn vonden, dat ze nu meer tijd hadden om te spelen (n=17, 37,8%). Uit de aanvullende informatie die kinderen bij deze vraag geven blijkt, dat voor sommige zaken als het weer naar school willen gaan of meer ondersteuning bij hun school, ook punten zijn waar zij tegenaan zijn gelopen.

Rangorde	Verandering door corona	Aantal en percentage
1	Miste mijn vrienden	24 (53,3%)
2	Leer minder thuis, dan op school	17 (37,8%)
3	Meer tijd om te spelen	17 (37,8%)
4	Leuk online contact met vrienden	13 (28,9%)
5	Anders, namelijk	11 (24,4%)
6	Meer aandacht ouders	10 (22,2%)
7	Ouders konden goed helpen bij schoolwerk	10 (22,2%)
7	Kon schoolwerk niet maken	5 (11,1%)
9	Meer ruzie thuis	3 (6,7%)

Tabel 11: Overzicht van de impact van de coronamaatregelen, voor kinderen met weinig geld thuis

[Wat gaat er goed in mijn leven?](#)

Goede relaties met vrienden en familie

"Wat ik fijn vind aan mijn leven vind ik dat ik een goed gezin heb die mij steunt met alles wat ik doe"

Bij de vraag 'wat gaat er goed in je leven?' noemden deze kinderen het vaakst 'een goede relatie met de mensen om hen heen (vrienden en familie)' (n=21, 37,5%). Ook wordt regelmatig genoemd, dat ze zichzelf kunnen zijn en de vrijheid hebben om te doen wat ze willen (n=7, 12,5%). Een kind zegt hier bijvoorbeeld over: *"Dat ik met respect word behandeld. En dat ik gewoon kan zijn wie ik ben"*.

[Wat kan er beter in mijn leven?](#)

School en het ontwikkelen van persoonlijke vaardigheden

"Dat ik zelf moet leren mijn gevoelens wat meer te uiten en het niet op ga kroppen"

Deze kinderen noemen bij de vraag 'Wat vind je moeilijk in jouw leven? Wat kan er beter?' het vaakst 'school' (n=7, 13,7%), gevolgd door 'de ontwikkeling van persoonlijke vaardigheden' (n=5, 9,8%). Sommige kinderen vertellen dat school en het huiswerk moeilijk is of dat ze met meer plezier naar school willen gaan. Anderen geven niet expliciet aan waarom school beter kan. Bij de ontwikkeling van persoonlijke vaardigheden noemen kinderen dingen die ze zelf beter willen kunnen. Zo zegt een kind: *"Vriendschappen onderhouden"*. Slechts enkele kinderen (n=2, 3,9%) refereren aan het feit dat er weinig geld thuis is en ze daardoor geen leuke activiteiten kunnen ondernemen.

4.1.4 Wat vind ik belangrijk voor de toekomst?

[Wat zou ik doen als ik Kinderombudsman of -vrouw zou zijn?](#)

Goede zorg en gezondheid, aandacht en leuke dingen doen

"Kinderen moeten meer buiten spelen. Meer klubjes en feestjes voor kinderen in de buurt. Gratis sporten en zwemmen"

Als de kinderen met weinig geld thuis Kinderombudsman of -vrouw waren, dan zouden ze zorgen voor 'goede zorg en gezondheid' (n=5, 8,6%). Zo stelt een kind voor om: *"Psychologische hulp gratis op school aanbieden"*. Ook vinden ze het belangrijk dat kinderen genoeg 'aandacht krijgen en leuke dingen kunnen doen' (n=5, 8,6%).

Wat is belangrijk bij een nieuwe lockdown?

Kunnen blijven sporten en buitenactiviteiten, tips tegen verveling

Als er weer een lockdown komt, dan vindt deze groep kinderen dat ervoor gezorgd moet worden, dat kinderen kunnen blijven sporten of buiten activiteiten mogen doen (n=6, 13,6%). Ook ontvangen ze graag tips tegen verveling en over activiteiten die ze wel mogen en kunnen doen (n=7, 15,9%). Zo vertelt een kind: *Buiten spelen mogelijk houden en stimuleren...*. Ook vinden een aantal kinderen dat er dan goede online lessen gegeven moeten worden (n=5, 11,4%). Zo geeft een kind aan: *"Goede online les, dat hebben wij niet goed gekregen waardoor ik het nu enorm moeilijk heb op school"*.

4.2 Kinderen met ruzie en geweld thuis

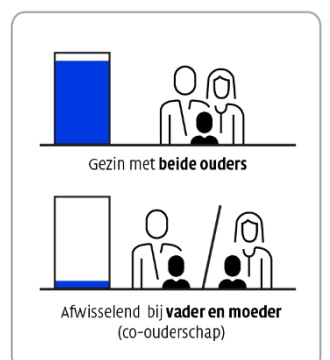
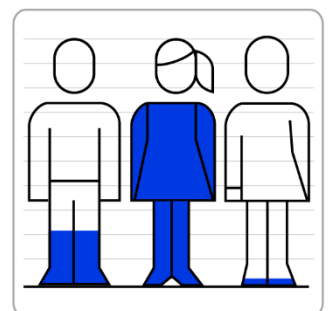
Bij sommige kinderen is er sprake van ruzie en geweld thuis. Het kan zijn dat er geschreeuwd en/of gescholden wordt, maar er kan ook sprake zijn van fysiek geweld zoals schoppen of slaan. De ruzies en/of het geweld kunnen zich afspelen tussen broertjes en zusjes of tussen ouders en hun kinderen. In de vragenlijst hebben we hier geen onderscheid in gemaakt: de achterliggende gedachte hierbij is, dat geweld in de thuissituatie (in welke vorm dan ook) zorgt voor een mogelijk onveilige thuissituatie. Hoe deze groep kinderen hun leven ervaart, zeker ten tijde van de coronamaatregelen toen iedereen thuis was, bespreken we hieronder.

4.2.1 Omschrijving groep kinderen met ruzie en geweld thuis

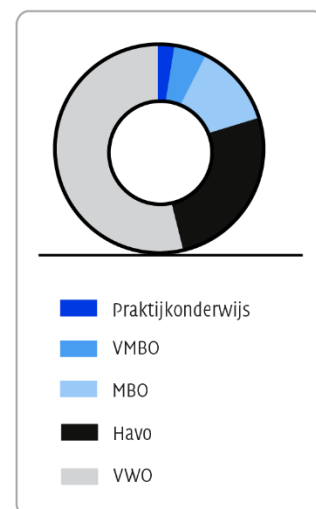
Bij het invullen van de vragenlijst hebben 58 kinderen aangegeven dat er thuis vaak ruzie is en soms ook geweld (2,9%). Deze groep bestaat uit meer meisjes (n=44, 75,9%), dan jongens (n=13, 22,4%). Een kind voelt zich geen jongen of meisje (1,7%). Het merendeel van de kinderen is tussen de 12 en 18 jaar oud (77,6%). De gemiddelde leeftijd van de gehele groep is 14 jaar.

De overgrote meerderheid van deze kinderen groeit op in een gezin met beide ouders (n=49, 84,5%). Vier kinderen wonen afwisselend bij hun moeder en vader (6,9%). Enkele kinderen wonen alleen bij hun moeder (met partner) of bij hun vader (met partner).

Nu deze groep kinderen vooral uit jongeren bestaat, is het niet verwonderlijk dat een meerderheid van hen naar de middelbare school of

het MBO gaat (n=40, 72,7%). De meesten van hen gaan naar het VWO of het gymnasium (n=21, 53,8%), gevolgd door de HAVO (n=10, 25,6%). De overige kinderen die op de middelbare school zitten, volgen een MBO opleiding, gaan naar het VMBO of het Praktijkonderwijs. Van de overige kinderen gaan tien naar de basisschool (18,2%) en vier kinderen geven aan naast school ook te werken (7,3%). Een kind geeft aan speciaal voortgezet onderwijs te volgen (1,8%).

Ervaren kwetsbaarheden

Binnen de groep kinderen waar thuis vaak ruzie is, zijn 21 kinderen die naast ruzie thuis ook eigen problemen ervaren (36,2%). Ongeveer de helft daarvan heeft te maken met één extra probleem (n=11, 19%) en acht kinderen (13,8%) hebben te maken met twee extra problemen. Enkele kinderen hebben te maken met drie (n=1, 1,7%) of vier (n=1, 1,7%) extra problemen.

Binnen de groep van 21 kinderen, heeft het grootste deel te maken met psychische problemen (n=14, 24,1%). Zes kinderen krijgen bovendien al jeugdhulp of hulp vanuit de jeugd-GGZ (10,3%). Daarnaast hebben vier kinderen een lichamelijke ziekte (6,9%) en volgen zes kinderen speciaal onderwijs (10,3%). Tot slot zijn er twee in het afgelopen jaar aangehouden door de politie (3,4%) en zijn er tevens twee kinderen vanuit een ander land naar Nederland gevlucht (3,4%).

Rangorde	Problemen van kinderen zelf	Aantal en percentage
1	Geen problemen	37 (63,8%)
2	Psychische problemen	14 (24,1%)
3	Krijgt Jeugdhulp of Jeugd-GGZ	6 (10,3%)
3	Volgt speciaal onderwijs	6 (10,3%)
4	Lichamelijke ziekte of aandoening	4 (6,9%)
5	Aangehouden door politie in afgelopen jaar	2 (3,4%)
5	Gevlucht naar Nederland	2 (3,4%)
6	Staat op een wachtlijst voor jeugdhulp of Jeugd-GGZ	-

Tabel 12: Overzicht van de problemen van kinderen zelf, van kinderen met ruzie en geweld thuis

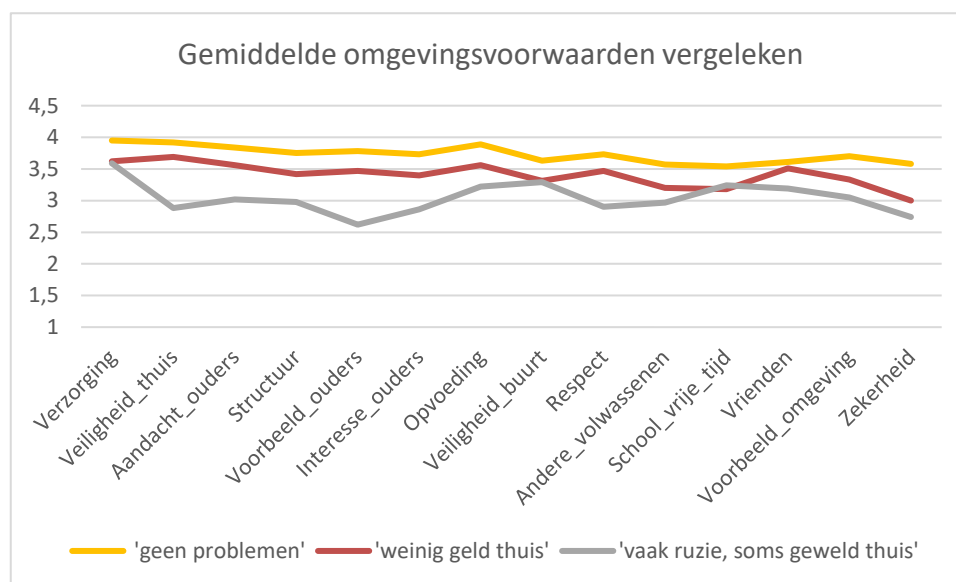
4.2.2 Wat is mijn kwaliteit van leven?

Rapportcijfer: 6,6

De kinderen waar thuis vaak ruzie is, waarderen hun leven met een gemiddeld rapportcijfer van 6,6. Van de 58 kinderen in deze groep hebben 15 hun leven een onvoldoende gegeven (rapportcijfer 5 of lager, 25,9%).

Kinderen met ruzie thuis beoordelen gemiddeld 10 van de 14 omgevingsvoorwaarden als voldoende of goed. De kinderen waar thuis vaak ruzie is, beoordelen de zeven omgevingsvoorwaarden over bredere sociale omgeving vaker als voldoende tot goed (gemiddeld vijf en een half) dan de zeven voorwaarden die gaan over de thuissituatie (gemiddeld vijf).

De gemiddelde scores op de afzonderlijke omgevingsvoorwaarden laten zien, dat kinderen waar thuis vaak ruzie is het meest positief zijn over de voorwaarden 'verzorging' en 'veiligheid in de buurt'. Het meest negatief zijn zij over de voorwaarden 'voorbeeld van ouders' en 'zekerheid in mijn leven'. In grafiek 5 zijn de gemiddelden op alle omgevingsvoorwaarden weergegeven, waarbij ze vergeleken worden met de gemiddelden van kinderen die weinig geld hebben thuis.

Grafiek 5: gemiddelde scores op de omgevingsvoorwaarden van kinderen met ruzie thuis, in vergelijking met kinderen met weinig geld thuis en kinderen die geen problemen ervaren

4.2.3 Hoe heb ik het afgelopen jaar ervaren?

Wat betekenden de coronamaatregelen voor mij?

Contact met vrienden gemist, thuis meer ruzie, en minder leren op school

De kinderen waar thuis vaak ruzie is, vertellen dat zij tijdens de verschillende coronamaatregelen vooral het contact met vrienden hebben gemist (n=33, 57%), maar ook dat er thuis meer ruzie was (n=32, 55%). Daarnaast vonden meerdere kinderen dat ze thuis minder leren dan op school (n=24, 41%). Positief vonden deze kinderen dat ze meer vrije tijd hadden (n=22, 38%).

Rangorde	Verandering door corona	Aantal en percentage
1	Miste mijn vrienden	33 (57%)
2	Meer ruzie thuis	32 (55%)
3	Leer minder thuis, dan op school	24 (41%)
4	Meer vrije tijd, meer tijd om te spelen	22 (38%)
5	Leuk online contact met vrienden	10 (33%)
6	Anders, namelijk	16 (28%)
7	Ouders konden goed helpen bij schoolwerk	10 (17%)
7	Kon schoolwerk niet maken	10 (17%)
9	Meer aandacht ouders	7 (12%)

Tabel 13: Overzicht van de impact van de coronamaatregelen, voor kinderen met ruzie en geweld thuis

Wat gaat er goed in mijn leven

Blij met mensen die voor me klaar staan en leuke dingen doen

"het is fijn om vrienden te hebben die je begrijpen en waar je bij terecht kunt als bijvoorbeeld je familie je niet begrijpt"

Kinderen waar thuis vaak ruzie is, vertellen dat ze blij zijn met hun goede vrienden (n=17, 21%) en meer algemeen met de mensen om hen heen die voor hen klaar staan (bv. familie, vrienden, burens en docenten, n=11, 14%). Daarnaast noemen verschillende kinderen dat ze het fijn vinden dat ze leuke dingen kunnen doen in hun vrije tijd, zoals muziek maken, sporten en hobby's (n=12, 15%).

Wat kan er beter in mijn leven?

Emotionele veiligheid en stabiliteit thuis

"Thuis is er veel ruzie, ik was in de lockdown ook het vaakst thuis omdat mijn school nog gesloten was en die van mijn zusje niet. Ik was dus ook bij alle ruzies"

Bij de vraag over wat er beter kan in hun leven of wat ze moeilijk vinden, noemen deze kinderen het vaakst 'emotionele veiligheid en stabiliteit thuis' (n=23, 38%). Hieronder vallen de ruzies thuis, maar bijvoorbeeld ook dat een kind weinig aandacht van ouders krijgt. Zo vertelt een kind: *"Broertje met psychische problemen. Hij gaat naar een kliniek. Weinig aandacht van mijn ouders"*.

Verdeelde antwoorden

"Mijn mentale gezondheid maakt eigenlijk alles heel moeilijk, daardoor zie ik niet veel positiefs in mijn leven op dit moment"

Verder zijn de antwoorden van kinderen erg verdeeld. Zo wordt regelmatig genoemd dat school, contact met leeftijdsgenoten en gezondheid in hun leven beter kunnen (allemaal n=5, 8%). Als het over gezondheid gaat, noemen kinderen hun eigen gezondheidsproblemen, maar ook de gezondheidsproblemen in het gezin. Bijvoorbeeld: *"Met mijn zusje omgaan ze heeft autisme en mijn moeder heeft kanker en is ongeneselijk"*.

4.2.4 Wat vind ik belangrijk voor de toekomst?

Wat zou ik doen als ik Kinderombudsman of -vrouw zou zijn?

Zorg en gezondheid, veilig thuis en vrijheid en inspraak

"dat ze vaker terecht kunnen bij de ouders en hun huis een veiligere plaats maken"

De kinderen waar thuis vaak ruzie is, zouden als Kinderombudsman verschillende problemen aanpakken. Zo vinden ze 'goede zorg en gezondheid', een 'veilig thuis' en 'vrijheid en inspraak' erg belangrijk (allemaal n=6, 11%). Voorbeelden hiervan zijn: *"Een betere GGZ!! Minder wachtlijsten binnen de jeugdzorg en GGZ en alles wat daar bij hoort"*, en *"Dat ieder kind zijn mening kan geven en kinderen meer mee kunnen beslissen en dat er niet word gedaan dat kinderen kleuters zijn"*. Ook zouden ze zich inzetten voor 'goed onderwijs' (n=5, 9%). Dit betekent voor sommige kinderen dat iedereen naar school moet kunnen gaan. Andere kinderen hebben een meer specifieke wens, zoals: *"Meer aandacht en begrip voor hoogbegaafdheid en aanpassing van onderwijs daaraan."*

Wat is belangrijk bij een nieuwe lockdown?

Scholen open en contact met leeftijdsgenoten

"Dat we weer in kleine groepjes naar school mogen en dat we gewoon cijfers krijgen zodat we kunnen laten zien wat we kunnen! [...] In de kleine groepjes zou het fijn zijn als vrienden en vriendinnen bij elkaar kunnen worden gezet dan hoef je ze niet zoveel te missen.[...]"

Bij een volgende lockdown moet er volgens deze groep gezorgd worden dat 'scholen open blijven' (n=6, 9,7%).

Daarnaast willen ze meer 'contact met leeftijdsgenoten' en 'tips tegen vervelen en voor activiteiten die nog wel mogen' (n=4, 6,5%). Mochten de scholen toch dicht moeten dan zijn 'goede online lessen' erg belangrijk (n=4, 6,5%).

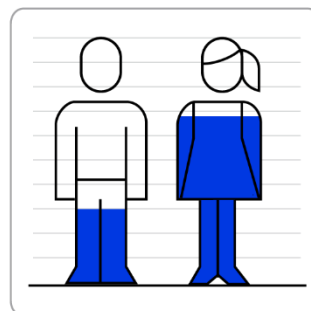
4.3 Kinderen met gescheiden ouders die niet meer goed met elkaar omgaan

Zo'n 30.000 kinderen in Nederland krijgen jaarlijks te maken met de scheiding van ouders.²⁰ Bij een groot deel van deze kinderen zijn ouders goed in staat om afspraken te maken over de verdere omgang met en opvoeding van hun kinderen. Voor een ander deel echter ontstaan er conflicten tussen ouders, waarbij kinderen naast de scheiding geconfronteerd worden met ruzie tussen hun ouders en soms ook een bemoeilijkte omgang met een van hun ouders. Dergelijke complexe of problematische scheidingen hebben gevolgen voor hoe prettig kinderen zich bij hun ouders voelen en hoe 'thuis' zij zich thuis voelen. Hieronder gaan we verder in op hoe deze groep hun leven beoordeelt.

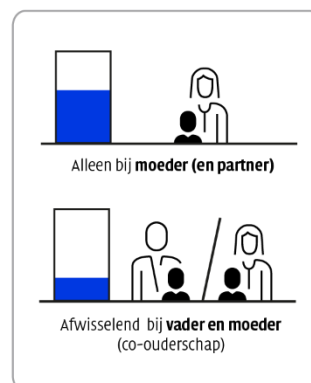
²⁰ <https://www.nji.nl/Scheiding-Achtergronden-Cijfers>

4.3.1 Omschrijving van de groep kinderen met gescheiden ouders, die niet meer normaal met elkaar om kunnen gaan

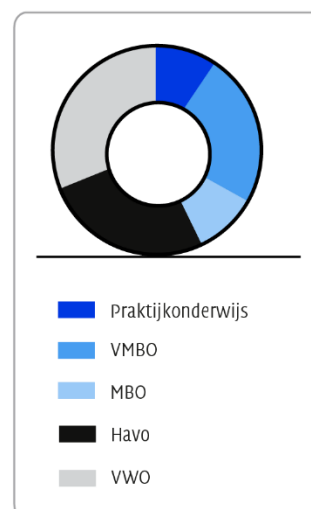
Van alle kinderen die de vragenlijst hebben ingevuld (n=1994) zijn er 74 die vertellen dat hun ouders gescheiden zijn en niet meer goed met elkaar kunnen omgaan (3,7%). In deze groep zitten meer meisjes (n=51, 68,9%), dan jongens (n=23, 31,1%). De gemiddelde leeftijd van deze kinderen is 13,5 jaar, waarbij ongeveer 75% van de kinderen ouder dan 12 is.

Het merendeel van deze kinderen groeit alleen op bij hun moeder (n=31, 41,9%). Negen kinderen wonen bij moeder en een nieuwe partner (12,2%). Tien kinderen groeien alleen op bij hun vader (en nieuwe partner; 13,5%). Daarnaast wonen twee kinderen nog met hun beide ouders in één huis (2,7%) en wisselen 17 kinderen tussen hun ouders in het kader van co-ouderschap (23%). Enkele kinderen geven aan ergens anders te wonen, bijvoorbeeld bij familie. Omdat zij in de vragenlijst wel hebben aangevinkt dat er sprake is van complexe scheidingsproblematiek, nemen we deze kinderen wel mee in deze analyse: het gegeven dat zij ergens anders wonen doet immers niets af aan de mogelijk last die zij ervaren vanwege de scheidingsproblematiek.

Het merendeel van deze groep kinderen gaat naar de middelbare school of het MBO (n=51, 71,8%) en veertien kinderen gaan naar de basisschool (19,7%). Van de kinderen op de middelbare school, gaan de meesten naar het VWO/gymnasium (n=13, 31%) of de HAVO (n=11, 26,2%). Tien kinderen gaan naar het VMBO (23,8%), vier volgen een MBO opleiding (9,5%) en nog eens vier volgen Praktijkonderwijs (9,5%). Enkele geven aan naast school ook te werken (n=3, 4,2%) en drie kinderen geven aan geen onderwijs te volgen (4,2%).

Ervaren kwetsbaarheden

In de groep kinderen met gescheiden ouders die niet meer normaal met elkaar kunnen omgaan, ervaren de meeste kinderen zelf geen (extra) eigen problemen. Er zijn 21 kinderen die aangeven naast de complexe scheiding ook andere eigen problemen te ervaren (28,4%). De meerderheid van deze kinderen heeft te maken met één extra probleem (n=17, 23%). De overige vijf kinderen hebben met twee of drie extra problemen te maken (6,8%).

De meeste kinderen krijgen jeugdhulp of volgen een jeugdhulpverleningstraject via de jeugd-GGZ (n=13, 17,6%). Eén kind geeft aan op een wachtlijst te staan, maar nog geen hulp te ontvangen (1,4%). Daarnaast hebben zeven kinderen te maken met psychische problemen (9,5%) en twee met een lichamelijke ziekte (2,7%). Een overzicht van de problemen die deze groep kinderen ervaart, is opgenomen in tabel 14.

Rangorde	Kwetsbaarheden bij kinderen zelf	Aantal en percentage
1	Geen problemen	53 (71,6%)
2	Krijgt Jeugdhulp of Jeugd-GGZ	13 (17,6%)
3	Psychische problemen	7 (9,5%)
4	Gevlucht naar Nederland	3 (4,1%)
4	Volgt speciaal onderwijs	3 (4,1%)
5	Lichamelijke ziekte of aandoening	2 (2,7%)
6	Aangehouden door politie in afgelopen jaar	1 (1,4%)
6	Staat op een wachtlijst voor jeugdhulp of Jeugd-GGZ	1 (1,4%)

Tabel 14: Overzicht van de problemen van kinderen zelf, bij kinderen met gescheiden ouders die niet meer normaal met elkaar om kunnen gaan.

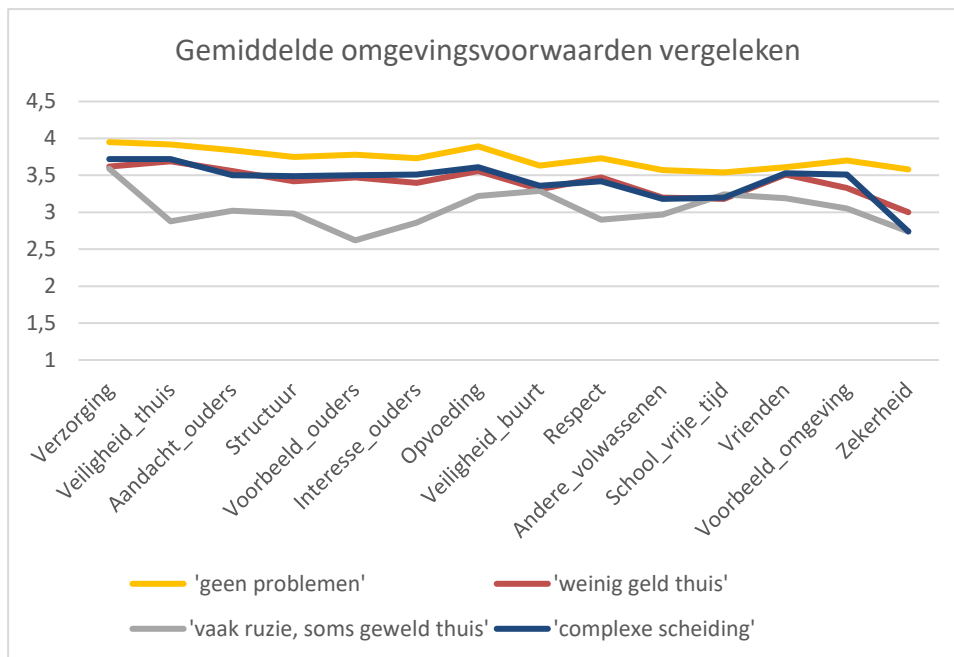
4.3.2 Wat is de kwaliteit van mijn leven?

Rapportcijfer: 7,2

De groep kinderen met gescheiden ouders die niet meer normaal met elkaar kunnen omgaan, geven hun leven gemiddeld een 7,2. Binnen de groep geven zes kinderen hun leven een onvoldoende (rapportcijfer 5 of lager, 8,1%).

Ook de 14 omgevingsvoorwaarden worden door de groep kinderen met gescheiden ouders, die niet meer met elkaar kunnen praten, relatief laag beoordeeld: ze beoordelen gemiddeld 12,5 van deze voorwaarden als voldoende of goed. De kinderen met problematisch gescheiden ouders zijn daarbij wel iets positiever over de zeven omgevingsvoorwaarden die over de thuissituatie (gemiddeld zes en een half als voldoende tot goed) gaan, dan over de zeven voorwaarden die gaan over de bredere sociale omgeving (gemiddeld 6 als voldoende tot goed).

De gemiddelden op de afzonderlijke omgevingsvoorwaarden laten zien dat de kinderen met gescheiden ouders de voorwaarden 'zekerheid in mijn leven' en 'hulp van andere volwassenen' het laagst beoordelen. De omgevingsvoorwaarden 'veiligheid thuis' en 'verzorging' worden als hoogst beoordeeld. De gemiddelden op de omgevingsvoorwaarden van deze groep zijn weergegeven in grafiek 6, waarbij we deze gemiddelden afzetten tegen de gemiddelden van de kinderen met weinig geld thuis en de kinderen met ruzie thuis.

Grafiek 6: gemiddelde scores op de omgevingsvoorwaarden van kinderen met gescheiden ouders die niet meer normaal met elkaar kunnen omgaan, in vergelijking met kinderen in armoede, kinderen met ruzie thuis en kinderen die geen problemen ervaren

4.3.3 Hoe heb ik het afgelopen jaar ervaren?

Wat betekenden de coronamaatregelen voor mij?

De kinderen met gescheiden ouders die niet meer normaal met elkaar kunnen omgaan, hebben tijdens de verschillende coronamaatregelen vooral hun vrienden gemist (n=41, 44,6%). Al hebben velen in deze periode ook leuk online contact gehad met vrienden (n=24, 32,4%). Daarnaast geven meerdere kinderen aan, dat ze meer vrije tijd hadden om leuke dingen te doen (n=34, 45,9%), maar ook dat ze thuis minder leren dan op school (n=24, 32,4%).

Rangorde	Belangrijkste veranderingen in jouw leven door corona?	Aantal en percentage
1	Meer tijd om te spelen	34 (45,9%)
2	Miste mijn vrienden	41 (44,6%)
3	Leuk online contact met vrienden	27 (36,5%)
4	Leer minder thuis, dan op school	24 (32,4%)
5	Anders, namelijk	19 (25,7%)
6	Meer aandacht ouders	11 (14,9%)
7	Ouders konden goed helpen bij schoolwerk	10 (13,5%)
8	Kon schoolwerk niet maken	6 (8,1%)
9	Meer ruzie thuis	5 (6,8%)

Tabel 15: Impact van de coronamaatregelen, voor kinderen met gescheiden ouders die niet meer normaal met elkaar om kunnen gaan

Wat gaat er goed in mijn leven?

Relaties met familie, vrienden en andere mensen

"Dat ik in een land woon waar ik mijzelf kan uitdrukken, dat ik de mogelijkheid tot school en keuze heb. Dat ik niet in armoede leef. Dat ik mensen om mijn heen heb waar ik om geef en die om mij geven"

Ook voor deze kinderen zijn de relaties met familie, vrienden en andere mensen om hen heen erg belangrijk. Bij de vraag 'Wat gaat er goed in je leven?' werden deze relaties ook het vaakst genoemd (n=39, 41,4%).

Vrije tijd en sport

Daarnaast werd vrije tijd waarin kinderen sporten of spelen meerdere keren genoemd (n=10, 10,5%), evenals de vrijheid om te doen wat ze willen of om zichzelf te kunnen zijn (n=10, 10,5%).

Wat kan er beter in mijn leven?

Relaties en ruziënde ouders

"Ik heb natuurlijk de gewoonlijke tiener problemen maar ik had gehoopt dat na de scheiding van mijn ouder, mijn ouders goed met elkaar konden communiceren"

Ondanks dat kinderen met gescheiden ouders vaak benoemen dat de relaties met mensen om hen heen goed gaan, zijn er ook veel kinderen uit deze groep die vertellen dat deze relaties wel beter mogen (n=27, 36%). Hierbij wordt vaak genoemd dat ouders nog steeds ruzie hebben, maar ook dat verschillende kinderen geen contact of juist meer contact willen met één van hun ouders. Kinderen vertellen bijvoorbeeld: *"Ik wil mijn vader uit mijn leven hebben ik heb alleen maar last van hem Hij ziet mij niet staan, accepteert mij niet, liegt en zet iedereen tijdens ons moment voor of tussen ons"*.

School en het ontwikkelen van vaardigheden

Naast deze problemen noemen enkele kinderen ook dat 'school' (n=6, 8,0%) en 'bepaalde vaardigheden ontwikkelen' (n=5, 6,7%) mogen verbeteren.

4.3.4 Wat vind ik belangrijk voor de toekomst?

Wat zou ik doen als ik Kinderombudsman of -vrouw zou zijn?

Goede zorg en gezondheid, goed onderwijs en een inclusieve samenleving

"Meer te luisteren na kinderen in grijpen bij jeugdbescherming en ots die niets doen zoals bij mij. Kind meer stem en rechten geven"

Als deze kinderen Kinderombudsman waren, dan zouden ze zich inzetten voor 'goede zorg en gezondheid' (n=10, 10,4%), 'goed onderwijs' ((n=7, 7,3%) en een 'inclusieve samenleving' (n=7, 7,3%). Voor wat betreft school, vertellen kinderen dat iedereen recht moet hebben op goed onderwijs, maar benoemen ze ook de ervaren druk in het onderwijs. Dat blijkt bijvoorbeeld uit een antwoord als: *"Ik zou de manier van hoe er*

school wordt gegeven veranderen, zodat kinderen met meer plezier naar school gaan en minder kinderen stress ervaren van school en dat ze school zien als iets leuks."

Wat is belangrijk bij een nieuwe lockdown?

Goede online lessen, sporten en buitenactiviteiten

"op elk school online les, want op mijn basisschool was er pas op het laatste moment alles online"

Bij een volgende lockdown vinden kinderen met gescheiden ouders die niet normaal met elkaar omgaan, dat er goede online lessen beschikbaar moeten zijn (n=9, 13,4%). Niet alleen de lessen zelf moeten goed zijn, maar de verwachtingen moeten ook helder zijn. Zo vertelt een kind: *"Dat er meer duidelijkheid is over de online lessen"*. Ook willen ze graag blijven sporten en buiten leuke activiteiten doen (n=7, 10,4%) en ontvangen ze graag tips tegen verveling (n=4, 6%).

4.4 Kinderen met een zieke ouder

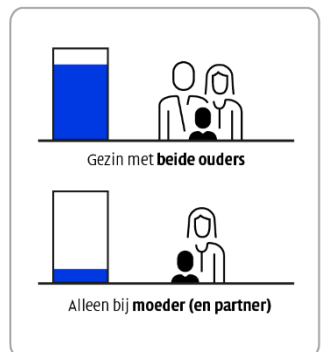
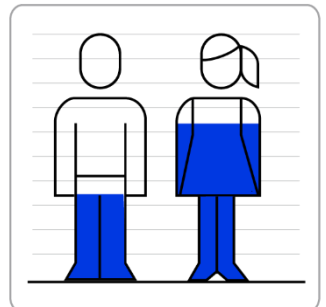
Sommige kinderen groeien op in een thuissituatie waarbij één van de ouders ziek is. Dit kan tot gevolg hebben dat kinderen zich zorgen maken over de ziekte en het welzijn van die ouder en/of dat zij soms extra taken in het huishouden hebben om de zieke ouder (en overige gezinsleden) te ondersteunen. Dit kan een extra belasting zijn voor kinderen, waardoor andere zaken zoals school en contact met leeftijdsgenoten minder makkelijk zijn. Hoe deze groep kinderen hun leven, en in het bijzonder 2020, ervaren heeft, bespreken we hieronder.

4.4.1 Omschrijving van de groep kinderen met een zieke ouder

Negenvijftig kinderen die de vragenlijst hebben ingevuld, hebben een zieke ouder in hun gezin (3%). Ook deze groep bestaat uit meer meisjes (n=38, 64,4%) dan jongens (n=21, 35,6%). De gemiddelde leeftijd is 12,9 jaar, waarbij 45 kinderen (76,3%) tussen de 12 en 18 jaar oud zijn.

Het overgrote deel van deze kinderen groeit op in een gezin met beide ouders (n=45, 76,3%). Acht kinderen wonen bij hun moeder of moeder met partner (13,6%) en twee kinderen wonen bij hun vader of vader met partner (3,4%). Daarnaast wisselen drie kinderen hun woonplek af tussen ouders in het kader van co-ouderschap en woont één kind op dit moment in een woongroep (1,7%).

Ook in de groep kinderen met een zieke ouder, gaan de meeste kinderen naar de middelbare school of het MBO (n=37, 66,1%). Vierentwintig van hen gaan naar het VWO of gymnasium (64,9%) en zes gaan naar de HAVO (16,2%). Vier kinderen volgen onderwijs op het VMBO (10,8%), één op het

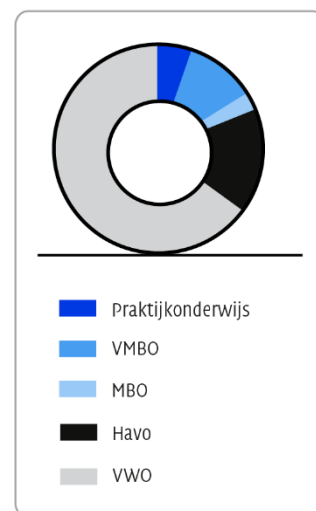

MBO (2,7%) en twee op het Praktijkonderwijs (5,4%). Elf kinderen gaan naar de basisschool (19,6%) en acht kinderen geven aan naast school ook te werken (14,3%).

Ervaren kwetsbaarheden

Het merendeel van de kinderen ervaart geen eigen problemen, naast het probleem van de zieke ouder (n=35, 59,3%). Voor 24 kinderen met een zieke ouder is dit anders en ervaren zij ook extra eigen problemen (40,7%). Hiervan hebben zestien kinderen te maken met één extra probleem (27,1%) en acht kinderen met twee extra problemen (13,6%).

Van deze 24 kinderen hebben 13 kinderen te maken met een eigen lichamelijke ziekte (22%) en acht kinderen met psychische problemen (13,6%). Vier kinderen ontvangen jeugdhulp of jeugd-GGZ, terwijl één kind nog op een wachtlijst staat, maar nu nog geen hulp ontvangt (8,5%). Tot slot gaan vier kinderen naar het speciaal onderwijs (6,8%) en twee kinderen zijn in het afgelopen jaar aangehouden door de politie (3,4%).

Rangorde	Problemen van kinderen zelf	Aantal en percentage
1	Geen problemen	35 (59,3%)
2	Lichamelijke ziekte of aandoening	13 (22%)
3	Psychische problemen	8 (13,6%)
4	Krijgt Jeugdhulp of Jeugd-GGZ	4 (6,8%)
4	Volgt speciaal onderwijs	4 (6,8%)
5	Aangehouden door politie in afgelopen jaar	2 (3,4%)
6	Staat op een wachtlijst voor jeugdhulp of Jeugd-GGZ	1 (1,7%)
7	Gevlucht naar Nederland	-

Tabel 16: Overzicht van de problemen van kinderen zelf, bij kinderen met een zieke ouder

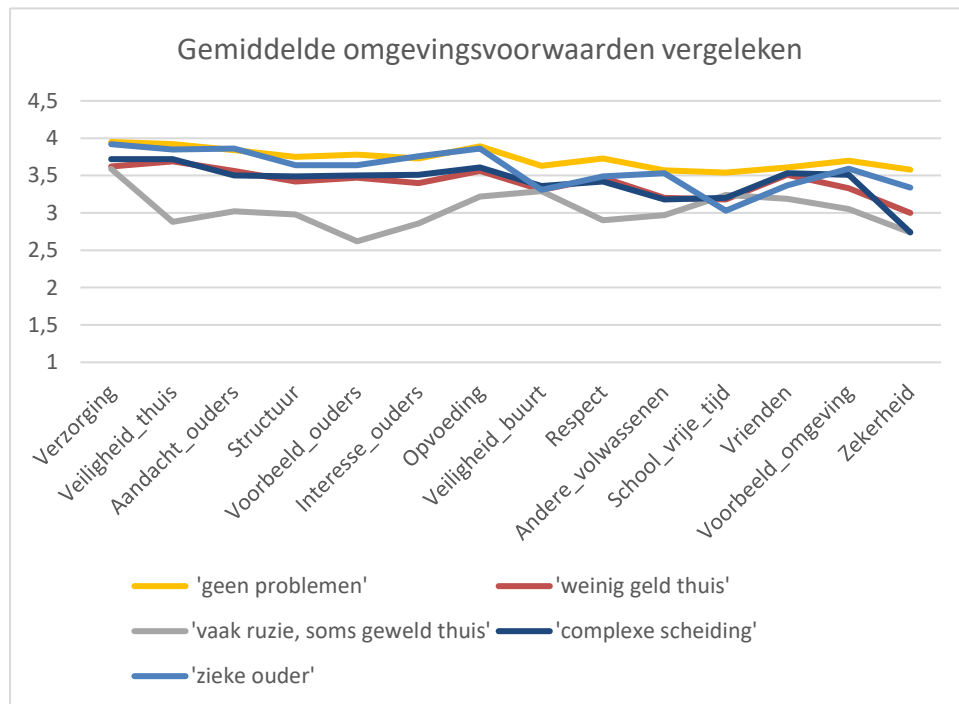
4.4.2 Wat is de kwaliteit van mijn leven?

Rapportcijfer: 7,9

Kinderen met een zieke ouder geven hun leven gemiddeld een 7,9. In de groep zijn er vier kinderen die hun leven een onvoldoende geven (5 of lager, 6,8%).

Van de 14 omgevingsvoorwaarden beoordelen de kinderen met een zieke ouder er 13 als voldoende tot goed. Daarnaast beoordelen de kinderen met een zieke ouder de zeven omgevingsvoorwaarden, die gaan over de thuissituatie hoger dan de zeven voorwaarden, die gaan over de bredere sociale omgeving. Voor de thuissituatie zijn de omgevingsvoorwaarden eigenlijk allemaal voldoende tot goed, voor de bredere sociale omgeving worden er zes van de zeven als voldoende tot goed beoordeeld.

De gemiddelde scores op de afzonderlijke omgevingsvoorwaarden laten zien, dat de groep kinderen met een zieke ouder het meest positief is over 'verzorging', 'opvoeding' en 'de aandacht van hun ouders'. Het meest negatief zijn zij over 'school & vrije tijd', 'veiligheid in de buurt' en 'zekerheid in mijn leven'. In onderstaande grafiek (7) zijn de gemiddelden van deze groep kinderen op de omgevingsvoorwaarden weergegeven, waarbij we ze tevens vergelijken met de andere groepen kinderen uit dit hoofdstuk.

Grafiek 7: gemiddelde scores op de omgevingsvoorwaarden van kinderen met een zieke ouder, in vergelijking met kinderen in armoede, kinderen met ruzie thuis, kinderen met complexe scheidingsproblematiek en kinderen die geen problemen ervaren

4.4.3 Hoe heb ik het afgelopen jaar ervaren?

Wat betekenden de coronamaatregelen voor mij?

Vrienden gemist en minder leren op school

Kinderen met een zieke ouder vertellen in de vragenlijst, dat zij tijdens de coronamaatregelen hun vrienden hebben gemist (n=36, 61%) en minder thuis leerden dan op school (n=26, 44,1%).

M'n ouders konden goed helpen en meer vrije tijd, leren in eigen tempo

Positief is echter dat zij vertellen dat hun ouders hen goed konden helpen bij hun schoolwerk (n=24, 40,7%) en dat ze meer vrije tijd hadden (n=27, 45,8%). Bij de toelichting vertellen een aantal kinderen bovendien dat ze de online lessen erg fijn vonden, omdat ze zo op hun eigen tempo konden leren (n=7, 16,3%).

Rangorde	Belangrijkste veranderingen in jouw leven door corona?	Aantal en percentage
1	Miste mijn vrienden	36 (61%)
2	Meer tijd om te spelen	27 (45,8%)
3	Leer minder thuis, dan op school	26 (44,1%)
4	Ouders konden goed helpen bij schoolwerk	24 (40,7%)
5	Leuk online contact met vrienden	18 (30,5%)
5	Anders, namelijk	18 (30,5%)
6	Meer aandacht ouders	16 (27,1%)
7	Kon schoolwerk niet maken	7 (11,9%)
7	Meer ruzie thuis	7 (11,9%)

Tabel 17: Impact van de coronamaatregelen, voor kinderen met een zieke ouder

Wat gaat er goed in mijn leven?

Relaties thuis en met familie en vrienden, vrije tijd en sporten

"Ik kan alles kwijt bij mijn ouders, ik heb goede vrienden"

Bij de vraag 'Wat gaat er goed in je leven' vertellen de kinderen met een zieke ouder het vaakst 'goede relaties thuis' (n=16, 17,4%) en het meer algemene 'een goede relatie met de mensen om mij heen (familie en vrienden)' (n=10, 19,9%). Voor een deel van de kinderen geldt dat ze zelf ook een lichamelijke ziekte hebben, waardoor er binnen het gezin veel begrip is voor de beperkingen die dat op kan leveren. Zo wordt bijvoorbeeld duidelijk uit een antwoord als: *"Dat mama mij snapt, omdat we de zelfde ziekte hebben. En mijn broer helpt me veel en papa ook als hij niet is werken."* Daarnaast zijn deze kinderen blij met de vrije tijd die ze hebben om te sporten en te spelen (n=13, 14,1%).

Wat kan er beter in mijn leven?

Gezondheid en gezondheidszorg

Voor de kinderen is 'gezondheid of de gezondheidszorg' een punt dat beter kan in hun leven (n=10, 13, 5%). Verschillende kinderen vertellen hier zelf ziek te zijn en dat dit hun leven niet altijd even makkelijk maakt. Een kind vertelt hierover: *"Ik ben nog steeds aan het bijkomen van mijn ziekte."*

Ontwikkelen van vaardigheden

Daarnaast vertellen verschillende kinderen dat ze bepaalde vaardigheden willen ontwikkelen, zoals meer vragen stellen, zelfverzekerd zijn of beter kunnen plannen (n=7, 9,5%). Ook ervaren sommige kinderen stress door school. Zo vertelt een kind: *"School vind ik lastig, ik ervaar veel druk en stress. De hoeveelheid toetsen en huiswerk kan dus minder.."*

4.4.4 Wat vind ik belangrijk voor de toekomst?

Wat zou ik doen als ik Kinderombudsman of -vrouw zou zijn?

Ik weet het niet

Meerdere kinderen met een zieke ouder weten niet goed wat zij zouden doen als ze Kinderombudsman of -vrouw waren (n=19, 23,5%).

Verdeelde onderwerpen

"Ik zou meer aandacht besteden aan problemen die kinderen kunnen hebben zoals psychische problemen en handicaps"

De overige kinderen zijn erg verdeeld en vinden vele verschillende onderwerpen belangrijk; 'goede zorg en gezondheid' en 'aandacht leuke dingen doen' zijn belangrijk (beide n=7, 8,6%). Maar ook belangrijk zijn 'goed onderwijs', 'een veilig thuis' en 'een inclusieve samenleving' (alle drie n=5, 6,2%). Een aantal voorbeelden van uitspraken van kinderen zijn: *"Dat ieder kind zich veilig kan voelen en een fijne thuissituatie heeft"* en *"Betere en goedkopere ondersteuning bij het middelbaar onderwijs"*.

Wat is belangrijk bij een nieuwe lockdown?

Ik weet het niet

Ook over wat er belangrijk is bij een nieuwe lockdown heeft deze groep verschillende wensen. Een groot deel weet het eigenlijk niet zo goed (n=20, 29,9%).

Goede online lessen en/of school open, contacten met vrienden

"Elke dag videobellen met de klas Evenveel huiswerk als op school Hulp van school als je iets niet snapt"

Van de kinderen die wel een antwoord hebben, willen meerdere kinderen dat er bij een nieuwe lockdown goede online lessen worden gegeven (n=9, 13,4%), terwijl anderen juist vinden dat de scholen open moeten blijven (n=5, 7,5%). Ook hebben verschillende kinderen behoefte aan meer contact met vrienden, meer contact met de mensen om hen heen en meer contact met docenten en klasgenoten (allemaal n=4, 6%). Zo vertellen twee kinderen: *"Meer opties om elkaar op een veilige manier toch te kunnen ontmoeten"*

4.5 Conclusie: Hoe ervaren kinderen hun leven als het thuis moeilijk is?

Ruzie thuis belemmert kinderen het meest

Hoewel het beeld dat naar voren komt van kinderen die problemen ervaren in de thuissituatie divers is, is er één punt dat duidelijk naar voren komt: kinderen die thuis te maken hebben met ruzie en soms geweld, ervaren hun leven als het meest negatief. Zij lijken op een aantal fronten in hun ontwikkeling belemmerd te worden. Van de vier groepen kinderen die in dit hoofdstuk besproken zijn, beoordelen zij hun leven met het laagste rapportcijfer (een 6,6 tegenover een 7 of hoger) en ook beoordelen zij minder omgevingsvoorwaarden als voldoende tot goed dan de andere groepen (tien van de 14 tegenover 12 of 13). Het feit dat zij hun thuissituatie als minst positief ervaren, verklaart mogelijk ook waarom kinderen met ruzie en/of geweld thuis bij een volgende lockdown

graag zouden zien dat de scholen open blijven. Waar de meeste kinderen met problemen thuis willen dat het online onderwijs goed en duidelijk verloopt, wil de groep kinderen met ruzie thuis, graag fysiek naar school. School lijkt hierin daarmee een veilige plek voor hen te zijn.

Goed onderwijs en activiteiten met leeftijdsgenoten belangrijk in hanteren coronamaatregelen

Alle groepen kinderen met problemen in de thuissituatie hebben tijdens de lockdown periode hun vrienden gemist en ervaren dat zij minder leren dan op school. Voor kinderen met ruzie en/of geweld thuis komt daarbij, dat zij ook gemerkt hebben dat er (nog) meer ruzie thuis was, waar de andere groepen kinderen ook positieve aspecten ervaren hebben, zoals het hebben van meer vrije tijd. Het is dan ook niet verwonderlijk dat kinderen met problemen thuis bij een volgende lockdown periode graag willen dat het (online) onderwijs goed en duidelijk verloopt, en dat zij graag zien dat er voor hen mogelijkheden zijn om te blijven sporten of andere activiteiten te ondernemen, waarbij zij contact kunnen hebben met leeftijdsgenoten en vrienden. Zoals hierboven benoemd is, zien kinderen met ruzie en/of geweld thuis graag, dat zij fysiek naar school kunnen blijven gaan.

Goede zorg en gezondheid belangrijk voor kinderen met problemen thuis

Voor vrijwel alle kinderen met problemen thuis, die de vragenlijst van de Kinderombudsman hebben ingevuld, staat 'goede zorg en gezondheid' op de eerste plaats van wat zij op zouden pakken als Kinderombudsman. Uitzondering hierop zijn de kinderen met een zieke ouder, die grotendeels aangeven niet goed te weten wat zij dan zouden doen. Aan de ene kant is dit opvallend daar – op kinderen met weinig geld na – het grootste deel van de kinderen aangeeft geen eigen problemen te ervaren. Aan de andere kant zien we ook dat kinderen met weinig geld thuis en kinderen die te maken hebben met een problematische scheiding van ouders, voor een belangrijk deel jeugdhulp of hulp vanuit de jeugd-GGZ ontvangen en dat kinderen met een zieke ouder ook vaak zelf te kampen hebben met een lichamelijke aandoening. Wederom opvallend hierbij is de groep kinderen met ruzie en/of geweld thuis, waarvan bijna een kwart aangeeft te maken te hebben met psychische problemen, terwijl slechts 10% aangeeft jeugdhulp of jeugd-GGZ te ontvangen.

KINDEREN DIE GEEN PROBLEMEN ERVAREN

1.237

Het aantal kinderen

12,9

De gemiddelde leeftijd

8,3

Het gemiddelde rapportcijfer dat zij aan hun leven geven

WAT ZOU JE DOEN ALS JE KINDEROMBUDSMAN- OF VROUW WAS?:

1. Weet ik niet zo goed
2. Leuke dingen regelen voor kinderen
3. Een veilig thuis voor alle kinderen

WAT BETEKENEN DE CORONA-MAATREGELEN VOOR MIJ?:

1. Ik miste mijn vrienden
2. Ik had meer tijd om leuke dingen te doen
3. Ik had leuk online contact met vrienden

"Je kunt je verhaal kwijt. Mijn ouders luisteren naar mijn wensen en ideeën. Ik kan met ze praten als ik problemen heb"

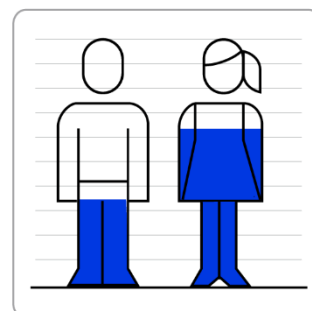
Meisje, 12 jaar, zonder problemen

5. KINDEREN DIE AANGEVEN DAT ER GEEN PROBLEMEN ZIJN

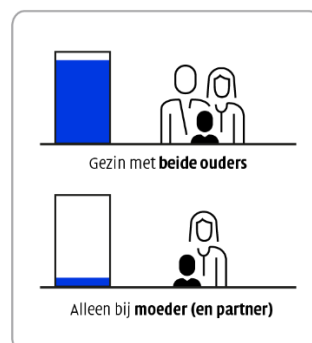
In de voorgaande hoofdstukken zijn we ingezoomd op de groepen kinderen die niet thuis wonen of die het thuis, om verschillende redenen, moeilijker hebben. In dit hoofdstuk gaan we in op de groep kinderen die geen problemen benoemd heeft. Dat wil zeggen; de groep kinderen heeft aangegeven thuis bij hun ouders te wonen, én die geen van de problemen heeft aangevinkt die in de vragenlijst zijn opgenomen.²¹

5.1 Omschrijving van de kinderen die aangeven dat er geen problemen zijn

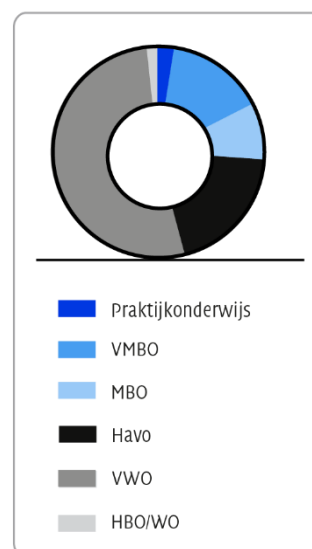
Van de 1994 kinderen die de vragenlijst van de Kinderombudsman hebben ingevuld, hebben 1237 kinderen (62%) aangegeven geen problemen in de thuissituatie te hebben of eigen problemen te ervaren. Van deze 1237 kinderen geven 434 kinderen aan een jongen te zijn (35,1%) en 797 kinderen aan een meisje te zijn (64,4%). Ook geven zes kinderen aan 'anders' te zijn (0,5%). De gemiddelde leeftijd van deze groep kinderen is 12,9 jaar, en er zijn vrijwel even veel kinderen jonger dan 12,9 jaar als ouder dan 12,9 jaar.

Het overgrote deel van de kinderen (n=1047, 84,6%) in deze groep woont bij zijn of haar eigen ouders. Daarnaast is er bij een deel van de kinderen sprake van co-ouderschap (n=78, 6,3%) en woont een deel alleen bij zijn of haar moeder of bij moeder en partner (n=96, 7,7%). Een paar kinderen wonen bij hun vader of bij vader en partner. Ook zijn er verschillende kinderen die aangeven ergens anders te wonen. Uit de aanvullende informatie blijkt dat zij bij oma, bij een tante, in een gezinshuis of in een pleeggezin wonen.

Vrijwel alle kinderen gaan naar school. Een deel (n=286, 23,1%) gaat naar de basisschool en een deel (n=756, 61,1%) gaat naar de middelbare school of het MBO. Hiervan gaat een groot deel naar het VWO of gymnasium (n=306, 52,7%). Bijna 20% (n=114) gaat naar de HAVO. Daarnaast hebben 87 kinderen (15%) aangegeven naar het VMBO te gaan. Er zijn 81 kinderen (6,5%) die hebben aangegeven, dat ze een andere dagbesteding hebben dan school of werk. Uit hun antwoorden blijkt echter dat zij wel allemaal naar school gaan, maar ten tijde van het invullen van de vragenlijst in de overgang zaten tussen basisschool en middelbare school of tussen de middelbare school en HBO/WO. Er zijn 66 kinderen (5,3%) die naast school ook werken.

²¹ Zie bijlage 1 voor de vragenlijst, specifiek vraag 5 en 6.

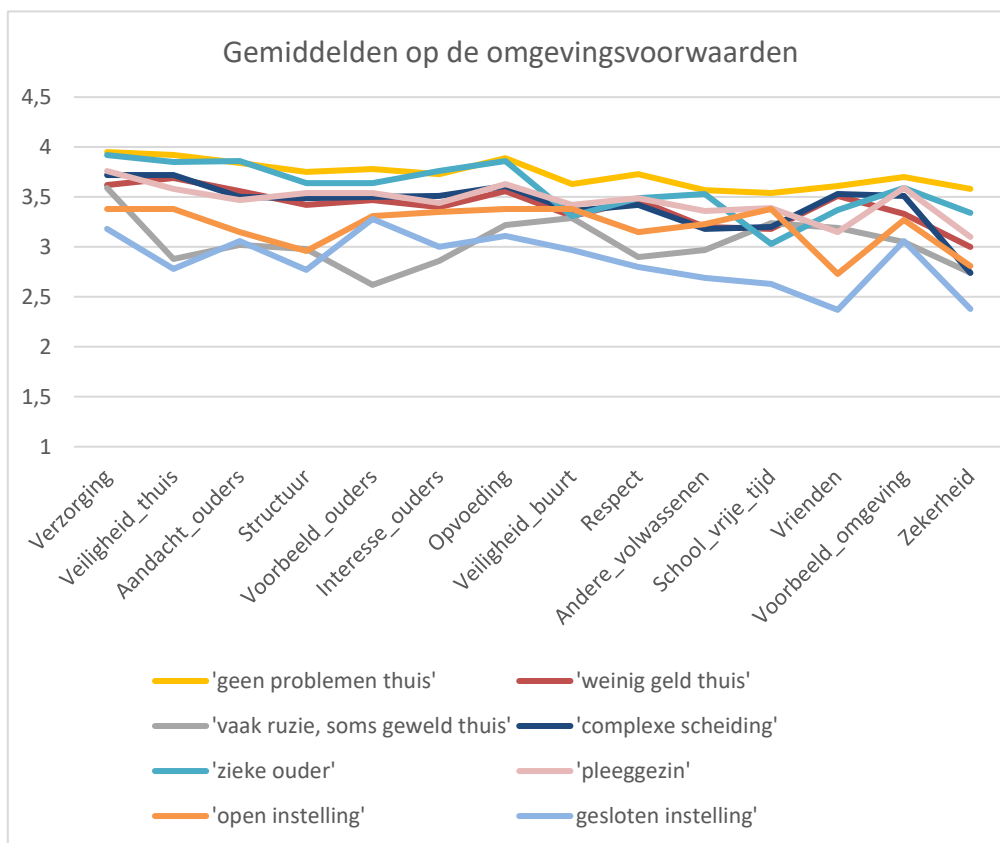
5.1.1 Wat is de kwaliteit van mijn leven?

Rapportcijfer: 8.3

Kinderen die geen problemen benoemen, zijn over het algemeen gelukkig. Zij geven hun leven een gemiddeld rapportcijfer van 8,3. Van de 1237 kinderen zijn er in deze groep 22 kinderen (1,8%) die hun leven een onvoldoende geven. Dit betekent dat deze 22 kinderen, ondanks dat zij geen van de door ons genoemde problemen ervaren, hun kwaliteit van leven toch als laag beoordeeld.²² De 1237 kinderen uit dit hoofdstuk scoren gemiddeld hoog op de 14 omgevingsvoorwaarden (gemiddeld 13,5). De gemiddelde scores op de zeven omgevingsvoorwaarden die over de thuissituatie gaan, zijn iets hoger dan de gemiddelde scores op de zeven voorwaarden die over de bredere sociale omgeving gaan. Voor de omgevingsvoorwaarden die over de thuissituatie gaan, zijn afgerond alle zeven voorwaarden voldoende tot goed, voor de omgevingsvoorwaarden die gaan over de bredere sociale omgeving zijn dit er ongeveer zes en een half.

In grafiek 8 zijn de gemiddelde scores op de omgevingsvoorwaarden weergegeven. Uit de gemiddelden blijkt dat de omgevingsvoorwaarden die gaan over school en vrije tijd en over de hulp die ze krijgen van andere volwassenen het laagst scoren. Ook over de zekerheid die deze kinderen ervaren in hun leven zijn zij minder tevreden. De omgevingsvoorwaarden waarop zij het hoogst scoren zijn, gemiddeld genomen, 'verzorging', 'opvoeding' en 'veiligheid thuis'.

²² De groep kinderen die aangegeven hebben geen van de genoemde problemen te ervaren, maar hun leven toch een onvoldoende geven, zijn eerder door de Kinderombudsman onderzocht: De Kinderombudsman (2020). *Onvoldoende gezien?* Den Haag: De Kinderombudsman

Grafiek 8: Gemiddelden op de omgevingsvoorwaarden van kinderen die aangeven geen problemen te ervaren, met de afzonderlijke groepen kinderen die niet thuis wonen en de kinderen die een moeilijke thuissituatie hebben

5.1.2 Hoe heb ik het afgelopen jaar ervaren?

Wat betekenden de coronamaatregelen voor mij?

Gemis van vrienden

Voor kinderen die geen problemen benoemen, betekenden de coronamaatregelen vooral dat zij hun vrienden misten (n=789, 63,8%). Tegelijkertijd hebben deze kinderen vooral positieve kanten ervaren van de coronamaatregelen. Zo noemt de helft van de kinderen dat ze meer tijd hadden om te spelen (n=635, 51,3%) en geeft een groot deel van de kinderen ook aan dat ze leuk online contact met vrienden hadden (n=544, 44%).

De meeste ouders hielpen goed met huiswerk

Opvallend is dat een groot deel van deze groep kinderen noemt dat ouders hen goed konden helpen bij hun huiswerk (n=487, 39,4%), maar een bijna even groot deel geeft aan minder te leren dan op school (n=485, 39,2%). Het aantal kinderen dat merkte dat ze hun schoolwerk niet konden maken of dat er meer ruzie was thuis is relatief klein – respectievelijk 62 (5%) en 94 (7,6%). Een overzicht is weergegeven in tabel 18.

Rangorde	Verandering	Aantal en percentage
1	Ik miste mijn vrienden	789 (63,8%)
2	Ik had meer tijd om te spelen	635 (51,3%)
3	Ik had leuk online contact met vrienden	544 (44%)
4	Mijn ouders konden mij goed helpen met mijn huiswerk	487 (39,4%)
5	Ik leerde minder dan op school	485 (39,2%)
6	Ik had meer aandacht van ouders	262 (21,2%)
7	Anders	201 (16,2%)
8	Er was thuis meer ruzie	94 (7,6%)
9	Ik kon mijn schoolwerk niet maken	62 (5%)

Tabel 18: Belangrijkste impact van de coronamaatregelen voor kinderen zonder problemen

Niet alle ervaringen zijn eenduidig

Uit de aanvullende informatie die deze groep kinderen gegeven heeft, blijkt dat de ervaringen ook wisselend zijn. Niet alle kinderen hebben aanvullende informatie gegeven, waardoor de aantallen klein zijn. Tegelijkertijd is het beeld dat hierin naar voren komt belangrijk om te vermelden.

Zowel meer als minder stress door school

Zo laten 14 kinderen (1,1%) weten stress te ervaren van school in deze periode, terwijl 11 kinderen (0,9%) laten weten nu juist geen stress te ervaren van school.

Zowel liever fysiek naar school als liever online

In het verlengde hiervan geven 11 kinderen (0,9%) aan graag weer naar school te willen, terwijl 16 kinderen (1,3%) aangeven de online lessen juist als prettig te ervaren.

Zowel fijnere contacten als juist minder fijnere contacten

Tot slot noemen 33 kinderen (2,7%) dat zij het contact met familie, vrienden en/of leeftijdsgenoten missen – wat impliceert dat deze contacten prettig zijn – terwijl 10 kinderen (0,8%) aangeven dat ze weinig aandacht van ouders krijgen en dat er meer ruzie thuis is.

[Wat gaat er goed in mijn leven?](#)

Relaties met ouders, familie en andere mensen

"dat er mensen voor me klaar staan als ik ze nodig heb"

Dat het contact met anderen, en zeker familie, belangrijk is voor deze groep kinderen, blijkt ook uit hun antwoorden op de vraag wat er goed gaat in hun leven. Het meest genoemde onderwerp hierbij is de goede relaties met ouders en familie (n=225, 18,2%) en in meer algemene zin de goede relatie met mensen om hen heen (n=199, 16,1%). Kinderen geven dit bijvoorbeeld aan door uitspraken als: *"dat ik altijd word gesteund door papa en mama en mijn zus en de familie"*. Dat deze goede relaties niet alleen het eigen gezin betreffen blijkt bijvoorbeeld uit een antwoord als: *"de mensen waarom ik geef, geven ook om mij en daar ben ik heel gelukkig mee"*.

Alles gaat goed

"Alles gaat goed, heb geen problemen op school of thuis. Heb een erg fijn leven!"

Daarnaast geeft bijna 12% van de kinderen aan dat "alles" goed gaat in hun leven (n=143, 11,6%).

Sport, vrije tijd en vrienden zijn goed

"dat ik kan sporten en spelen met vriendjes en alles mag doen"

Andere onderwerpen die relatief vaak genoemd zijn, zijn sport en vrijetijdsbesteding (n=123, 9,9%) en de goede relaties met vrienden (n=121, 9,8%). In een van de antwoorden wordt het samengevat als: *"dat ik veel leuke vrienden heb met wie ik leuke dingen kan doen maar tegen wie ik ook alles kan zeggen. Ik speel hockey dat vind ik ook echt superleuk!"*.

Wat kan er beter in mijn leven?

Niets

"Eigenlijk vind ik niks echt moeilijk in mijn leven. Ik vind het irritant dat ik soms ruzie heb met mijn broers en zusje. Maar dat is wel normaal".

Uit de antwoorden op de vraag wat er beter kan, blijkt dat veel kinderen tevreden zijn over hun leven. Het meest gegeven antwoord op deze vraag is "niets" (n=205, 16,6%).

Ik wil graag beter begrepen worden en ik weet niet of ik het kan

"ik ben best wel anti-sociaal en kan niet gauw voor mijzelf op komen. Soms vraag ik me af waarom ik dat niet kan"

Daarbuiten blijkt uit de antwoorden dat kinderen het belangrijk vinden dat zij begrepen worden (n=129, 10,4%). Veel van de antwoorden refereren aan onzekerheid en het ontwikkelen van bepaalde vaardigheden. Angsten en gemotiveerd blijven voor school blijken hierin belangrijke issues te zijn. Zo wordt treffend in een van de antwoorden aangegeven: *"De onzekerheden en dat ik me niet veilig voel, dat ik super gevoelig ben en snel heel erg gestresst raak"*.

5.1.3 Wat vind ik belangrijk voor de toekomst?

Hoe zien kinderen die het thuis fijn hebben de toekomst? Wat zouden zij aanpakken als zij Kinderombudsman- of vrouw zouden zijn, en waarmee moet volgens hen rekening gehouden worden als er weer een lockdown komt?

Wat zou ik doen als ik Kinderombudsman of -vrouw zou zijn?

Ik zou het niet weten

Veel kinderen zouden niet weten wat ze zouden doen als ze Kinderombudsman of -vrouw zouden zijn (n=165, 13,3%). Uit de antwoorden kan niet afgeleid worden of ze geen onderwerpen kunnen noemen omdat zij deze niet zien, of dat zij geen onderwerp kunnen noemen omdat de vraag mogelijk lastig voor hen is.

Veelheid aan verschillende issues

Een ander deel van de kinderen geeft een antwoord dat niet duidelijk onder issue valt (categorie 'overig'; n=198, 16%). Hieronder vallen issues als meer vrijheden op school en alle rechten respecteren, maar ook betere oversteekplekken of 'de bubbel'. Ook blijkt uit antwoorden dat niet alle kinderen deze vraag begrijpen.

Aandacht krijgen en leuke dingen doen

Relatief kleine aantallen kinderen geven antwoorden die in de andere antwoordclusters vallen. Hierbij zijn dan de belangrijkste 'aandacht krijgen en leuke dingen kunnen doen' (n=98, 7,9%) en 'een veilig thuis' (n=85, 6,9%).

"dat er in elke stad een klein huisje is waar je met iedereen heen kan gaan en gezellige dingen kan doen. Een soort stadhuisje voor kinderen"

Wat betreft de antwoorden die refereren aan 'aandacht krijgen en leuke dingen kunnen doen' blijkt dat het hier vooral gaat om plekken waar kinderen met leeftijdsgenoten samen kunnen zijn. Zo noemt één van de kinderen: *"in elke stad een dorps hangout voor jongeren om naar toe te gaan en geen ouders zijn toegestaan"*. Hierbij wordt ook met regelmaat verwezen naar hangjongeren, die een slechte invloed zouden hebben.

Tegelijkertijd blijkt uit de antwoorden impliciet dat deze groep kinderen ook denkt aan kinderen die het moeilijker hebben in hun leven. Een van de kinderen beantwoordt de vraag bijvoorbeeld met: *"dat kinderen (van wie de ouders niet zo veel geld hebben) bij 1 hobby niet hoeven te betalen, omdat ik het belangrijk vind dat iedereen iets kan doen wat hij/zij leuk vindt"*.

Een veilig en fijn thuis voor alle kinderen

"belangrijk dat ieder kind in een veilige omgeving of thuissituatie opgroeit"

Antwoorden van de kinderen die zich richten op 'een veilig thuis' zijn vrij brede antwoorden zoals blijkt uit bovenstaande quote. Er zijn echter ook kinderen die hier concrete suggesties doen, bijvoorbeeld: *"dat er voor kinderen in nood goede opvanggelegenheden komen en dat er meer gezinnen open staan voor opvang, en kinderen in probleemgezinnen of uit de jeugdgevangenis, dat die een goede nieuwe start krijgen"*. Belangrijk is dat er wat aan gedaan wordt, als kinderen zich niet veilig voelen, en dat kinderen weten waar ze zich zouden kunnen melden als ze zich onveilig voelen (bijvoorbeeld op school).

[Wat is belangrijk bij een nieuwe lockdown?](#)

Niet alle kinderen hebben antwoord gegeven op de vraag wat belangrijk zou zijn om rekening mee te houden bij een nieuwe lockdown. Uit de antwoorden die gegeven zijn, komen een aantal belangrijke issues naar voren.

Meer en/of goede online lessen en extra ondersteuning van de docent

"beter en duidelijk school onderwijs want ik snapte er weinig van en mijn ouders ook niet. En dat je ook even apart vragen kan stellen of bellen met je leraar"

Als er weer een lockdown zou komen, is het voor kinderen belangrijk dat er meer en/of goede online lessen zijn. Naast de kinderen die op deze vraag hebben aangegeven het niet te weten, is meer/goed online les het meest geopperde issue (n=138, 11,2%). Ook zou er gezorgd moeten worden voor een goede online omgeving voor alle kinderen. Genoemd wordt dat iedereen beschikking moet kunnen hebben over een pc of laptop, maar ook een goede wifi-verbinding is belangrijk. Daarnaast zou er meer maatwerk in het onderwijs geleverd moeten worden: *"voor bepaalde leerlingen extra begeleiding in onderwijs. Andere meer vrijheid geven in de planning en zelfstandigheid"*.

Betere leeromstandigheden en opvang op school en online fun

Een andere relatief grote categorie, is de categorie 'overig' (n=104, 8,4%), maar hieruit valt geen duidelijke lijn te halen. Voor een deel gaat het over betere leeromstandigheden en/of opvang op school. Voor een ander deel gaat het over zaken als gratis netflix, gamen en meer series en tv.

Kunnen blijven sporten en activiteiten ondernemen

"dat jongeren niet heel de dag thuis zitten maar dat de jongeren juist gewoon nog naar buiten kunnen sporten, om ook gewoon fit te blijven en vrienden kunnen blijven zien"

Een laatste relatief grote groep kinderen (n=101, 8,2%) vindt het belangrijk dat kinderen kunnen blijven sporten en/of activiteiten kunnen blijven doen. Zo wordt bijvoorbeeld genoemd: *"een mogelijkheid om te sporten en nog leuke dingen die wij kunnen doen"*. Het 'iets' kunnen doen, wordt in de antwoorden vaak gerelateerd aan het contact met leeftijdsgenoten, waarbij oog is voor de corona-basisregels zoals 1,5m afstand houden.

5.2 Conclusie: Hoe ervaren kinderen hun leven als er geen problemen zijn

Zonder problemen zijn kinderen over het algemeen gelukkig

Zoals uit het voorgaande blijkt, zijn de kinderen die de vragenlijst van de Kinderombudsman hebben ingevuld en die geen van de genoemde problemen in hun leven ervaren, erg gelukkig. Niet alleen geven zij hun leven een gemiddeld rapportcijfer van 8,3, ook zijn zij erg tevreden over de 14 omgevingsvoorwaarden die noodzakelijk zijn voor een goed welzijn. Gemiddeld beoordelen zij 13,5 van de 14 omgevingsvoorwaarden als voldoende tot goed. Tijdens de lockdown en andere coronamaatregelen hebben zij nadelige effecten ervaren, zoals het missen van hun vrienden. Tegelijkertijd heeft deze groep kinderen ook een aantal voordelen van deze periode ervaren, zoals meer vrije tijd om leuke dingen te doen en het goed geholpen kunnen worden door hun ouders bij hun schoolwerk. Zij zijn blij met hun sociaal netwerk van gezin, familie en vrienden en ruim 10% geeft dan ook aan, dat eigenlijk alles goed gaat in hun leven.

Onduidelijk beeld van wat beter zou moeten voor kinderen en jongeren

Mogelijk omdat zij zelf een gelukkig leven hebben, is het lastig voor deze groep kinderen om antwoord te geven op de vraag wat er beter kan in hun leven of op welke onderwerpen de Kinderombudsman zich in zou moeten zetten. De meest genoemde antwoorden zijn 'niets' of 'ik weet het niet', maar daarnaast wordt er een breed scala aan onderwerpen genoemd. Zo geven kinderen bijvoorbeeld aan beter begrepen te

willen worden, maar vinden ze het ook belangrijk dat de Kinderombudsman ervoor zorgt, dat er genoeg aandacht en leuke dingen voor kinderen zijn en dat alle kinderen een veilige thuissituatie hebben.

Onzekerheid en beter begrepen willen worden belangrijk issue

Ondanks het (gemiddelde) gelukkige beeld dat op basis van de vragenlijst ontstaat van kinderen die geen van de genoemde problemen in hun leven ervaren, blijkt uit de vragenlijst ook dat onzekerheid, stress en gebrek aan motivatie onderwerpen zijn, waar deze groep kinderen zich zorgen om maakt. Onzekerheid, faalangst en angstig zijn in bredere zin zijn thema's die in veel van de antwoorden op de vraag wat er beter kan in hun leven, terugkomen. Mogelijk speelt hierin mee dat ongeveer een kwart van deze groep kinderen op het VWO of gymnasium zitten, en in dat opzicht aan (te) hoge verwachtingen moeten voldoen. Ook kan meespelen dat bijna tweederde van deze groep kinderen aangeeft een meisje te zijn die, gemiddeld genomen, wat gevoeliger lijken te zijn voor dergelijke internaliserende problematiek.²³

²³ Stevens, G., Van Dorsselaer, S., Boer, M., De Roos, S., Duinhof, E., ... De Looze, M. (2018). HBSC 2017. Gezondheid en welzijn van jongeren in Nederland. Utrecht: Universiteit Utrecht

6. EINDCONCLUSIE

Dit onderzoek heeft als thema 'thuis in 2020'. In dit onderzoek stond de vraag centraal hoe kinderen die niet thuis wonen of opgroeien met een probleem in de thuissituatie hun leven ervaren en wat zij belangrijk vinden voor de toekomst. Daarbij hebben we gekeken naar drie onderliggende vragen, namelijk; we wilden weten hoe kinderen die niet thuis wonen en kinderen met een moeilijke thuissituatie hun kwaliteit van leven ervaren. Maar ook hoe zij de coronatijd hebben ervaren en wat ze belangrijk vinden voor de toekomst. Bij al deze vragen hebben we de groepen kinderen die niet thuis wonen of die thuis een probleem hebben, vergeleken met de kinderen die geen problemen gerapporteerd hebben.

Om zicht te krijgen op deze vragen heeft de Kinderombudsman een vragenlijst uitgezet die ook in 2016 en 2018 gebruikt is. De vragenlijst is in totaal door 1994 kinderen tussen de 8 en 18 jaar ingevuld. Van deze 1994 kinderen hebben 1237 kinderen (62%) aangegeven geen van de uitgevraagde problemen te hebben en thuis te wonen. In dit rapport hebben we speciaal de ervaringen van 365 kinderen die niet thuis wonen of een moeilijke thuissituatie hebben belichten. Bij de laatste groep kinderen speelt er slechts één specifiek probleem in de thuissituatie.²⁴ Zo kunnen we de impact van dit specifieke probleem op hun welbevinden en kwaliteit van leven zo goed mogelijk duiden. Bovendien weten we uit een eerder onderzoek al dat een stapeling van problemen de ervaren kwaliteit van leven van deze kinderen verlaagt.²⁵ We weten ook uit studies dat het leven met een stapeling van problemen in de opvoeding tot ernstige ontwikkelingsrisico's en problematiek bij kinderen leidt.²⁶ Voorkomen moet worden dat een dergelijke stapeling van problemen gaat ontstaan. Hierin kan preventie en vroeg signaleren een rol hebben.

Wat zijn onze conclusies?

Als we kijken naar onze centrale onderzoeksvraag, zien we dat kinderen die niet thuis wonen en de kinderen die opgroeien met een probleem in hun thuissituatie, de kwaliteit van hun leven lager beoordelen dan kinderen die zonder problemen opgroeien. Dit is begrijpelijk gezien de problematiek waar deze kinderen mee te hebben, echter de mate waarin deze groepen verschillen is opvallend. Bovendien merken zij meer negatieve effecten van de coronamaatregelen, dan kinderen zonder problemen. Goed onderwijs tijdens de coronamaatregelen springt er voor alle kinderen uit. Dit geldt ook voor het missen van sociale contacten tijdens de lockdown.

Kinderen die thuis te maken hebben met ruzie en/of geweld beoordelen hun leven het laagst van alle kinderen die in een thuissituatie wonen waar een probleem speelt. Zelfs

²⁴ Er waren ook 86 kinderen waarbij meerdere problemen in de thuissituatie spelen. Gegevens over deze groep zijn terug te vinden in bijlage 4.

²⁵ De Kinderombudsman (2019). *Ik ben meer dan mijn problemen*. Den Haag: De Kinderombudsman

²⁶ Zie o.a.: Newland, L.A. (2015). Family well-being, parenting, and child well-being: Pathways to healthy adjustment, *Clinical Psychologist*, 19, 3-14; Evans, G.W., Li, D. & Sepanski Whipple, S.S. (2013). Cumulative risk and child development, *Psychological Bulletin*, 139 (6), 1342-1396.

even laag als de groep kinderen die in hun thuisleven met meerdere problemen te maken hebben. En van kinderen met multiproblemen weten we dat juist een stapeling van risicofactoren leidt tot een lager oordeel. Voor de kinderen met ruzie en geweld thuis, is het erg belangrijk dat zij naar school kunnen blijven gaan tijdens coronamaatregelen, en contacten kunnen onderhouden met mensen buiten het eigen gezin.

Kinderen die in een gesloten instelling wonen waarderen hun leven veel lager dan kinderen die in een open instelling wonen. En kinderen die in een pleeggezin wonen, waarderen hun leven het hoogst van de kinderen die niet thuis wonen. Dit is op zich niet verrassend want kinderen groeien het liefst 'zo thuis mogelijk op'. Een pleeggezin lijkt het meest op een traditionele thuissituatie waarin ouder(s) en kinderen samen in een huis wonen. Wanneer er sprake is van gesloten opvang geven de meeste kinderen hun leven een onvoldoende. In een instelling wonende kinderen zijn ook het zwaarst getroffen door de beperkingen van de coronamaatregelen. Geen of minder bezoek, niet kunnen knuffelen met je moeder als ze weer langs mag komen, en verveling en gebrek aan sociale contacten.

De coronamaatregelen hebben impact op alle kinderen die in Nederland wonen, maar de negatieve gevolgen gelden het meest voor de kinderen die in een niet-huiselijke omgeving opgroeien en voor kinderen die bij hun ouders met ruzie en geweld opgroeien.

Hieronder worden de verschillende conclusies verder toegelicht.

Enkele algemene conclusies

Gemiddeld genomen zijn kinderen in Nederland tevreden, al zijn er grote verschillen met kinderen die niet thuis wonen of een probleem in de thuissituatie ervaren

Gemiddeld genomen geven de 1994 kinderen die de vragenlijst hebben ingevuld aan, dat ze een hoge kwaliteit van leven ervaren en dat ze hun leven met een hoog cijfer -een 7,8- waarderen. Dit cijfer is zelfs een half punt hoger dan in 2016 en één tiende punt hoger dan in 2018. Tegelijkertijd zien we binnen de groep respondenten grote verschillen. Zo geven de 1237 kinderen die zonder problemen opgroeien in hun leven gemiddeld het cijfer 8,3. Voor de 236 kinderen die opgroeien met een probleem in de thuissituatie is dat een 7,2. De 129 kinderen die niet thuis wonen geven gemiddeld een rapportcijfer van 6,4.

Het opgroeien in een thuissituatie met een probleem leidt bij de meeste kinderen niet tot een extreem laag oordeel of ernstige ontwikkelingsrisico's. Maar een lagere kwaliteit van leven, biedt kinderen minder kansen voor de toekomst dan een hoge kwaliteit van leven, en leidt daarmee tot kansenongelijkheid. Van kinderen met een (of meerdere) problemen thuis weten we dat zij het moeilijk vinden om te praten over wat er bij hen thuis speelt. Toch is het van belang hier zicht op te hebben omdat we ook dit jaar weer zien dat deze kinderen hun leven lager beoordelen dan kinderen waarbij geen problemen spelen. Daarbij blijkt uit veel studies dat het leven met een cumulatieve van problemen in de opvoeding tot ernstige ontwikkelingsrisico's leidt en tot ernstige

problematiek bij kinderen. Daarom moet worden voorkomen dat er een dergelijke cumulatie van problemen gaat ontstaan. Hierin kan preventie en vroeg signalering een rol hebben.

Angst en stress belangrijk issue in het leven van kinderen die geen problemen zeggen te ervaren

Veel kinderen die in de vragenlijst geen problemen hebben aangekruist, noemen bij de beantwoording van de open vragen dat angst, onzekerheid en stress hun leven bemoeilijkt. Dit beeld zagen we voor het eerst in de in 2016 door de Kinderombudsman uitgezette vragenlijst. Ook toen kwam naar voren dat schoolstress en de druk te presteren onder kinderen een groot issue was. Dit wordt ook bevestigd in ander recent Nederlands onderzoek.²⁷ Uit de antwoorden van de kinderen blijkt dat deze druk en stress niet alleen schoolse aangelegenheden betreft. Veel van de antwoorden duiden er ook op dat kinderen hoge eisen aan zichzelf stellen. Qua zelfverzekerdheid, assertiviteit, toekomstverwachtingen en relaties met leeftijdsgenoten. Er lijkt hiermee sprake te zijn van een bredere prestatiecultuur dan alleen op het gebied van scholing en onderwijs. Dit kan – zeker op termijn – een risico vormen voor de mentale gezondheid en stabiliteit van kinderen.

Conclusies over kinderen die niet thuis wonen of een probleem in de thuissituatie hebben

Van de kinderen die uit huis geplaatst zijn, zijn de kinderen in een gesloten instelling het meest ontevreden over hun leven

Van de kinderen die niet thuis wonen, geven kinderen in een pleeggezin hun leven een hoger cijfer dan kinderen die in een instelling verblijven. Kinderen die in een open instelling verblijven zijn positiever over hun leven dan kinderen die gesloten geplaatst zijn. Kinderen in gesloten instellingen geven hun leven het meest vaak een onvoldoende. Deze cijfers kunnen deels verklaard worden omdat kinderen met de meest ernstige problemen in een instelling verblijven, en door het feit dat ze van hun vrijheid zijn beroofd. Maar kinderen geven ook aan dat de kwaliteit van de zorg die ze ontvangen, hun dagbesteding, onderwijs en opleiding onvoldoende aansluit bij wat zij nodig hebben. Daarnaast missen ze het eigenstandig kunnen onderhouden van sociale contacten. We weten uit verschillende studies dat kinderen die gesloten geplaatst zijn geweest ook achteraf negatief oordelen over het verblijf en het zien als stagnerend voor hun eigen ontwikkeling en zien dat het verblijf te weinig bijdraagt aan hun perspectief voor de toekomst.²⁸

²⁷ De Kinderombudsman (2016). Als je het ons vraagt. De Kinderombudsman op Kinderrechtentour. Den Haag: De Kinderombudsman; Stevens, G., Van Dorsselaer, S., Boer, M., De Roos, S., Duinhof, E., ... De Looze, M. (2018). HBSC 2017. Gezondheid en welzijn van jongeren in Nederland. Utrecht: Universiteit Utrecht

²⁸ Zie o.a.: Hanzon, C. & Van Veluw, N. (2019). Leren van herhaald beroep in de JeugdzorgPlus. Explorierend onderzoek naar oorzaken van herhaald plaatsen vanuit de levensverhalen van jongeren. Leiden: JSO en Hogeschool Leiden.

Van de kinderen die opgroeien met een probleem thuis, zijn de kinderen die met ruzie en geweld opgroeien het minst tevreden over hun leven

Kinderen die in een thuissituatie opgroeien waar sprake is van ruzie en/of geweld zijn beduidend minder tevreden dan kinderen die met andersoortige problemen thuis opgroeien. Zij geven een lager rapportcijfer (6.6) aan hun leven. Ook beoordelen ze de kwaliteit van hun leven beduidend lager dan kinderen die thuis andere problemen ervaren. Uit hun antwoorden in de vragenlijst blijkt tevens dat veel van hen psychische problemen hebben, terwijl een veel kleiner deel jeugdhulp ontvangt. Thuis opgroeien met ruzie en geweld heeft afgaand op de ervaringen van de kinderen die hiermee te maken hebben, een enorme impact op de kwaliteit van hun leven en het cijfer dat ze aan hun leven geven. Als er sprake is van geweld en ruzie in een thuissituatie, raakt dit vrijwel altijd aan de relatie die het kind met z'n ouder(s) heeft. Geweld meemaken of er slachtoffer van zijn, raakt aan het zelfbeeld van kinderen. Voor andere problemen, zoals armoede of een zieke ouder, zijn vaak externe oorzaken aan te wijzen.²⁹ Dit verschil lijkt fundamenteel te zijn voor het oordeel dat deze kinderen aan hun leven geven.

Goede zorg en gezondheid is volgens kinderen die niet thuis wonen en kinderen die een probleem in de thuissituatie ervaren, een belangrijk thema op hun maatschappelijke agenda

Beide groepen kinderen, kinderen die niet thuis wonen of kinderen die wel thuis wonen maar daar probleem ervaren, noemen 'goede zorg en gezondheid' als belangrijk onderwerp voor de Kinderombudsman om mee aan de slag te gaan. Veel van deze kinderen hebben in hun leven te maken met jeugdhulp, hulp vanuit de jeugd-GGZ en/of ervaren psychische problemen. Dat dit een belangrijk thema is op hun agenda, kan erop duiden dat de huidige (gezondheids)zorg tekortschiet. Dit blijkt ook uit de antwoorden van deze kinderen, waarbij ze vaak verwijzen naar hun eigen situatie: zo willen kinderen in een pleeggezin een vaste pleegzorgmedewerker, kinderen in een instelling een voogd die hen goed kent en willen kinderen met psychische problemen tijdig hulp. Hoewel er op dit moment al veel inzet is om de jeugdhulp te verbeteren, blijkt uit deze resultaten dat we er volgens kinderen zelf nog lang niet zijn. Kinderen zonder zelf gerapporteerde problemen vinden het lastig een onderwerp te noemen. Ze noemen een breed scala aan onderwerpen, waaronder 'aandacht en leuke dingen doen' en 'een veilig thuis'.

Conclusies ten aanzien van de coronamaatregelen

Kinderen zonder zelf gerapporteerde problemen ervaren bij het opgroeien naast nadelen ook voordelen van de coronamaatregelen

Kinderen die geen problemen rapporteren hebben naast nadelen ook voordelen ervaren tijdens de coronamaatregelen. Zo werden ze vaker goed geholpen met hun huiswerk door hun ouders, hadden ze meer vrije tijd en leuk online contact met hun vrienden. De kwetsbare groepen in dit rapport, de kinderen die niet thuis wonen en de kinderen met een moeilijke thuissituatie, noemen daarentegen dat zij bijvoorbeeld minder leerden dan op school.

²⁹ Zie o.a.: Tierolf, B., Lünemann, K. & Steketee, M. (2014). Doorbreken geweldspatroon vraagt gespecialiseerde hulp. Onderzoek naar effectiviteit van de aanpak huiselijk geweld in de G4. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.

Goed (online) onderwijs is een wens van alle kinderen in dit rapport

Op het gebied van onderwijs zien we dat vrijwel alle kinderen willen dat bij een volgende lockdown het online onderwijs goed geregeld is. Hierbij noemen ze dat er gecommuniceerd moet worden via één medium, duidelijke afspraken over de opdrachten en een-op-een ondersteuning van een docent mogelijk moet zijn.

De impact van de coronamaatregelen lijkt voor kinderen die in een instelling opgroeien het grootst

Kinderen die in een instelling wonen hebben meer (en vrijwel alleen) negatieve aspecten ervaren van de coronamaatregelen en de lockdown. De lockdown heeft grote gevolgen voor hun dagelijks leven en sociale contacten. Ze zien hun familie in deze periode niet en hebben te maken met verveling omdat onderwijs en (buiten)activiteiten minder plaatsvinden.

De impact van de coronamaatregelen is voor kinderen die thuis met een probleem opgroeien, groter dan voor kinderen die thuis zonder problemen opgroeien

Kinderen die met problemen thuis opgroeien, ervaren ernstiger gevolgen van de lockdown dan de kinderen zonder problemen. Dit geldt in het bijzonder voor kinderen die te maken hebben met ruzie/geweld thuis.

Kinderen bij wie thuis sprake is van ruzie en geweld willen dat de scholen open blijven

Kinderen die thuis wonen en bij wie sprake is van ruzie en/of geweld noemen expliciet, dat ze willen dat bij een volgende lockdown de scholen open blijven. Naar school kunnen gaan, lijkt voor hen noodzakelijk om uit de onveilige thuissituatie te kunnen ontsnappen.

Bij een nieuwe lockdown willen kinderen die niet thuis wonen of thuis een probleem ervaren sociale contacten en (buiten)activiteiten behouden

Zowel kinderen die niet thuis wonen als kinderen in een thuissituatie waar een probleem speelt, willen bij een volgende lockdown het contact met vrienden behouden en meer gezamenlijke (buiten)activiteiten. Hoewel er voor veel kinderen goede online mogelijkheden waren voor het contact met vrienden, geven ze ook aan dat dit niet hetzelfde is als fysiek contact. Veilig georganiseerde (buiten)activiteiten zien kinderen als een oplossing hiervoor en kunnen ook helpen verveling tegen te gaan.

7. AANBEVELINGEN

De resultaten van dit onderzoek laten zien dat een aantal groepen kinderen extra aandacht nodig heeft om de negatieve gevolgen van de problemen in hun leven voor hun welzijn en kwaliteit van leven aan te pakken. Hieronder volgen aanbevelingen, die gericht zijn op verschillende groepen kinderen en geadresseerd aan verschillende (beleids)verantwoordelijken.

Aanbevelingen ten aanzien van kinderen die niet thuis wonen of een moeilijke thuissituatie hebben

1. Verbeter de kwaliteit van het verblijf van kinderen in een gesloten instelling, zodat kinderen hier meer welzijn ervaren

- JeugdzorgPlus-instellingen roepen we op om met de kinderen in de instelling te bekijken hoe het woon- en leefklimaat in de instelling verbeterd kan worden. Ga daarom met kinderen in gesprek over hoe de kwaliteit van het verblijf verbeterd kan worden met betrekking tot de door hen genoemde knelpunten op het gebied van dagbesteding en activiteiten, het onderwijs, de behandeling en het kunnen onderhouden van sociale contacten. Geef ze hierin voldoende autonomie en voer op basis van hun bevindingen verbeteringen door. Hiermee kan een positieve bijdrage geleverd worden aan het algemeen welzijn van de kinderen die hier verblijven en hun kwaliteit van leven. Actief beleid op het instellen van jongerenraden kan een manier zijn om dit te organiseren. Hoewel we geen informatie hebben van jongeren in justitiële jeugdinstituten, kunnen we ons voorstellen dat deze aanbeveling evengoed voor deze kinderen geldt.

2. Verbeter de signalering van kinderen die thuis opgroeien met ruzie en geweld

- Het is van belang dat naast veilig thuis-organisaties, ook schoolartsen, schoolmaatschappelijk werkers, leerkrachten en de bredere sociale omgeving van kinderen extra alert zijn op signalen van geweld en/of een onveilige thuissituatie. In dit onderzoek wordt duidelijk dat opgroeien in een thuissituatie met ruzie en geweld veel nadelige gevolgen heeft voor kinderen. Opvallend is dat een kwart van deze kinderen aangeeft psychische problemen te hebben, maar dat slechts een klein deel hiervan jeugdhulp ontvangt. Het is onduidelijk of deze kinderen niet gezien worden of dat de thuissituatie als geheel niet in beeld is. Kinderen zullen niet uit zichzelf hierover praten. Het is daarom belangrijk dat volwassenen regelmatig interesse tonen in het leven van kinderen en hierbij ruimte laten om te praten over hun thuissituatie. Besteed bijvoorbeeld op school aandacht aan de 'gewone opvoeding'. Wat hoort daar wel en niet bij, wanneer gaat straffen of ruzie te ver? Veel kinderen komen er namelijk pas achter dat het er op de plek waar zij wonen anders aan toe gaat dan bij leeftijdsgenootjes, als ze hun situatie met die van andere kinderen kunnen vergelijken.
- De gevraagde alertheid geldt overigens ook voor kinderen met andere problemen in de thuissituatie. Ook zij zullen niet de neiging hebben hiermee zelf snel naar voren te komen. Echter de kinderen die opgroeien met ruzie en /of

geweld thuis lijken het meest direct bedreigd in hun ontwikkeling omdat zij de kwaliteit van hun leefomgeving veel lager beoordelen dan de kinderen met andere problemen in de thuis situatie.

3. Verbeter de toegang en continuïteit van zorg voor kinderen die hulp nodig hebben

- Wederom vragen kinderen jeugdhulporganisaties, gemeenten en het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport om de toegang tot jeugdhulp te verbeteren, en zorg te dragen voor de continuïteit van de zorgprofessional die in hun leven betrokken is. Kinderen die niet thuis wonen of een probleem in de thuissituatie ervaren, hebben ons laten weten nog steeds veel last te hebben van wachtlijsten, wisselingen in zorgprofessional en niet-beschikbare hulp. De problemen zijn al langere tijd bekend bij alle betrokken partijen. Vanuit de Kinderombudsman hebben we ook al meerdere malen hierop gewezen. Het blijft een onderwerp dat ieders volle en acute aandacht verdiend.

4. Heb bij kinderen die niet thuis wonen of een moeilijke thuissituatie hebben, meer aandacht voor mentale problemen

- We vragen jeugdhulporganisaties en gemeenten om meer aandacht te hebben voor mentale problemen bij kinderen. Vooral bij kinderen die opgroeien in een thuissituatie waar problemen spelen. De kinderen in dit rapport, die niet thuis opgroeien of met een probleem in de thuissituatie opgroeien, benoemen goede zorg en gezondheid als een belangrijk thema voor de toekomst, waarbij aandacht voor het mentale welzijn een van de belangrijke issues is die naar voren komt.

Aanbeveling ten aanzien van alle kinderen

5. Heb bij alle kinderen meer aandacht voor mentale problemen

- In het verlengde van de vorige aanbeveling vragen we van onderwijsinstellingen, schoolartsen en schoolmaatschappelijk werkers om zowel individueel als in groepsverband aandacht te besteden aan de mentale gezondheid van kinderen, en problemen die zij hierin kunnen ervaren. Bijvoorbeeld door hier met kinderen in een veilige klassensituatie over te spreken. Kinderen denken te vaak dat zij uniek zijn met hun problemen en dat leeftijdsgenoten er minder last van hebben. Al vanaf 2016 ontvangen wij signalen over stress en angst onder kinderen. Dit komt ook dit jaar weer naar voren, en dan vooral bij kinderen die aangegeven hebben geen problemen in hun leven te ervaren. Waar dit in eerste instantie voornamelijk ging over schoolstress, lijkt het zich uit te breiden naar een bredere prestatiedruk. In dit verband lijkt het ons daarom verstandig hierbij ook ouders te betrekken.

Aanbevelingen ten aanzien van de coronamaatregelen

1. Algemeen uitgangspunt bij te vormen beleid: zet het belang van kinderen voorop, ook bij coronamaatregelen

In artikel 3 van het Kinderrechtenverdrag staat dat bij alle besluiten die er genomen worden, de belangen van kinderen een eerste overweging moeten zijn. In lijn met wat het Kinderrechtencomité hierover schrijft in *General Comment* nr. 14, betekent dit dat bij ieder besluit dat de belangen van kinderen raakt altijd moet worden onderzocht wat een besluit voor de ontwikkeling van kinderen betekent, dat ze gelijk behandeld worden en dat ze hun visie moeten kunnen geven op het te nemen besluit. De Kinderombudsman heeft hiervoor [een toolkit](#) ontwikkeld, waarin staat hoe je in individuele besluitvorming en in beleid de belangen van kinderen moet onderzoeken en mee moet wegen.

Deze uitgangspunten voor besluitvorming gelden ook voor maatregelen die door de overheid en andere besluitvormers genomen worden om de verspreiding van het coronavirus in te dammen. Bij eventuele toekomstige coronamaatregelen moeten bij het maken en uitvoeren van beleid, de meest kwetsbare kinderen zoveel mogelijk ontzien en ondersteund worden. Gedacht kan dan worden aan de kinderen die niet thuis wonen en kinderen die problemen in de thuissituatie ervaren.

2. Maak de beschikbaarheid van onderwijs tijdens lockdown-maatregelen prioriteit voor alle kinderen

- We vragen onderwijsinstellingen, waar nodig met hulp van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, om te investeren in kwalitatief goed online onderwijs voor alle kinderen. Online onderwijs is door veel kinderen die de vragenlijst hebben ingevuld, genoemd als een van de belangrijkste zaken die bij een toekomstige lockdown goed georganiseerd moeten worden. Dit wordt zowel aangegeven door de kinderen die geen problemen ervaren, als de twee andere groepen kinderen. Het gaat hierbij niet alleen om de praktische beschikbaarheid van online communicatiemiddelen, maar ook de beschikbaarheid van een-op-een contact met docenten. Tevens kan online onderwijs een waardevolle aanvulling zijn op bestaande onderwijsmiddelen, ook buiten de coronamaatregelen, nu een deel van de kinderen baat heeft gehad bij het online onderwijs, waarbij ze in hun eigen tempo hun taken kunnen doen. Ook kan dit voorkomen dat kinderen uitvallen op school.
- Schoolbesturen en onderwijsinstellingen – en waar nodig het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap – vragen we daarnaast om er zorg voor te dragen dat scholen fysiek open blijven tijdens een lockdown voor de kinderen in de meest kwetsbare thuissituatie. Specifiek voor kinderen die opgroeien met ruzie en geweld in de thuissituatie is school een veilige plek, die beschikbaar moet blijven. Het is goed om te zien dat bij de huidige maatregelen rondom de tweede coronagolf er alles aan gedaan wordt om de scholen open te houden. Mocht hierin verandering noodzakelijk zijn, houdt dan oog voor de meest kwetsbare kinderen.

3. Organiseer bezoek en stimulerende activiteiten in instellingen voor kinderen

- JeugdzorgPlus instellingen en justitiële jeugdinstanties – en waar nodig het ministerie van Justitie en Veiligheid en ministerie Volksgezondheid, Welzijn en Sport – vragen wij om tijdens strenge coronamaatregelen fysiek bezoek van familie mogelijk te maken en te zorgen voor afleiding. In dit onderzoek vertellen kinderen in een instelling ons dat zij familieleden niet kunnen zien, activiteiten en afleiding missen en dat er meer ruzie op de groep was. Voor de ontwikkeling van deze kinderen en het effect van hun behandeling is het belangrijk dat zij contact met belangrijke anderen behouden en een zinvolle vrijetijdsbesteding hebben. Vergelijkbare signalen hebben we gehoord tijdens het werkbezoek aan een justitiële jeugdinstantie. We vragen hen daarom ook om hier aandacht voor te hebben. Voor het organiseren van activiteiten valt te denken aan initiatieven zoals Stichting De Vrolijkheid onderneemt op asielzoekerscentra en Young in Prison in justitiële jeugdinstanties.

4. Organiseer bij een nieuwe lockdown (buiten)activiteiten voor kinderen die niet thuis wonen of thuis een probleem ervaren

- We vragen gemeenten om zorg te dragen voor voldoende (buiten)activiteiten waar kinderen op een veilige manier kunnen sporten en contact kunnen hebben met leeftijdsgenoten ten tijde van coronamaatregelen. Alle kinderen hebben in dit onderzoek aangegeven behoefte te hebben aan activiteiten om in contact te blijven met vrienden en leeftijdsgenoten tijdens de coronamaatregelen. Voor kinderen die problemen ervaren is dit extra belangrijk, omdat zij meer negatieve gevolgen ervaren van de maatregelen dan kinderen die geen problemen ervaren. Betrek hierbij daarom niet alleen sport- en hobbyverenigingen, maar ook organisaties zoals jongerenwerk en buurtwerk. Zij hebben juist contact met de meer kwetsbare groepen.

8. KORTE REFLECTIE

De resultaten van dit onderzoek laten zien hoe kinderen hun leven ervaren, als ze niet thuis wonen of als ze thuis wonen maar daar een probleem speelt, in vergelijking met kinderen die geen problemen in hun leven zeggen te ervaren. Daarnaast is 2020 een bijzonder jaar geweest, waarin kinderen geconfronteerd zijn met maatregelen om de verspreiding van het coronavirus in te dammen. De resultaten van dit onderzoek laten zien welke impact dit gehad heeft op het leven van kinderen, specifiek de kinderen die niet thuis wonen of opgroeien in een thuissituatie waar een probleem speelt. De bevindingen laten zien, dat verschillende partijen aan de slag moeten om de kwaliteit van leven van deze kinderen te verbeteren, in het bijzonder de kinderen die opgroeien in een instelling of met ruzie en geweld thuis. Ook maken de bevindingen inzichtelijk wat voor kinderen belangrijk is bij strenge coronamaatregelen en waarmee dus rekening gehouden moet worden bij een eventuele volgende lockdown. De bevindingen moeten echter ook met enige voorzichtigheid geïnterpreteerd worden.

Hoewel maar liefst 1994 kinderen de vragenlijst hebben ingevuld, zijn de 1994 kinderen niet representatief voor alle kinderen in Nederland. Zo zijn bijvoorbeeld meisjes oververtegenwoordigd ten opzichte van jongens en zijn het vooral oudere kinderen (13-18 jaar) die de vragenlijst hebben ingevuld. Ook qua onderwijsniveau is het geen goede afspiegeling. We hebben in dit onderzoek niet gekeken naar de representativiteit van specifieke groepen, maar dit zou in volgend onderzoek opgepakt kunnen worden. Dit betekent dat de resultaten van dit onderzoek in principe alleen gelden voor de groep kinderen uit het onderzoek. Het geeft echter wel een goede indicatie van wat kinderen in Nederland vinden en ervaren.

Daarnaast is er sprake van een scheve verdeling, in die zin dat het grootste deel van de kinderen aangegeven heeft geen problemen te ervaren, terwijl een relatief klein deel valt in de groepen waar één of meerdere problemen spelen. Binnen de groepen kinderen die niet thuis wonen of thuis wonen met een probleem, zijn de verschillen in aantallen echter niet problematisch.

De vragenlijst heeft opengestaan van half april tot eind september, wat betekent dat de antwoorden van de kinderen over de coronamaatregelen zowel gaan over de lockdown tijdens de eerste golf als over de lichtere maatregelen die daarna volgden. Hun uitspraken zeggen niets over hoe kinderen de huidige situatie ervaren, ten tijde van publicatie van dit rapport.

Wat deze studie uniek maakt is dat kinderen met verschillende (problematische) thuissituaties en andere problematiek allemaal dezelfde vragenlijst hebben ingevuld. Dit maakt het mogelijk om kinderen uit verschillende leefomstandigheden met elkaar te kunnen vergelijken op verschillende domeinen die in hun leven belangrijk zijn. De resultaten die hieruit voortkomen bieden daardoor een meer integrale blik op kwetsbare kinderen in Nederland.

BIJLAGE 1 – VRAGENLIJST VOOR JONGEREN³⁰

Wat fijn dat je onze vragenlijst wilt invullen!

Voor dat we verder gaan willen we je eerst vragen aan te geven bij welke leeftijdsgroep jij hoort. Dan kunnen wij zorgen dat je bij de juiste vragenlijst komt!

1. Ik hoor bij de groep

8-12 jarigen

13-18 jarigen

Fijn dat je de vragenlijst wilt invullen! We gaan je er heel kort iets over vertellen.

De vragen in de vragenlijst

De vragen in deze vragenlijst gaan allemaal over dingen in jouw leven. Op dit moment is jouw leven door de Coronamaatregelen anders dan normaal. Zo mag je misschien niet naar school vanwege het coronavirus. Dat kan best vervelend zijn. Wij horen graag van je hoe het met je gaat. Wat er goed gaat in jou leven en wat er beter kan. Maar ook wat jij belangrijk vindt en wat jij vindt dat er voor alle kinderen in Nederland zou moeten veranderen.

De duur van de vragenlijst

De vragenlijst bestaat uit 34 vragen. Het duurt ongeveer 20 minuutjes om de vragenlijst in te vullen. De vragenlijst slaat automatisch op. Dus neem je tijd! Je hoeft de vragenlijst niet in één keer af te maken. Je kan het ook op een later moment afmaken.

Anonimiteit

De vragenlijst is anoniem. Dat wil zeggen dat wij niet kunnen zien wie jij bent. Meer informatie over onze onderzoeken en wat wij doen met de informatie die jij ons geeft, vindt je [hier](#).

Beginnen met de vragenlijst

Je kunt op de knop "volgende" klikken. Dan gaat de vragenlijst beginnen.

2. Ik ben een:

☐ Jongen

☐ Meisje

☐ Anders

³⁰ In totaal zijn er drie vragenlijsten gebruik: een voor kinderen (8-12 jaar), een voor jongeren (13-18 jaar) en een voor jongeren in een gesloten instelling. Alle drie bevatten ze dezelfde vragen, maar is het taalgebruik aangepast of zijn vragen iets aangepast aan de situatie van jongeren in een instelling. Alle versies zijn ter inzage op te vragen bij de onderzoekers.

3. Hoe oud ben je?

8 – 12 [Schuif over de balk!]

4. Bij wie woon je de meeste dagen van de week?

- ☐ Bij mijn ouders samen
- ☐ Alleen bij mijn vader
- ☐ Alleen bij mijn moeder
- ☐ Bij mijn vader en zijn partner
- ☐ Bij mijn moeder en haar partner
- ☐ Ongeveer de helft van de tijd bij mijn ene ouder en de helft van de tijd bij mijn andere ouder (co-ouderschap)
- ☐ Bij mijn pleeggezin
- ☐ In een instelling
- ☐ In een asielzoekerscentrum (azc) of gezinslocatie
- ☐ Ik woon zelfstandig
- ☐ Anders, namelijk:

5. Heb je thuis te maken met één van deze punten? Vink die dan aan. Je kunt meerdere hokjes aanvinken.

- ☐ We hebben thuis weinig geld
- ☐ Er is thuis vaak ruzie, waarbij soms gescholden, geslagen of geschopt wordt
- ☐ Mijn ouders zijn gescheiden. Ze kunnen ook niet meer normaal met elkaar omgaan
- ☐ Een van mijn ouders is overleden
- ☐ Een van mijn ouders heeft een lichamelijke ziekte
- ☐ Een van mijn ouders is verslaafd (niet roken) of heeft een psychische ziekte
- ☐ Geen van deze punten geldt voor mij

6. Geldt één van deze punten hieronder voor jou? Vink die dan aan. Je kunt meerdere hokjes aanvinken.

- ☐ Ik heb een lichamelijke ziekte of aandoening
- ☐ Ik heb psychische problemen
- ☐ Ik ben in het afgelopen jaar een keer aangehouden door de politie
- ☐ Ik kom uit een ander land en ben naar Nederland gevlucht
- ☐ Ik krijg jeugdhulp of jeugd-GGZ
- ☐ Ik krijg nog geen hulp maar sta op een wachtlijst
- ☐ Ik ga naar een school voor speciaal onderwijs
- ☐ Geen van deze punten geldt voor mij

Door het coronavirus is het nu een rare tijd. Jouw leven ziet er nu waarschijnlijk wat anders uit dan hiervoor. Zo ben je waarschijnlijk een tijdje niet naar school geweest en heb je je vrienden minder gezien. De volgende twee vragen gaan over deze veranderingen door het coronavirus.

7. Wat zijn de belangrijkste veranderingen in jouw leven door het coronavirus? Je kunt meerdere hokjes aanvinken

- ☐ Ik heb meer aandacht van mijn ouders
- ☐ Mijn ouders kunnen mij goed helpen bij mijn schoolwerk
- ☐ Ik heb meer tijd om te spelen
- ☐ Ik heb leuk online contact met mijn vrienden
- ☐ Ik leer minder goed dan op school
- ☐ Ik kan mijn schoolwerk niet maken
- ☐ Er is thuis meer ruzie
- ☐ Ik mis mijn vrienden
- ☐ Iets anders wat hier nog niet genoemd is, namelijk...

8. Als er weer een lockdown komt en iedereen moet zoveel mogelijk thuisblijven, wat zou er dan voor jongeren geregeld moeten worden?

.....

Deze vragenlijst gaat over kinderrechten. Alle kinderen hebben rechten. Dat is zo afgesproken. De rechten staan in het Kinderrechtenverdrag. Het zijn er 54.

Een paar belangrijke kinderrechten gaan over thuis. Dus waar je woont en met wie. Alle kinderen hebben het recht om bij hun ouders te leven. Soms hebben ouders problemen. Als die problemen groot zijn, moeten kinderen soms een tijdje ergens anders wonen. Dat kan bijvoorbeeld in een ander gezin zijn. Of in een tehuis met andere kinderen. Op die andere plek moet er dan wel goed voor je gezorgd worden. Ook als je niet bij je ouders woont, heb je nog steeds het recht om jouw ouders te zien en te spreken. Hierna komen 5 vragen over dit soort kinderrechten. Je kunt bij iedere vraag aankruisen hoe het voor jou is.

	Goed	Voldoende	Matig	Onvoldoende
9. Ik vind de liefde en aandacht van die ik van mijn ouders of opvoeders krijg...	☐	☐	☐	☐

Hiermee bedoelen we:

- Je voelt je door hen begrepen
- Ze hebben tijd voor je als je ze nodig hebt
- Je hebt een goede band met ze

Wil je daar iets over vertellen?

...

10. Ik vind de structuur, regels en ondersteuning die er thuis zijn...

Goed	Voldoende	Matig	Onvoldoende
☐	☐	☐	☐

Hiermee bedoelen we:

- Je staat op een vaste tijd op
- Je gaat elke dag naar school
- Er zijn afspraken en regels, waar jij je aan moet houden
- Er is thuis iemand die je helpt als dat nodig is

Wil je daar iets over vertellen?

...

11. Ik vind het goede voorbeeld dat mijn ouders of opvoeders geven...

Goed	Voldoende	Matig	Onvoldoende
☐	☐	☐	☐

Hiermee bedoelen we:

- Ruzie wordt uitgepraat
- Ze leggen dingen uit als je iets niet snapt
- Ze zorgen goed voor zichzelf en anderen
- Ze hebben werk of doen vrijwilligerswerk

Wil je daar iets over vertellen?

...

12. Ik vind de interesse van mijn ouders of opvoeders in wat ik belangrijk vind...

Goed	Voldoende	Matig	Onvoldoende
☐	☐	☐	☐

Hiermee bedoelen we:

- Je kunt je verhaal bij hen kwijt
- Ze luisteren naar jouw ideeën en wensen
- Je kan met hen praten als je problemen hebt
- Op sommige dagen hoeft je niet naar school.
- Je mag dan zelf kiezen wat jij wilt doen

Wil je daar iets over vertellen?

...

13. Ik vind mijn opvoeding....

Goed	Voldoende	Matig	Onvoldoende
☐	☐	☐	☐

Hiermee bedoelen we:

- Er wordt altijd goed voor je gezorgd
- Er staat altijd iemand voor je klaar
- Je hebt contact met volwassenen die belangrijk voor je zijn, of die langere tijd voor je hebben gezorgd (bijvoorbeeld familieleden of pleegouders)

Wil je daar iets over vertellen?

...

Dat waren de eerste vragen. We gaan nu verder.

Je hebt niet alleen thuis rechten. Ook op school en bijvoorbeeld op je sportclub heb je rechten. Zo heb je het recht om naar school te gaan. Al voelt dat soms misschien meer als een plicht. En wist je dat je ook recht hebt op spelen en vrije tijd? En om samen te zijn met vrienden? Hierna komen 3 vragen over dit soort kinderrechten. Je kunt weer bij iedere vraag aankruisen hoe het voor jou is.

14. School en mijn vrije tijd, vind ik...

Goed

Voldoende

Matig

Onvoldoende

☐☐☐☐

Hiermee bedoelen we:

- Je vindt het niet vervelend om naar school te gaan
- Je krijgt op school genoeg hulp en steun, zodat je goed kunt leren
- Je krijgt de kans om in je vrije tijd de dingen te doen die je leuk vindt of waar je goed in bent (bijvoorbeeld sport, muziek, toneel, scouting of skateboarden).

Wil je daar iets over vertellen?

...

15. Ik vind het contact met vrienden...

Goed

Voldoende

Matig

Onvoldoende

☐☐☐☐

Hiermee bedoelen we:

- Je doet leuke dingen met je vrienden
- Je kunt goed met je vrienden opschieten
- Je voelt je begrepen door hen
- Jouw vrienden houden rekening met wie jij bent

Wil je daar iets over vertellen?

...

16. De hulp die ik van andere volwassenen krijg, vind ik...

Goed	Voldoende	Matig	Onvoldoende
☐	☐	☐	☐

Hiermee bedoelen we:

- Behalve je ouders of opvoeders zijn er andere mensen die jou helpen. Bijvoorbeeld andere familie, burens of leraren.
- Als je vragen hebt of extra hulp nodig hebt kun je bij familieleden, burens, leraren of andere mensen terecht
- Je zit bij een sportclub of vereniging

Wil je daar iets over vertellen?

...

Er zijn ook kinderrechten die gaan over wat er in jouw leven allemaal geregeld moet zijn. Je hebt bijvoorbeeld het recht op genoeg te eten en drinken en op goede zorg van dokters. Ook zijn er kinderrechten die gaan over wat er juist niet mag zijn in jouw leven. Je mag bijvoorbeeld niet anders behandeld worden dan andere kinderen, bijvoorbeeld door jouw huidskleur of om wat je gelooft. Hierna komen 3 vragen over dit soort kinderrechten. Je kunt weer bij iedere vraag aankruisen hoe dit er in jouw leven uit ziet.

17. De verzorging die ik krijg, vind ik...

Goed	Voldoende	Matig	Onvoldoende
☐	☐	☐	☐

Hiermee bedoelen we:

- Je krijgt genoeg te eten en te drinken
- Je hebt genoeg kleding
- Je krijgt genoeg slaap
- Er is een dokter wanneer je die nodig hebt

Wil je daar iets over vertellen?

...

18. Het goede voorbeeld dat ik krijg van mensen die ik ken, vind ik...

Goed	Voldoende	Matig	Onvoldoende
☐	☐	☐	☐

Hiermee bedoelen we:

- Kinderen en volwassenen die jij kent zorgen goed voor zichzelf en voor anderen
- Kinderen en volwassenen die jij kent helpen elkaar graag
- Kinderen en volwassenen die jij kent behandelen elkaar met respect (zijn aardig voor elkaar)
- Kinderen en volwassenen die jij kent hebben een goede invloed op je

Wil je daar iets over vertellen?

...

19. Ik vind het respect dat ik krijg...

Goed Voldoende Matig Onvoldoende
☐ ☐ ☐ ☐

Hiermee bedoelen we:

- Je wordt niet anders behandeld dan andere kinderen die jij kent (bijvoorbeeld om je geloof, om hoe je eruit ziet, omdat je arm of rijk bent, of omdat je een handicap hebt)
- Je hebt het gevoel dat anderen rekening houden met wie jij bent
- Je hebt het gevoel dat je dezelfde kansen krijgt als andere kinderen
- Je kunt alleen zijn wanneer jij dat wilt
- Jouw ouders, opvoeders of anderen, lezen niet zomaar mee met je WhatsApp-gesprekken, e-mails of brieven

Wil je daar iets over vertellen?

...

Nu komen de laatste paar vragen.

Het is belangrijk dat je veilig kunt opgroeien. Thuis, maar ook op school en in de buurt. Ook daar zijn kinderrechten voor. Je hebt bijvoorbeeld recht op bescherming tegen geweld en mishandeling. Ook moet je beschermd worden tegen gevaarlijke dingen, zoals drugs. Een heel belangrijk kinderrecht is het recht om informatie te krijgen over dingen die voor jou belangrijk zijn. Bijvoorbeeld over waar je woont of waar je naar school gaat. Dit is nodig, omdat je ook het recht hebt om je eigen mening te vormen en die te laten horen. Hierna komen 3 vragen over dit soort kinderrechten. Je kunt weer bij iedere vraag aankruisen hoe het voor jou is.

20. Ik vind de veiligheid bij mij in huis...

Goed Voldoende Matig Onvoldoende
☐ ☐ ☐ ☐

Hiermee bedoelen we:

- Je voelt je veilig bij jou thuis
- Er wordt bij jou thuis geen geweld gebruikt
- Er wordt bij jou thuis geen drugs gebruikt
- Er wordt bij jou thuis niet gescholden

Wil je daar iets over vertellen?

...

21. Ik vind de veiligheid bij mij in de buurt...

Goed Voldoende Matig Onvoldoende
☐ ☐ ☐ ☐

Hiermee bedoelen we:

- Je voelt je veilig in jouw buurt
- Er is weinig ruzie in de buurt
- Er wordt niet vaak ingebroken in jouw buurt
- Er is geen crimineel gedrag
- Er hangen geen vervelende mensen of jongeren rond in jouw buurt

Wil je daar iets over vertellen?

...

22. De rust en zekerheid in mijn leven, vind ik ...

Goed Voldoende Matig Onvoldoende
☐ ☐ ☐ ☐

Hiermee bedoelen we:

- Je hebt vertrouwen in je toekomst
- Je woont langere tijd op één plek (je bent niet vaak verhuisd)
- Als er iets verandert dan wordt dat met jou besproken
- Je bent niet plotseling van school gewisseld
- Er zijn geen grote dingen gebeurd in je leven die je moeilijk of vervelend vond

Wil je daar iets over vertellen?

...

Je bent bijna aan het einde van de vragenlijst. Nog een paar vraagjes!

23. Welk cijfer geef jij aan jouw leven?

☐ 1	☐ 6
☐ 2	☐ 7
☐ 3	☐ 8
☐ 4	☐ 9
☐ 5	☐ 10

24. Wat vind je fijn in jouw leven?

(Bijvoorbeeld bij jou thuis, op school of in jouw buurt)

...

25. Wat vind je moeilijk in je leven? Wat kan er beter?

(Bijvoorbeeld bij jou thuis, op school of in jouw buurt)

...

De komende jaren gaat Margrite, de Kinderombudsvrouw, zich inzetten voor alle kinderen in Nederland. Ze wil graag van jou horen waar ze kinderen mee kan helpen.

26. Als jij Kinderombudsman of Kinderombudsvrouw was, wat zou je dan willen veranderen voor kinderen in Nederland?

...

Je bent er bijna! We hebben nog 4 korte vragen voor je!

27. Naar welke school ga je?

- ☐ Ik ga naar de middelbare school of het MBO
- ☐ Ik ga naar de basisschool
- ☐ Ik ga naar school en ik werk ook
- ☐ Ik ga niet naar school. Ik werk
- ☐ Ik ga niet naar school en ik heb ook geen werk
- ☐ Anders, namelijk:

28. Welke type school volg je?

- ☐ Praktijkonderwijs
- ☐ VMBO basis of VMBO kader
- ☐ VMBO-gl of VMBO-tl
- ☐ MBO1 of MBO 2
- ☐ MBO3 of MBO4
- ☐ HAVO
- ☐ VWO
- ☐ HBO
- ☐ WO
- ☐ Anders, namelijk:

29. In welke provincie woon je?

☐ Drenthe	☐ Noord-Brabant
☐ Flevoland	☐ Noord-Holland
☐ Friesland	☐ Overijssel
☐ Gelderland	☐ Utrecht
☐ Groningen	☐ Zeeland
☐ Limburg	☐ Zuid-Holland

30. Wil je hier de eerste 4 cijfers van jouw postcode invullen?

...

Dank je wel dat je de vragenlijst hebt ingevuld!

Wil je meer weten over de Kinderombudsman? Kijk dan op onze website.

Heb je vragen over jouw kinderrechten? Of denk je dat anderen zich niet aan de kinderrechten houden?

Kijk dan op onze website of bel naar 0800-8765432 (gratis)

Mocht je ons willen helpen om onze onderzoek nóg beter te maken, dan kun je hieronder nog een paar vragen daarover invullen. Dank je wel!

31. Hoe vond je het om deze vragenlijst in te vullen? Je kunt meerdere hokjes aanvinken.

- ☐ Wel oké
- ☐ Niet zo nodig
- ☐ Ik vind het goed dat hiernaar gevraagd wordt
- ☐ Interessant
- ☐ Ik vond de vragen te persoonlijk
- ☐ Ik vond het moeilijk om de vragen 'eerlijk' te beantwoorden
- ☐ Sommige vragen begreep ik niet
- ☐ Ik word er een beetje verdrietig of zenuwachtig van
- ☐ Anders, namelijk:

32. Hoe heb je van de vragenlijst van de Kinderombudsman gehoord?

...

33. Wist je vóór deze vragenlijst al wat kinderrechten zijn?

- ☐ Ja
- ☐ Nee

34. Heb je vóór deze vragenlijst al eens van de Kinderombudsman gehoord?

- ☐ Ja
- ☐ Nee

BIJLAGE 2 – OVERZICHT VAN DE GEMIDDELDEN OP DE OMGEVINGSVOORWAARDEN EN CIJFER VOOR HET LEVEN VOOR ALLE GROEPEN

	Totale groep ³¹	'geen problemen'	'weinig geld thuis'	'vaak ruzie, soms geweld thuis'	'complexe scheiding'	'zieke ouder'	'pleeggezin'	'open instelling'	'gesloten instelling' ³²
Omgevingsvoorwaarden									
Verzorging	3,86	3,95	3,62	3,59	3,72	3,92	3,76	3,38	3,18
Veiligheid_thuis	3,80	3,92	3,69	2,88	3,72	3,85	3,58	3,38	2,78
Aandacht_ouders	3,71	3,84	3,56	3,02	3,50	3,86	3,47	3,15	3,06
Structuur	3,62	3,75	3,42	2,98	3,49	3,64	3,54	2,96	2,77
Voorbeeld_ouders	3,63	3,78	3,47	2,62	3,50	3,64	3,54	3,31	3,28
Interesse_ouders	3,59	3,73	3,40	2,86	3,51	3,76	3,44	3,35	3,00
Opvoeding	3,76	3,89	3,56	3,22	3,61	3,86	3,63	3,38	3,11
Veiligheid_buurt	3,54	3,63	3,31	3,29	3,36	3,31	3,42	3,38	2,97
Respect	3,58	3,73	3,47	2,90	3,42	3,49	3,49	3,15	2,80
Andere_volwassenen	3,45	3,57	3,20	2,97	3,18	3,53	3,36	3,23	2,69
School_vrije_tijd	3,42	3,54	3,18	3,24	3,20	3,03	3,39	3,38	2,63
Vrienden	3,50	3,61	3,51	3,19	3,53	3,37	3,15	2,73	2,37
Voorbeeld_omgeving	3,58	3,70	3,33	3,05	3,51	3,59	3,59	3,27	3,06
Zekerheid	3,36	3,58	3,00	2,74	2,74	3,34	3,10	2,81	2,38
Cijfer voor het leven	7,8	8,3	7	6,6	7,2	7,9	7	6,3	5,6

³¹ De 14 omgevingsvoorwaarden van de totale groep omvatten niet de gemiddelde omgevingsvoorwaarden van de kinderen in een gesloten instelling, omdat bij deze laatste groep de variabelen hier aangepast zijn (zie ook voetnoot 29). Dit is niet het geval voor het cijfer voor het leven.

³² Aangepaste variabelen bij deze vragen in de vragenlijst (zie uitleg in paragraaf 2.2). De aangepaste vragenlijst is ter inzage op te vragen bij de onderzoekers.

BIJLAGE 3 – OVERZICHT VAN DE VERANDERINGEN TIJDENS DE CORONAMAATREGELEN VOOR ALLE GROEPEN

Verandering	Totale groep	'geen problemen thuis'	'weinig geld thuis'	'vaak ruzie, soms geweld thuis'	'complexe scheiding'	'zieke ouder'	'pleegezin'	'open instelling'	'gesloten instelling' ³³
<i>Ik had meer aandacht van ouders</i>	400 (20,1%)	262 (21,2%)	10 (22,2%)	7 (12,1%)	11 (14,9%)	16 (27,1%)	7 (11,9%)	4 (15,4%)	5 (11,4%)
<i>Mijn ouders konden mij goed helpen met mijn huiswerk</i>	669 (33,6%)	487 (39,4%)	10 (22,2%)	10 (17,2%)	10 (13,5%)	24 (40,7%)	21 (35,6%)	4 (15,4%)	2 (4,5%)
<i>Ik had meer tijd om te spelen</i>	957 (48%)	635 (51,3%)	17 (37,8%)	22 (37,9%)	34 (45,9%)	27 (45,8%)	32 (54,2%)	6 (23,1%)	7 (15,9%)
<i>Ik had leuk online contact met vrienden</i>	799 (40,1%)	544 (44%)	13 (28,9%)	19 (32,8%)	27 (36,5%)	19 (30,5%)	24 (40,7%)	7 (26,9%)	4 (9,1%)
<i>Ik leerde minder dan op school</i>	791 (39,7%)	485 (39,2%)	17 (37,8%)	24 (41,4%)	24 (32,4%)	26 (44,1%)	18 (30,5%)	16 (61,5%)	13 (29,5%)
<i>Ik kon mijn schoolwerk niet maken</i>	181 (9,1%)	62 (5%)	5 (11,1%)	10 (17,2%)	6 (8,1%)	7 (11,9%)	5 (8,5%)	7 (26,9%)	8 (18,2%)
<i>Er was thuis meer ruzie</i>	233 (11,7%)	94 (7,6%)	3 (6,7%)	32 (55,2%)	5 (6,8%)	7 (11,9%)	5 (8,5%)	2 (7,7%)	11 (25%)
<i>Ik miste mijn vrienden</i>	1231 (61,7%)	789 (63,8%)	24 (53,3%)	33 (56,9%)	41 (44,6%)	36 (61%)	32 (54,2%)	17 (65,4%)	18 (40,9%)
<i>Anders</i>	377 (18,9%)	201 (16,2%)	11 (24,4%)	16 (27,6%)	19 (25,7%)	18 (30,5%)	9 (15,3%)	13 (50%)	18 (40,9%)

³³ Aangepaste variabelen bij deze vraag in de vragenlijst (zie uitleg in paragraaf 2.2). De aangepaste vragenlijst is ter inzage op te vragen bij de onderzoekers.

BIJLAGE 4 – OVERZICHTGEGEVENS VAN KINDEREN MET MEERDERE PROBLEMEN IN HUN THUISSITUATIE

	'kinderen met meerdere problemen in de thuissituatie'
Aantal kinderen	86
Gemiddelde leeftijd	13,9
Gemiddelde omgevingsvoorwaarden	
Verzorging	3,43
Veiligheid_thuis	3,09
Aandacht_ouders	3,03
Structuur	2,92
Voorbeeld_ouders	2,81
Interesse_ouders	2,76
Opvoeding	3,07
Veiligheid_buurt	3,12
Respect	2,93
Andere_volwassenen	2,97
School_vrije_tijd	3,00
Vrienden	3,17
Voorbeeld_omgeving	3,06
Zekerheid	2,36
Cijfer voor het leven	6,5
Totaalscore op de omgevingsvoorwaarden	10

Meerdere problemen in de thuissituatie	Aantal	Percentage
2 problemen in de thuissituatie	67	77,9%
3 problemen in de thuissituatie	17	19,8%
4 problemen in de thuissituatie	2	2,3%
<i>Totaal</i>	<i>86</i>	<i>100%</i>

de Kinderombudsman.

HOE GAAT HET MET KINDEREN EN JONGEREN TIJDENS CORONATIJD?

OP HET MOMENT IS HET LEVEN DOOR DE CORONA-MATREGELEN ANDERS DAN NORMAAL. ZO KUNNEN KINDEREN SOMS NIET NAAR SCHOOL VANWEGE HET CORONAVIRUS. DAT KAN BEST VERVELEND VOOR ZE ZIJN. DE KINDEROMBUDSMAN WAS BENIEUWD HOE HET MET KINDEREN EN JONGEREN GAAT IN DEZE PERIODE. DEZE ENQUÊTE HEEFT VAN APRIL TOT EIND SEPTEMBER OPENGESTAAN IN NEDERLAND. HET ONDERZOEK LOOPT NOG OP CARIBISCH NEDERLAND. DE RESULTATEN DAARVAN WORDEN IN HET VOORJAAR 2021 VERWACHT.

AANTAL DEELNEMERS

1994

13,2

GEMIDDELDE
LEEFTIJD

7,8 😊

KINDEREN EN JONGEREN
GEVEN HUN LEVEN DIT
CIJFER ALS GEMIDDELDE

144 😞

KINDEREN EN JONGEREN
GEVEN HUN LEVEN HET
CIJFER 5 OF LAGER

AANTALLEN

ONDERWIJSVORMEN

21,7% **61,7%**
BASISSCHOOL VO OF HOGER

WAT WAREN VOOR KINDEREN EN JONGEREN DE BELANGRIJKSTE VERANDERINGEN DOOR DE CORONACRISIS?

IK MISTE MIJN VRIENDEN **62,2%**

IK HAD MEER TIJD OM TE SPELEN **48,7%**

IK HAD LEUK ONLINE CONTACT **40,8%**

IK LEERDE MINDER DAN OP SCHOOL **39,9%**

MIJN OUDERS HIELPEN
ME GOED MET HUISWERK **34,2%**

DE DRIE MEEST GENOEMDE ONDERWERPEN OP DE VRAAG 'ALS JIJ KINDEROMBUDSMAN- OF VROUW WAS, WAT ZOU JE DAN DOEN VOOR KINDEREN?'

1 GOEDE ZORG EN GEZONDHEID VOOR IEDEREEN

2 MEER LEUKE DINGEN DOEN IN DE VRIJE TIJD

3 EEN VEILIG THUIS VOOR IEDEREEN

ALS JE HET DE KINDEREN EN JONGEREN VRAAGT, MOETEN ONDER MEER DEZE DINGEN BIJ EEN VOLGENDE LOCKDOWN GOED GEREGELD ZIJN:

MEER/GOEDE ONLINE LESSEN **220**

WEET IK NIET ZO GOED **212**

KUNNEN BLIJVEN SPORTEN
OF ACTIVITEITEN KUNNEN **158**
ORGANISEREN

MEER CONTACT MET
VRIEND(INN)EN **134**

TIPS TEGEN
VERVELING **120**

Vormgeving infographic:

DE KINDEROMBUDSMAN

Postbus 93122
2509 AC Den Haag

0800-876 54 32
(maandag tot en met vrijdag van 12.00 tot 17.00 uur)

www.dekinderombudsman.nl